

VERITAS IURIS

VOL. 4
NUMER 2
2021

LIPIEC – GRUDZIEŃ

PÓŁROCZNIK WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI
UCZELNI ŁAZARSKIEGO W WARSZAWIE

VERITAS IURIS

VOL. 4
NUMER 2
2021

LIPIEC – GRUDZIEŃ

DOI: 10.26399/VERITASIURIS.V4.2.2021

PÓŁROCZNIK WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI
UCZELNI ŁAZARSKIEGO W WARSZAWIE

RADA NAUKOWA / ADVISORY BOARD

Przewodniczący / Chairman

Prof. dr hab. Ryszard A. Stefański, Uczelnia Łazarskiego

Członkowie / Members

Prof. dr hab. María Concepción Gorjón Barranco, Universidad de Salamanca (Hiszpania)

Prof. dr hab. ks. Florian Lempa, Uczelnia Łazarskiego

Prof. dr hab. Nieves Sanz Mulas, Universidad de Salamanca (Hiszpania)

Prof. dr hab. Miguel Bustos Rubio, Universidad Internacional de La Rioja (Hiszpania)

Prof. dr hab. Krzysztof Ślebzak, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Dr hab. Małgorzata Wąsek-Wiaderek, prof. KUL, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

REDAKCJA / EDITORIAL BOARD

Redaktor naczelny: dr hab. Jacek Kosonoga, prof. UŁa, Uczelnia Łazarskiego

Sekretarz: dr Blanka J. Stefańska, Uczelnia Łazarskiego

Redaktorzy tematyczni / Thematic Editors

prawo i postępowanie karne – prof. dr hab. Andrzej Sakowicz, Uniwersytet w Białymstoku

prawo cywilne – dr hab. Ryszard Strzelczyk, prof. UŁa, Uczelnia Łazarskiego

prawo administracyjne – prof. dr hab. Maciej Rogalski, Uczelnia Łazarskiego

prawo konstytucyjne – dr hab. Jacek Zaleśny, Uniwersytet Warszawski

prawo międzynarodowe – dr Dominika Harasimiuk, Uczelnia Łazarskiego

statystyka – dr Krystyna Bąk, Uczelnia Łazarskiego

Redaktor prowadzący / Managing Editor

dr Jacek Dąbrowski, Uczelnia Łazarskiego

kontakt: iusnovum@lazarski.edu.pl

Copyright © by Uczelnia Łazarskiego

ISSN 2657-8190

OFICyna WYDAWNICZA UCZELNI ŁAZARSKIEGO

02-662 Warszawa, ul. Świeradowska 43

tel. 22 54-35-450

www.lazarski.pl

wydawnictwo@lazarski.edu.pl

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne 4.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

SPIS TREŚCI

<i>Arkadiusz Matusiak</i> Kształtowanie się poszczególnych skarg oskarżycielskich w polskim procesie karnym	5
<i>Aneta Tańska-Łapczyńska</i> Uproszczone formy przedstawienia zarzutów	29
<i>Dagmara Syska, Wiktoria Załuska</i> Instytucja oddziaływania inwestycji na nieruchomości sąsiednie w świetle najnowszego orzecznictwa administracyjnego	48
<i>Anna Maszkiewicz, Hubert Sztabowski</i> Prawo do dysponowania nieruchomością na cele budowlane a współwłasność nieruchomości – glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 17 marca 2022 r., II OSK 832/21.	57
Noty o autorach	68

CONTENTS

Arkadiusz Matusiak

Development of Particular Accusatory Complaints
in the Polish Criminal Trial. 5

Aneta Tańska-Lapczyńska

Simplified Forms of Presenting Charges 29

Dagmara Syska, Wiktoria Zaluska

The Institution of the Impact of Investments on Neighboring Properties in the
Light of Recent Administrative Case Law. 48

Anna Maszkiewicz, Hubert Sztabowski

The right to dispose a property for construction purposes vs. co-ownership
of property – gloss on the judgment of the Supreme Administrative Court of
17.03.2022, II OSK 832/21 57

Notes on the authors 69

KSZTAŁTOWANIE SIĘ POSZCZEGÓLNYCH SKARG OSKARŻYCIELSKICH W POLSKIM PROCESIE KARNYM

ARKADIUSZ MATUSIAK*

1. ZWYKŁY AKT OSKARŻENIA

Institucja sformalizowanego aktu oskarżenia została ukształtowana w polskim systemie prawnym w okresie międzywojennym. Początkowo w oparciu o kodeksy państw zaborczych, a następnie jako własna myśl prawnicza. Począwszy od kodeksu postępowania karnego z 1928 r., wszystkie polskie kodeksy karne procesowe przewidywały, że wniesienie aktu oskarżenia do sądu poprzedzają wykonywane po zakończeniu śledztwa lub dochodzenia czynności, które polegały na sporządzeniu i wniesieniu aktu oskarżenia. W uzasadnieniu projektu kodeksu postępowania karnego z 1928 r. wskazano, że: „Czynności oskarżyciela, bezpośrednio poprzedzające przejście sprawy do sądu wyrokującego stanowią, obok dochodzenia i śledztwa, trzecie stadium postępowania przygotowawczego. Polegają one na opracowaniu i wniesieniu aktu oskarżenia”¹.

Zgodnie z k.p.k. z 1928 r. oskarżycielem publicznym przed wszystkimi sądami był prokurator (art. 55). Kodeks postępowania karnego z 1928 r. stanowił, że prokurator był obowiązany w ciągu dwóch tygodni od daty otrzymania aktu śledztwa złożyć sądowi akt oskarżenia bądź przesłać sędziemu śledczemu wniosek o umorzenie lub uzupełnienie śledztwa (art. 277 § 1 k.p.k. z 1928 r., art. 280 § 1 k.p.k. tekst jedn. z 1932 r. i art. 280 § 1 k.p.k. tekst jedn. z 1939 r.). Jeżeli oskarżony był aresztowany, termin ten wynosił siedem dni (art. 277 § 2 k.p.k. z 1928 r., art. 280 § 2 k.p.k. tekst jedn. z 1932 r., art. 280 § 2 k.p.k. tekst jedn. z 1939 r. i art. 254 § 2 k.p.k. tekst jedn. z 1949 r., art. 246 § 1 k.p.k. tekst jedn. z 1950 r.).

Tak określone terminy dotyczyły spraw, w których toczyło się śledztwo, a nie miały zastosowania do aktu oskarżenia w dochodzeniu lub sporządzanego na pod-

* dr nauk prawnych, adwokat; e-mail: adwokat@arkadiuszmatusiak.pl

¹ A. Mogilnicki, E.S. Rappaport, *Kodeks postępowania karnego z ustawami dodatkowymi wydanymi do dnia 27 marca 1928, przypisami, skorowidzem i tablicami porównawczymi*. Cz. 2: *Motywy ustawodawcze*, Warszawa 1928, s. 318.

stawie zawiadomienia o przestępstwie². W uzasadnieniu projektu tego kodeksu podkreślono, że gdy chodzi o śledztwo, „są to przede wszystkim sprawy poważniejsze, których przyśpieszenie jest najbardziej potrzebne dla prawidłowego wymiaru sprawiedliwości”³. Nie dotyczyły one dochodzenia, bowiem – jak wskazano w uzasadnieniu projektu kodeksu postępowania karnego – „chwila ukończenia dochodzenia jest często nieuchwytna, gdyż aczkolwiek z czynności dochodzenia sporządza się zapiski, to jednak zapiski te dotyczyć będą tylko czynności dokonanych, może zaś się zdarzyć, że po dokonaniu ostatniej czynności, zaznaczonej w zapiskach, oskarżyciel jeszcze będzie próbował zebrać dalszy materiał, lecz bez rezultatu i zamiarów swoich w zapisach nie uwidoczni. Takie niewidoczne zamiary, zajmujące czas i powstrzymujące sporządzenie aktu oskarżenia, mogą się zdarzyć i wtedy, gdy policja prześle zakończone dochodzenie prokuratorowi, a ten będzie chciał je sam uzupełnić”⁴. Wskazane wyżej terminy miały charakter instrukcyjny⁵. Jak słusznie wskazano w uzasadnieniu projektu kodeksu postępowania karnego, „nie można pozbawić prokuratora prawa oskarżania dlatego jedynie, że uchybił terminu. Nie można jednak również pozostawić do uznania prokuratora, jak długo ma trzymać akta po ukończeniu śledztwa. Śledztwo – to już postępowanie karne, ten, przeciwko komu postępowanie karne wszczęto, w wielu przypadkach jest już ograniczony w prawach przez sam fakt wszczęcia postępowania; zbyt przeciąganie sprawy, skoro śledztwo jest już zakończone, byłoby krzywdzące. Trzeba więc ograniczyć prokuratora ścisłymi terminami, których uchybienie wprawdzie nie grozi pozbawieniem możliwości oskarżenia zmusza jednak prokuratora do tłumaczenia się przed swą władzą i usprawiedliwienia zwłoki”⁶.

Oskarżyciel mógł wnieść akt oskarżenia także bez przeprowadzania śledztwa lub dochodzenia, niezwłocznie po otrzymaniu wiadomości o przestępstwie⁷.

Prokurator wnosił akt oskarżenia bezpośrednio do sądu, pomijając sędziego śledczego. „Skoro akt oskarżenia jest podstawą do wszczęcia postępowania przed sądem wyrokującym – czytamy w uzasadnieniu projektu kodeksu postępowania karnego – to do tego sądu wnieść go należy i nie ma żadnej podstawy do wnoszenia go za pośrednictwem sędziego śledczego, co tylko wywołuje zwłokę i zbędną korespondencję”⁸.

Zgodnie z k.p.k. z 1928 r. akt oskarżenia powinien zawierać dane oskarżonego, w tym jego imię i nazwisko oraz inne szczegóły niezbędne do ustalenia jego tożsamości; dokładne określenia zarzucanego czynu ze wskazaniem czasu, miejsca i innych okoliczności jego popełnienia; wskazanie przepisu ustawy karnej, pod który zarzucany czyn podpada; wskazanie sądu, przed którym ma się odbyć rozprawa główna oraz uzasadnienie (art. 279). Do aktu oskarżenia dołączało się wykaz osób, których wezwania oskarżyciel żądał, ze wskazaniem ich adresów, oraz wska-

² K. Sobolewski, A. Laniewski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Lwów 1939, s. 162.

³ A. Mogilnicki, E.S. Rappaport, *Kodeks postępowania karnego...*, cz. 2, s. 321.

⁴ *Ibidem*, s. 321–322.

⁵ K. Sobolewski, A. Laniewski, *Kodeks postępowania...*, s. 118.

⁶ A. Mogilnicki, E.S. Rappaport, *Kodeks postępowania karnego...*, cz. 2, s. 320–321.

⁷ *Ibidem*, s. 318–319.

⁸ *Ibidem*, s. 322.

zanie innych dowodów, których przeprowadzenie na rozprawie oskarżyciel uważał za niezbędne. Wraz z aktem oskarżenia przesyłało się sądowi akta śledztwa lub dochodzenia oraz inne załączniki sprawy (art. 281).

Ustawą z dnia 27 kwietnia 1949 r. o zmianie przepisów postępowania karnego⁹ w związku z likwidacją sędziego śledczego dokonano zmiany tego przepisu (art. 254 § 1 k.p.k. tekst jedn. z 1949 r., art. 246 § 1 k.p.k. tekst jedn. z 1950 r.), zobowiązując prokuratora do: wniesienia aktu oskarżenia do sądu – w ciągu dwóch tygodni od daty otrzymania akt zamkniętego śledztwa albo od daty zamknięcia prowadzonego przez siebie śledztwa – bądź wydania postanowienia o umorzeniu śledztwa lub zarządzenia uzupełnienia śledztwa.

Po przywróceniu dochodzenia dekretem z dnia 21 grudnia 1955 r. o zmianie przepisów postępowania karnego¹⁰, prokurator – zgodnie z art. 246 § 1 k.p.k. tekst jedn. z 1950 r. – był obowiązany wykonać wskazane wyżej czynności także w dochodzeniu. Uprawnienia do sporządzenia lub i wniesienia aktu oskarżenia miały także organy prowadzące dochodzenie uproszczone.

Kodeksy postępowania karnego z 1969 i 1997 r. w zbliżony sposób regulowały czynności związane ze sporządzeniem aktu oskarżenia. Zgodnie z art. 284 § 1 k.p.k. z 1969 r. w ciągu 14 dni od daty zamknięcia śledztwa, otrzymania akt zamkniętego dochodzenia lub innego zakończenia postępowania przygotowawczego prokurator powinien był wnieść do sądu akt oskarżenia albo wydać postanowienie o umorzeniu lub o warunkowym umorzeniu, albo o zawieszeniu postępowania, lub o uzupełnieniu postępowania przygotowawczego. Jeżeli podejrzany był tymczasowo aresztowany, termin ten wynosił siedem dni (art. 284 § 2 k.p.k. z 1969 r.).

2. UPROSZCZONY AKT OSKARŻENIA

Uproszczony akt oskarżenia pojawił się jako akt oskarżenia sporządzany w sprawach, w których prowadzone było dochodzenie. W kodeksie postępowania karnego z 1928 r. w sprawach przed sądami grodzkimi oskarżenie wnosić mogła policja państwowa i inne organa administracji w granicach określonych przez inne przepisy, o ile prokurator nie działał sam (art. 56). W sądzie grodzkim wystarczało, że akt oskarżenia zawierał oznaczenie osoby oskarżonego i zarzucanego mu czynu (art. 280).

Ze względu na przywrócenie dochodzenia dekretem z dnia 21 grudnia 1955 r. o zmianie przepisów postępowania karnego prokurator – zgodnie z art. 246 § 1 k.p.k. tekst jedn. z 1950 r. – był obowiązany wykonać wskazane wyżej czynności także w dochodzeniu. Uprawnienia do sporządzenia lub i wniesienia aktu oskarżenia miały także organy prowadzące dochodzenie uproszczone. W sprawach o przestępstwa, które przed nowelizacją kodeksu postępowania karnego należały

⁹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 1949 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1942 r. Nr 32 poz. 238).

¹⁰ Dekret z dnia 21 grudnia 1955 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1955 r. Nr 46 poz. 309).

do właściwości sądów grodzkich, oskarżycielem publicznym mogła być Milicja Obywatelska lub inne organy administracji – w granicach zakreślonych przez poszczególne ustawy, chyba że działał sam prokurator. Milicja Obywatelska w tych sprawach sama wносиła akt oskarżenia (art. 5 i 11 § 1 ustawy nowelizacyjnej z dnia 20 lipca 1950 r.). Dekretem z dnia 21 grudnia 1955 r. uprawnienie te ograniczono do organów administracji w granicach zakreślonych przez poszczególne ustawy (art. 5 ustawy nowelizacyjnej z dnia 20 lipca 1950 r. w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 1 dekretu nowelizacyjnego z dnia 21 grudnia 1955 r.). Ustawą z dnia 28 marca 1958 r. o zmianie przepisów postępowania karnego¹¹ uprawnienia oskarżyciela publicznego w sprawach rozpoznawanych w trybie uproszczonym otrzymały: dyrekcje okręgowe Polskich Kolei Państwowych, przedsiębiorstwa Państwowej Komunikacji Samochodowej oraz miejskie przedsiębiorstwa komunikacyjne w sprawach o przestępstwa z art. 265 k.k. z 1932 r., popełnione na szkodę tych przedsiębiorstw; organy służby zdrowia w sprawach o przestępstwa z art. 31, 32, 33 i 35 ust. 2 i 4 rozporządzenia z dnia 22 marca 1928 r. o dozorcze nad artykułami żywności i przedmiotami użytku¹²; zarządy lasów państwowych, rejony lasów państwowych, nadleśnictwa państwowe i parki narodowe w sprawach o przestępstwa z art. 3 § 1 i 2 dekretu z dnia 23 grudnia 1954 r. o zmianie niektórych przepisów o ochronie własności społecznej¹³; organy Państwowej Inspekcji Handlowej w sprawach o ujawnione przez nie w czasie przeprowadzania inspekcji przestępstwa z art. 8, 10, 12 i 13 § 1 ustawy z dnia 13 lipca 1957 r. o zwalczaniu spekulacji i ochronie interesów nabywców oraz producentów rolnych w obrocie handlowym¹⁴ (art. 7 § 1 ustawy nowelizacyjnej z dnia 20 lipca 1950 r. w brzmieniu nadanym przez art. 2 pkt 5 ustawy nowelizacyjnej z dnia 28 marca 1958 r.). Organy te sporządzały i wносиły akt oskarżenia samodzielnie (*arg. ex art. 8 lit. b i d ustawy nowelizacyjnej z dnia 20 lipca 1950 r. w brzmieniu art. 2 pkt 6 ustawy nowelizacyjnej z dnia 28 marca 1958 r.*). Milicja Obywatelska mogła akt oskarżenia sporządzić, lecz zatwierdzał go i wносиł do sądu prokurator (*arg. ex art. 8 lit. d ustawy nowelizacyjnej z dnia 20 lipca 1950 r. w brzmieniu art. 2 pkt 6 ustawy nowelizacyjnej z dnia 28 marca 1958 r.*).

Organy kontroli i rewizji finansowej ministra finansów (Główny Inspektorat Kontrolno-Rewizyjny w Ministerstwie Finansów oraz inspektoraty kontrolno-rewizyjne przy prezydiach wojewódzkich rad narodowych oraz rad narodowych miast wyłączonych z województw) mogły prowadzić dochodzenie (art. 245⁸ § 1 i § 2 k.p.k. z 1928 r.) w sprawach o przestępstwa określone w ustawie karnej dewizowej oraz o przestępstwa popełnione na szkodę Państwa lub jednostek gospodarki uspołecznionej, ujawnione w zakresie działania tych organów. Organom kontroli i rewizji finansowej służyły w zakresie dochodzenia uprawnienia procesowe Milicji Obywa-

¹¹ Ustawa z dnia 28 marca 1958 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. Nr 18 poz. 76).

¹² Rozporządzenie z dnia 22 marca 1928 r. o dozorcze nad artykułami żywności i przedmiotami użytku (Dz.U. Nr 36 poz. 343).

¹³ Dekret z dnia 23 grudnia 1954 r. o zmianie niektórych przepisów o ochronie własności społecznej (Dz.U. z 1954 r. Nr 57 poz. 283).

¹⁴ Ustawa z dnia 13 lipca 1957 r. o zwalczaniu spekulacji i ochronie interesów nabywców oraz producentów rolnych w obrocie handlowym (Dz.U. z 1957 r. Nr 39 poz. 171).

telskiej. Zatem mogły – tak jak Milicja Obywatelska – sporządzić akt oskarżenia, lecz zatwierdzał go i wносił do sądu prokurator (art. 3 § 1 i 2 ustawy nowelizacyjnej z dnia 28 marca 1958 r.).

Kodeksy postępowania karnego z 1969 i 1997 r. w zbliżony sposób regulowały czynności związane ze sporządzeniem aktu oskarżenia. W dochodzeniu uproszczonym akt oskarżenia sporządzał i wносił do sądu prowadzący dochodzenie, chyba że prokurator sam to uczynił. Akt oskarżenia sporządzony przez Policję zatwierdzał i wносił do sądu prokurator (art. 422 § 4 i 5 k.p.k. z 1969 r.).

W dochodzeniu uproszczonym uprawnienia do sporządzenia i skierowania aktu oskarżenia do sądu mieli: na mocy ustaw szczególnych: strażnik leśny lub leśnicy, jeżeli przedmiotem przestępstwa było drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państw, z tym że Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, mógł przyznać to uprawnienie innym pracownikom Służby Leśnej (art. 47 ust. 2 pkt 1, art. 48 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach¹⁵); dyrektor parku narodowego, jego zastępca, nadleśniczy, konserwator obrębu ochronnego, leśniczy, konserwator obwodu ochronnego, podleśniczy, starszy strażnik, strażnik, funkcjonariusz Straży Parku o przestępstwa z art. 290 i 291 k.k. z 1969 r., jeżeli ich przedmiotem było drewno z parku narodowego (art. 16 ust. 6 pkt 1 i 7, art. 18 ust. 1 oraz art. 19 ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody¹⁶); strażnik Państwowej Straży Łowieckiej, jeżeli przedmiotem przestępstwa jest zwierzyna (art. 39 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie¹⁷); na mocy § 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 grudnia 1969 r. w sprawie określenia organów uprawnionych do prowadzenia dochodzeń oraz do wnoszenia i popierania oskarżenia w postępowaniu uproszczonym, jak również zakresu spraw im zleconych¹⁸; okręgowe zarządy lasów państwowych, nadleśnictwa państwowe i parki narodowe w sprawach o przestępstwa z art. 199, 213 i 215 § 1 k.k. z 1969 r., jeżeli przedmiotem przestępstwa jest drzewo z lasu państwowego lub parku narodowego; organy Państwowej Inspekcji Handlowej w sprawach o ujawnione przez nie w czasie przeprowadzania inspekcji lub przez kontrolerów społecznych działających na podstawie imiennych upoważnień Państwowej Inspekcji Handlowej przestępstwa z art. 225 § 1 k.k. z 1969 r.; organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w sprawach o przestępstwa z art. 31, 32, 33 i 35 ust. 2 i 4 rozporządzenia z dnia 22 marca 1928 r. o dozorze nad artykułami żywności i przedmiotami użytku¹⁹; organy Polskiego Komitetu Normalizacji, Miar i Jakości w sprawach o przestępstwa

¹⁵ Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. z 1991 r. Nr 101 poz. 444).

¹⁶ Ustawa z dnia 16 października 1991 o ochronie przyrody (Dz.U. z 1991 r. Nr 114 poz. 492 ze zm.).

¹⁷ Ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (Dz.U. z 1995 r. Nr 147 poz. 713).

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 grudnia 1969 r. w sprawie określenia organów uprawnionych do prowadzenia dochodzeń oraz do wnoszenia i popierania oskarżenia w postępowaniu uproszczonym, jak również zakresu spraw im zleconych (Dz.U. z 1969 r. Nr 37 poz. 322 ze zm.).

¹⁹ Rozporządzenie z dnia 22 marca 1928 r. o dozorze nad artykułami żywności i przedmiotami użytku (Dz.U. z 1928 r. Nr 36 poz. 343 ze zm.).

z art. 31 ustawy z dnia 8 lutego 1979 r. o jakości wyrobów, usług, robót i obiektów budowlanych²⁰; urzędy skarbowe i inspektorzy kontroli skarbowej w sprawach o przestępstwa z art. 77–79 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości²¹; organy Państwowej Agencji Radiokomunikacyjnej w sprawach o przestępstwa określone w art. 75a ustawy z dnia 23 listopada 1990 r. o łączności²² oraz w art. 52 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji²³, organy Wojsk Ochrony Pogranicza w sprawach o przestępstwa z art. 288 § 2 k.k. z 1969 r.

W dochodzeniu Policja mogła sporządzić akt oskarżenia, lecz wniósł go do sądu prokurator po uprzednim jego zatwierdzeniu (art. 331 § 1 k.p.k.).

3. AKT OSKARŻENIA Z WNIOSKIEM O SKAZANIE BEZ ROZPRAWY

Wniosek o skazanie bez rozprawy pojawił się polskiej procedurze karnej w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.; w pierwotnej wersji jako załącznik do aktu oskarżenia. Następnie ewoluował do obecnej wersji, kiedy występuje raz jako akt oskarżenia z wnioskiem o skazanie bez rozprawy, gdy brak jest przyznania się oskarżonego, ale mimo to wina i okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości, i w drugim wariantcie, gdy spełniona jest przesłanka przyznania się i wówczas oskarżyciel wnosi do sądu samoistny wniosek o skazanie bez rozprawy, zamiast aktu oskarżenia.

Do kodeksu postępowania karnego z 1997 r. ustawodawca wprowadził nową formę zakończenia postępowania przygotowawczego w postaci wniosku o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy. Jest to instytucja wyrażająca pewnego rodzaju nowy trend w rozwoju prawa karnego procesowego. Takie rozwiązanie bowiem stanowi przejaw konsensualizmu w zakresie podejmowania decyzji procesowych.

W pierwotnych rozwiązaniach przewidzianych w postępowaniu karnym prokurator mógł za zgodą oskarżonego dołączyć do aktu oskarżenia wniosek o skazanie oskarżonego za zarzucany mu występki zagrożony karą nieprzekraczającą pięciu lat pozbawienia wolności bez przeprowadzenia rozprawy i wymierzenie mu kary z zastosowaniem nadzwyczajnego jej złagodzenia, jak również orzeczenie środka karnego pozbawienia praw publicznych, zakazu zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej, zakazu prowadzenia pojazdów, obowiązku naprawienia szkody, nawiązki, świadczenia pieniężnego lub podanie wyroku do publicznej wiadomości

²⁰ Ustawa z dnia 8 lutego 1979 r. o jakości wyrobów, usług, robót i obiektów budowlanych (Dz.U. z 1979 r. Nr 2 poz. 7). Dodany przez § 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 sierpnia 1979 r. (Dz.U. z 1979 r. Nr 20 poz. 120).

²¹ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121 poz. 591). Dodany przez § 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 grudnia 1994 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 140 poz. 797), którym pozbawiono tego uprawnienia organy Polskiego Komitetu Normalizacji, Miar i Jakości.

²² Ustawa z dnia 23 listopada 1990 r. o łączności (tekst jedn.: Dz.U. z 1995 r. Nr 117 poz. 564).

²³ Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 1993 r. Nr 7 poz. 34 ze zm.). Dodany przez § 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 kwietnia 1996 r. (Dz.U. z 1996 r. Nr 56 poz. 256).

(art. 39 pkt. 1–3, 5–8 k.k.), odstąpienie od wymierzenia kary, czy też warunkowe zawieszenie wykonania kary w sytuacji, gdy okoliczności popełnienia przestępstwa nie budziły wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazywała, że cele postępowania zostaną osiągnięte pomimo nieprzeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 1 k.p.k.). W przypadku gdy warunki zostały spełnione do wystąpienia z takim wnioskiem, a co więcej, w świetle zebranych dowodów wyjaśnienia podejrzanego nie budziły wątpliwości, można było nie przeprowadzać (art. 335 § 2 k.p.k.) dalszych czynności dowodowych w postępowaniu przygotowawczym.

Warunki skierowania takiego wniosku istotnie zmieniła nowelizacja z dnia 10 stycznia 2003 r.²⁴ Na jej kanwie zrezygnowano ze sporządzenia odrębnego wniosku obok aktu oskarżenia, a wniosek taki mógł być umieszczony w akcie oskarżenia. Jego treścią było wydanie bez przeprowadzenia rozprawy wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kary lub środka karnego. Co więcej, dokonano podwyższenia górnej granicy występku do kary nieprzekraczającej 10 lat pozbawienia wolności.

Warto zwrócić uwagę, że w art. 335 § 1 k.p.k. nie zostały wymienione środki karne, które mogły być w tym trybie orzeczone, co sugeruje, że mógł to być każdy środek karny. Ich zakres został dopiero wyraźnie ograniczony przez art. 343 § 1 k.p.k., stanowiącym podstawę uwzględnienia wniosku, w którym wyraźnie dopuszczono orzeczenie wyłącznie środka karnego wymienionego w art. 39 pkt. 1–3, 5–8 k.k. Ponadto wprowadzono także obowiązek przeprowadzenia czynności, co do których zachodziło niebezpieczeństwo, że nie będzie można ich przeprowadzić na rozprawie (art. 335 § 2 *in fine* k.p.k.), jak również postanowiono, iż uzasadnienie aktu oskarżenia można ograniczyć do wskazania okoliczności świadczących o tym, że popełnienie przestępstwa nie budzi wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte (art. 335 § 3 k.p.k.).

Kolejna nowelizacja w tym zakresie pojawiła się dnia 27 września 2013 r.²⁵ Zmieniony tą nowelizacją art. 335 § 1 k.p.k. zakładał, że prokurator miał możliwość dołączyć do aktu oskarżenia wnioski o wydanie wyroku i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych w kodeksie karnym za przypisany mu występki bez przeprowadzenia rozprawy, w sytuacji jeśli okoliczności popełnienia przestępstwa nie budziły wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazywała, że cele postępowania zostaną osiągnięte.

Co do zasady uzgodnienie mogło obejmować także poniesienie przez oskarżonego kosztów postępowania. Wniosek stanowił odrębne pismo, tak jak było w pierwotnej jego wersji, i mógł dotyczyć każdego występku, niezależnie od granic ustawowego zagrożenia. Jeśli zaś były spełnione warunki do wystąpienia z wnioskiem, a w świetle zebranych dowodów wyjaśnienia podejrzanego nie budziły wątpliwości, dalszych czynności dowodowych w postępowaniu przygotowawczym

²⁴ Ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2003 r. Nr 17 poz. 155).

²⁵ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247).

można było nie przeprowadzać, jednakże należało przeprowadzić czynności, co do których zachodziło niebezpieczeństwo, że nie będzie można ich przeprowadzić na rozprawie (art. 335 § 2 k.p.k.). Uzasadnienie wniosku można było ograniczyć do wskazania dowodów świadczących o tym, że okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości, i wskazujących, że cele postępowania zostaną osiągnięte. Do wniosku należało dołączyć wykaz dowodów taki jak przy akcie oskarżenia (art. 335 § 3 k.p.k.).

Ta instytucja doczekała się sporego przemodelowania nowelizacją z dnia 20 lutego 2015 r.²⁶ Zmieniony art. 335 k.p.k. przewidywał, że prokurator mógł skierować wniosek o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków zamiast aktu oskarżenia (art. 335 § 1 k.p.k.) albo dołączyć do aktu oskarżenia wniosek (art. 335 § 2 k.p.k.).

Warto podkreślić też, że to uprawnienie przysługiwało również nieprokurator-skim organom dochodzenia, za wyjątkiem Policji (art. 325i § 3 k.p.k.).

Zgodnie z brzmieniem art. 335 § 1 k.p.k. prokurator, zamiast z aktem oskarżenia, występował do sądu z wnioskiem o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego w sytuacji, kiedy chodziło o występki; kary i środki, jakie mogły być orzeczone, zostały uzgodnione przez prokuratora i podejrzanego, z tym że uzgodnienie mogło obejmować także wydanie określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu; zaproponowana kara mogła wynikać z zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary, a także wniosek mógł opiewać na odstąpienie od wymierzenia kary i orzeczenie wyłącznie środka karnego, przepadku lub środka kompensacyjnego, jeżeli występki były zagrożony karą nieprzekraczającą pięciu lat pozbawienia wolności (art. 60a k.k.); oskarżony przyznał się do winy; w świetle wyjaśnień oskarżonego okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budziły wątpliwości; postawa oskarżonego wskazywała, że cele postępowania zostaną osiągnięte; uwzględnione zostały również prawnie chronione interesy pokrzywdzonego.

W takiej sytuacji można było zaniechać przeprowadzenia dalszych czynności, z tym że: czynności dowodowych dokonywało się jedynie w niezbędnym do tego zakresie, jeżeli zachodziła potrzeba oceny wiarygodności złożonych wyjaśnień; jeżeli było to konieczne do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem, należało przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe, a zwłaszcza dokonać oględzin, w razie potrzeby z udziałem biegłego, przeszukania albo oględzin zewnętrznych ciała osoby podejrzanej oraz innych badań niepołączonych z naruszeniem jej integralności ciała, w szczególności pobrania odcisków, fotografowania jej oraz okazania w celach rozpoznawczych innym osobom, a także przedsięwzięcie wobec niej innych niezbędnych czynności, nie wyłączając pobrania krwi, włosów i wydzielin organizmu.

Zgodnie z treścią art. 335 § 3 k.p.k. wniosek miał zawierać: imię i nazwisko oskarżonego, inne dane dotyczące jego osoby, informacje o zastosowaniu środka zapobiegawczego oraz zabezpieczenia majątkowego; dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego

²⁶ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 396).

popęlnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody; wskazanie, że czyn został popełniony w warunkach powrotu od przestępstwa (art. 64 k.k.) lub działania w grupie przestępczej (art. 65 k.k.) albo w okolicznościach powodujących nadzwyczajne obostrzenie kary (art. 37 § 1 k.k.s.); wskazanie przepisów ustawy karnej, pod które zarzucany czyn podpadał; wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy i trybu postępowania.

Uzasadnienie wniosku można było ograniczyć do wskazania dowodów świadczących o tym, że okoliczności popełnienia czynu i wina oskarżonego nie budziły wątpliwości oraz że cele postępowania zostaną osiągnięte bez przeprowadzenia rozprawy. Z wnioskiem przekazywało się do sądu materiały postępowania przygotowawczego. Stronom, obrońcom i pełnomocnikom przysługiwało prawo do przejrzenia akt sprawy, o czym należało ich pouczyć (art. 335 § 3 k.p.k.).

Prokurator – zgodnie z art. 335 § 2 k.p.k. – mógł dołączyć do aktu oskarżenia wniosek o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego, wówczas gdy: chodziło o występki; kary i środki, jakie mogły być orzeczone, zostały uzgodnione przez prokuratora i podejrzanego, z tym że uzgodnienie mogło obejmować także wydanie określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu; zostały uwzględnione prawnie chronione interesy pokrzywdzonego; okoliczności popełnienia przestępstwa i wina oskarżonego nie budziły wątpliwości; oświadczenia dowodowe złożone przez oskarżonego nie były sprzeczne z dokonаныmi ustaleniami.

Akt oskarżenia nie zawierał wykazu dowodów oraz wniosku o zaniechanie wezwania świadków, gdyż w tym trybie nie przeprowadzało się żadnych dowodów (art. 335 § 2 *in fine* k.p.k.).

Kolejna nowelizacja, z dnia 11 marca 2016 r.²⁷, utrzymała powyższe warunki, z tym że uchylony został art. 60a k.k. przewidujący daleko idące złagodzenie odpowiedzialności podejrzanego decydującego się na skazanie na posiedzeniu. W uzasadnieniu projektu tej ustawy wskazano, że: „Projekt proponuje wyeliminowanie możliwości nadzwyczajnego złagodzenia kary jako autonomicznej konsekwencji materialnoprawnej wydania rozstrzygnięcia o charakterze konsensualnym, gdyż powinno się w tym zakresie stosować ogólne zasady wynikające z art. 60 k.k. Wymierzona kara, również podjęta w drodze rozstrzygnięcia konsensualnego, powinna bowiem być zgodna z dyrektywami jej wymiaru (...) możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary z uwagi na dobrowolne poddanie się karze czy wniosek o wydanie wyroku skazującego nie spełniają celów postępowania karnego w postaci odpłaty za popełnienie czynu zabronionego”. W związku z tym w aktualnym stanie prawnym kara i środki karne muszą odpowiadać rodzajowi i wymiarowi przewidzianym przez przepisy kodeksu karnego. Do warunków dołączenia do aktu oskarżenia wniosku o skazanie na posiedzeniu dodano wymóg, aby postawa oskarżonego wskazywała, iż cele postępowania zostaną osiągnięte. Co więcej, w związku ze zmianą wymagań co do aktu oskarżenia zawartych w art. 332 § 1 k.p.k. wniosek nie musi wskazywać właściwego trybu postępowania rozpoznania sprawy (art. 335 § 3 k.p.k.).

²⁷ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 437).

4. AKT OSKARŻENIA SKŁADANY PRZEZ POKRZYWDZONEGO DZIAŁAJĄCEGO JAKO OSKARŻYCIEL POSIŁKOWY SUBSYDIARNY

Historycznie rzecz ujmując, genezy skargi subsydiarnej na ziemiach polskich można upatrywać w instytucji oskarżyciela posiłkowego pomocniczego, uregulowanej w austriackiej ustawie procesowej z 1873 r. Mianem oskarżyciela posiłkowego pomocniczego określano pokrzywdzonego, który jako powód cywilny występował z zastępczą skargą cywilną (*die subsidiäre Privatklage*), w sytuacji gdy prokurator uchylił się od podjęcia lub od kontynuowania **ścigania** przed sądem (§ 48 austriackiej ustawy o postępowaniu karnym z 1873 r.)²⁸. Oskarżyciela takiego uznawano za pochodnego w relacji do oskarżyciela publicznego, a zarazem za pełnoprawną stronę procesową postępowania karnego²⁹. Pokrzywdzony, określany jako strona interesowana prywatna, był uprawniony do wniesienia i popierania oskarżenia publicznego, zamiast prokuratora. Uprawnienie pokrzywdzonego materializowało się w trzech przypadkach. Po pierwsze w sytuacji, gdy prokurator odrzucił doniesienie pokrzywdzonego i odmówił **ścigania** sądowego, bądź to natychmiast, bądź też po przeprowadzeniu dochodzeń przygotowawczych. W takim razie pokrzywdzony uzyskiwał uprawnienie do wniesienia w izbie radnej wniosku o wdrożenie **śledztwa** wstępnego, po złożeniu oświadczenia, że przyłącza się do postępowania karnego. Po drugie w sytuacji, gdy prokurator odstąpił od **ścigania** przestępstw, zanim obwinionego oddano prawomocnie w stan oskarżenia, pokrzywdzony zyskiwał uprawnienie do tego, ażeby w przeciągu trzech dni po zawiadomieniu złożyć sędziemu **śledczemu** ustne lub pisemne oświadczenie, że utrzymuje **ściganie** w swej mocy. W przypadku braku zawiadomienia pokrzywdzonego o odstąpieniu przez prokuratora od **ścigania** przestępstw termin na złożenie oświadczenia przez pokrzywdzonego o utrzymaniu **ścigania** w mocy ulegał wydłużeniu do trzech miesięcy po zaniechaniu postępowania. W oświadczeniu takim pokrzywdzony był zobowiązany dokładnie oznaczyć obwinionego i zarzucany mu czyn. Po trzecie w sytuacji, gdy prokurator odstąpił od oskarżenia, gdy oskarżenie już było prawomocne, należało zawiadomić o tym pokrzywdzonego, określanego jako strona interesowana prywatna, oraz o tym, że jest uprawniony utrzymać oskarżenie w swej mocy, ale oświadczenie takie powinien złożyć **sądowi** pierwszej instancji w terminie trzech dni.

Na ziemiach polskich położonych na terenie byłego zaboru pruskiego istniała instytucja oskarżyciela ubocznego (*Nebenkläger*), w oparciu o przepisy niemieckiego kodeksu postępowania karnego z 1877 r. Z kolei na ziemiach byłego zaboru rosyj-

²⁸ J. Makarewicz, *Ustawa o postępowaniu karnym z dnia 23 maja 1873 r. razem z odnoszącymi się do niej ustawami i rozporządzeniami*, Kraków 1904, s. 55 i n.; A. Peretiakowicz (red.), *Encyklopedia prawa obowiązującego w Polsce. Cz. II. Prawo karne, proces karny, uzupełnienie ustroju administracyjnego*, Poznań 1923, s. 130; R. Kmiecik, *Oskarżyciel posiłkowy w procesie karnym*, Warszawa 1977, s. 14; J. Kosonoga, *Instytucja skargi subsydiarnej – zarys problematyki*, MoP 2006, Nr 9, Moduł: prawo karne [online:] <https://czasopisma.beck.pl> [dostęp: 14.04.2022].

²⁹ J. Makarewicz, *Zarys postępowania karnego austriackiego*, Kraków 1909, s. 35–36, 45 i n.

skiego funkcjonowało oskarżenie konkurencyjne. Pokrzywdzony mógł sam skierować skargę do sądów pokoju, niezależnie od policji i władz administracyjnych³⁰.

Institucja skargi subsydiarnej istniała na ziemiach polskich także pod rządami kodeksów postępowania karnego z 1928 r. i z 1969 r. W pierwotnej wersji kodeksu postępowania karnego z 1928 r. uregulowana została instytucja oskarżyciela posiłkowego, przez którego rozumiano zarówno pokrzywdzonego oskarżającego subsydiarnie, czyli zastępczo względem prokuratora (art. 70 k.p.k. z 1928 r.), jak i pokrzywdzonego konkurującego z prokuratorem w zakresie prawa skargi. Pokrzywdzony miał samoistne prawo do wystąpienia ze skargą do sądu, w sprawach należących do właściwości sądów grodzkich, niezależnie od stanowiska prokuratora w kwestii ścigania (art. 71 k.p.k. z 1928 r.). Tym samym w sprawach o przestępstwa publicznoskargowe mniejszej wagi pokrzywdzony był uprawniony do działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego zarówno zamiast prokuratora (zastępczo), jak również niezależnie od prokuratora (konkurencyjnie), a także równocześnie z prokuratorem (ubocznie)³¹. Po zmianach wprowadzonych do kodeksu postępowania karnego w 1932 r. pokrzywdzony, działając na prawach strony, mógł w sprawach należących do sądów grodzkich wnosić i popierać oskarżenie zamiast lub obok prokuratora, natomiast gdy dochodzenie umorzono, mógł wytoczyć oskarżenie, ale jedynie wykazując, że ujawniły się nowe okoliczności uzasadniające oskarżenie³². W okresie powojennym, aż do wprowadzenia kodeksu postępowania karnego z 1969 r., instytucja skargi subsydiarnej nie obowiązywała na ziemiach polskich. W kodeksie postępowania karnego z 1969 r. pojawiła się ponownie pod nazwą oskarżenia typu ubocznego (art. 44 i 45 k.p.k. z 1969 r). W sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego pokrzywdzony mógł po wniesieniu przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia aż do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego w pierwszej instancji złożyć oświadczenie na piśmie lub do protokołu rozprawy, że chce działać w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Sąd dopuszczał oskarżyciela posiłkowego do udziału w postępowaniu, jeżeli uznał, że jego udział leżał w interesie wymiaru sprawiedliwości. Z kolei do kodeksu postępowania karnego z 1997 r. powróciła już skarga subsydiarna, uregulowana w rozdziale 5 tego kodeksu³³.

5. AKT OSKARŻENIA W SPRAWACH Z OSKARŻENIA PRYWATNEGO

Pierwszą historyczną formą postępowania karnego była skargowa forma procesu³⁴. Taką formę miały procesy karne w państwie Sumerów, aż po okres starobabiloński, oraz w państwie Hammurabiego. Forma skargowa postępowania karnego występowała też w starożytnej Grecji i w Rzymie. U podstaw formy skargowej

³⁰ B. Budner, *Koncepcje uprawnień oskarżycielskich pokrzywdzonego w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu*, ZNUŁ 1972, Nauki Humanistyczno-Społeczne, seria I/92, s. 24 i n.

³¹ R. Kmieć, *Oskarżyciel posiłkowy w procesie...*, s. 15.

³² T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2008, s. 222.

³³ J. Zagrodnik, *Institucja skargi subsydiarnej w procesie karnym*, Warszawa 2005, s. 1 i n.

³⁴ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny zarys systemu*, Warszawa 2020, s. 75 i n.

leży zasada, zgodnie z którą wszczęcie procesu karnego możliwe jest wyłącznie w wyniku skargi pokrzywdzonego albo innej strony oskarżycielskiej. Pierwotnie postępowanie karne inicjowała wyłącznie skarga pokrzywdzonego przestępstwem. Następnie, np. w procesie ateńskim, pojawił się podział skarg na publiczne, zwane też popularnymi (*grafé*), za pomocą których postępowanie karne mógł wszcząć każdy obywatel, oraz skargi prywatne (*biké*), do których uprawniony był wyłącznie pokrzywdzony. Dopiero potem w tzw. rzymskim procesie klasycznym pojawił się podział przestępstw **ściganych** z tzw. oskarżenia publicznego (*crimina publica*) oraz z tzw. oskarżenia prywatnego (*delicta privata*). Podobne etapy rozwoju zachodziły też w procesie wczesnogermańskim, w którym wszczęcie postępowania karnego następowało wyłącznie wskutek skargi pokrzywdzonego (*peinliche Klage*). Jednak w drugiej połowie **średniowiecza** skarga karna pokrzywdzonego była stopniowo zastępowana skargą publiczną (*öffentliche Klage*)³⁵.

Tryb prywatnoskargowy stanowi swoisty kompromis pomiędzy najszerzej rozumianą formą kontradiktoryjną procesu karnego a sformalizowaną formą postępowania z urzędu.

Postępowanie prywatnoskargowe znane było kodeksowi postępowania karnego z 1928 r., jak i z 1969 r.³⁶ Już w okresie międzywojennym dostrzeżona została potrzeba wyodrębnienia postępowania z oskarżenia prywatnego. Zachodziły przesłanki skutecznie zniechęcające organy ścigania do ingerencji w sferę stosunków międzyludzkich, pozostawiając problem restytucji naruszonego porządku prawnego woli samych zainteresowanych. Przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego znalazły się już w pierwszym polskim kodeksie karnym z dnia 11 lipca 1932 r.³⁷, zwanym w doktrynie Kodeksem Makarewicza. W kodeksie tym wyszczególniono kilka przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego: naruszenie nietykalności cielesnej (art. 239), lekkie uszkodzenie ciała (art. 237), naruszenie miru domowego (art. 252), naruszenie tajemnicy korespondencji (art. 253), zniesławienie (art. 255), znieważenie (art. 256), uszkodzenie cudzego mienia (warunkiem uznania za przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego było nienaruszenie interesu publicznego – art. 263), przywłaszczenie lub kradzież przedmiotu nieposiadającego wartości materialnej (art. 272). W innych aktach prawnych także znalazły się przestępstwa ścigane w trybie prywatnoskargowym: w rozporządzeniu Prezydenta RP z dnia 22 marca 1928 r. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych³⁸: przywłaszczenie prawa do patentu (art. 27 ust. 1) i wykorzystanie wyłączności praw z zarejestrowanego wzoru (art. 113 ust. 1), w ustawie z dnia 2 sierpnia 1926 r.

³⁵ A. Quaritsch, C. Goesch, H. Wangemann, *Kompendium des Deutschen Strafprozesses*, Berlin 1904; E. Kowalewska-Borys [w:] P. Hofmański, C. Kulesza (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom VI. Strony i inni uczestnicy postępowania karnego*, Warszawa 2016, LEX prestige [dostęp: 14.04.2022].

³⁶ T. Taras, *Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego w świetle przepisów kodeksu postępowania karnego*, NP 1970, Nr 10, s. 1420.

³⁷ Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1932 r. Nr 60 poz. 571).

³⁸ Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 22 marca 1928 r. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych (Dz.U. z 1928 r. Nr 39 poz. 384).

o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji³⁹: korzystanie w celach konkurencyjnych z handlowych lub technicznych tajemnic przedsiębiorstwa, uzyskanych w sposób niezgodny z prawem lub dobrymi obyczajami oraz udzielenie tych tajemnic innym; podanie przez pracownika innym osobom w celach konkurencyjnych lub w celach wyrządzenia szkody przedsiębiorcy tajemnic handlowych lub technicznych przedsiębiorstwa, powierzonych mu z uwagi na stosunek służbowy lub które poznał w związku ze stosunkiem służbowym (art. 10 ust. 1 i 2), a także w powojennej ustawie z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim⁴⁰: przywłaszczenie naruszonego cudzego prawa autorskiego w celu osiągnięcia korzyści materialnej lub osobistej (art. 59 § 2).

Wyszczególnienie wybranych przestępstw do ścigania w odrębnym trybie prywatnoskargowym miało swoje głębsze uzasadnienie. Zdaniem E. Krzymuskiego „powołanie pokrzywdzonego do rozstrzygnięcia o tym, czy należy lub nie należy rozwinąć postępowanie karne, można usprawiedliwić tylko wyjątkowo. Będzie ono mianowicie na miejscu tylko co do przestępstw mniej ważnych i tym się odznaczających, że ich ściganie z urzędu mogłoby w niejednym przypadku wyrządzić osobie, która stała się ich ofiarą, większą krzywdę niż samo ich popełnienie”⁴¹. U podstaw wyodrębnienia przestępstwa ściganych z oskarżenia prywatnego legła potrzeba rezygnacji z ingerencji uprawnionych organów, aby uniknąć niecelowego pokrzywdzenia. Wybrane dobra chronione, takie jak cześć, nietykalność cielesna, tajemnica korespondencji, mir domowy, prawa na dobrach niematerialnych, są ściśle związane z podmiotem, którego dotyczą. Istnieje zatem możliwość, że to co obiektywnie może uchodzić za zło, w subiektywnym odczuciu zainteresowanych nie zasługuje na takie miano. Skarga uprawnionego oskarżyciela jest konieczną i niezbędną przesłanką wszczęcia postępowania karnego. Skarga prywatna, czyli oskarżenie prywatne, w znaczący sposób różni się od przeważającej liczby przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego. W. Daszkiewicz wskazuje, że „chodzi tu właściwie o oświadczenie pokrzywdzonego, że przestępstwo w takim stopniu naruszyło jego prawa, że naruszenie może być zatarte, tylko przez skazanie winnego. (...) W taki to sposób skarga prywatna staje się, aczkolwiek nie jest cechą danego działania przestępnego, istotnym warunkiem jego karalności i wobec tego przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego karalne jest nie absolutnie, samo przez się, ale hipotetycznie, warunkowo, na życzenie pokrzywdzonego w przypadku złożenia przez niego skargi”⁴². Natomiast L. Peiper stał na stanowisku, że prawo skargi jest prawem materialnym i można się go zrzec nawet poza sądem⁴³. Analiza poglądów E. Krzymuskiego, W. Daszkiewicza i L. Peipera prowadzi do wniosku, że uzasadniona potrzeba szczególnego postępowania karnego istniała już

³⁹ Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 1930 r. Nr 56 poz. 467).

⁴⁰ Ustawa z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim (Dz.U. z 1952 r. Nr 34 poz. 234).

⁴¹ E. Krzymuski, *Wykład procesu karnego austriackiego*, Kraków 1910, s. 145.

⁴² W. Daszkiewicz, *Oskarżyciel w polskim procesie karnym*, Warszawa 1960, s. 258.

⁴³ L. Peiper, *Znaczenie przebaczenia i pojednania się stron w sprawach z oskarżenia prywatnego*, GP 1936, Nr 1–3.

u progu polskich kodyfikacji karnych. Ponadto w aktach prawnych nieskodyfikowanych znalazły się przestępstwa prywatnoskargowe.

Podmiotem uprawnionym na podstawie art. 60 § 1 k.p.k. z 1928 r. do wniesienia skargi prywatnej był pokrzywdzony, który w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego wnosił i popierał oskarżenie jako oskarżyciel prywatny. Inaczej regulowały prawo do skargi dwa wcześniej wymienione akty prawne: ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji i rozporządzenie o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych. Podmiotami uprawnionymi do wniesienia skargi prywatnej były „osoby uprawnione do powództwa cywilnego”, przy czym prawodawca w innym miejscu stanowił, kto takie uprawnienie posiada. W świetle przepisów pierwszego kodeksu postępowania karnego z 1928 r. uprawnionym do wniesienia skargi prywatnej był pokrzywdzony. Przepis art. 55 k.p.k. z 1928 r. zawierał definicję legalną pokrzywdzonego: „za pokrzywdzonego uważa się osobę, której dobro prawne zostało naruszone lub zagrożone”⁴⁴. Pokrzywdzonym mogła być zarówno osoba fizyczna, osoba prawna, jak i podmiot zbiorowy (np. stowarzyszenie zwykle uregulowane w ustawie z dnia 27 października 1932 r. – Prawo o stowarzyszeniach)⁴⁵. Oskarżyciel prywatny, wnosząc skargę prywatną, był zobowiązany do uiszczenia zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania, która wówczas wynosiła 50 złotych⁴⁶. Nieuiszczenie kosztów wywoływało skutek w postaci pozostawienia sprawy bez rozpoznania.

Jednym z przejawów odmienności postępowania w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego było przekazanie pokrzywdzonemu wszelkich uprawnień procesowych, a zatem stawał się on „panem procesu” (*dominus litis*)⁴⁷. Pokrzywdzony mógł nie tylko wnieść skargę, ale miał też prawo odstąpić od oskarżenia, posiadał inicjatywę dowodową i miał możliwość pojednania się z oskarżonym. Już w pierwszych latach obowiązywania przepisów k.p.k. z 1928 r. (zawierających odpowiednie regulacje o oskarżeniu prywatnym) zwracano szczególną uwagę na możliwość i potrzebę pojednania, złagodzenia sporu i ugodowego zakończenia sprawy. Zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie podkreślano rolę sądu w tym szczególnym procesie. Z. Ziemiński wskazywał, że „interes społeczny wymaga tu, by sędzia był przede wszystkim wychowawcą. Tam, zaś gdzie chodzi o działanie wychowawcze odrzucić trzeba wszelki szablon i każdorazowo traktować sprawę indywidualnie”⁴⁸. Instytucję ugody w postępowaniu z oskarżenia prywatnego regulował art. 42 prawa o sądach obywatelskich⁴⁹. Sąd obywatelski

⁴⁴ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1928 r. Nr 33 poz. 313).

⁴⁵ Ustawa z dnia 27 października 1932 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 1932 r. Nr 94 poz. 808).

⁴⁶ W. Daszkiewicz, *Ingerencja prokuratora w sprawach o przestępstwa prywatnoskargowe w polskim procesie karnym*, Warszawa 1956, s. 49.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 50.

⁴⁸ Z. Ziemiński, *Ugody w sprawach karnych z oskarżenia prywatnego*, NP 1952, Nr 8–9, s. 50.

⁴⁹ Dekret z dnia 22 lutego 1946 r. – Prawo o sądach obywatelskich (Dz.U. z 1946 r. Nr 8 poz. 64). Art. 42. § 1. W sprawach cywilnych oraz w sprawach karnych, ściganych z oskarżenia prywatnego, sąd obywatelski winien nakłaniać strony do zawarcia ugody wskazując im sposoby, mogące do tego doprowadzić. § 2. Ugodę wpisuje się do protokołu czynności. Należy w niej

miał obowiązek nakłaniania zwaśnionych stron do ugody, wskazując możliwe sposoby ku temu wiodące. Na 450 spraw prywatnoskargowych, które znalazły się na wokandzie na początku lat 50. XX w., aż 42% zakończyło się zawarciem ugody⁵⁰. Kodeks postępowania karnego z 1928 r. nie przewidywał możliwości wniesienia skargi wzajemnej.

W okresie powojennym postępowanie prywatnoskargowe doczekało się odrębnej regulacji w ustawie z dnia 2 grudnia 1960 r. o sprawach z oskarżenia prywatnego⁵¹. Wprowadzono tam wiele rozwiązań dotychczas nieznanymi w procesie karnym. Zgodnie z art. 14 tej ustawy w sprawach z oskarżenia prywatnego miały być stosowane przepisy kodeksu postępowania karnego z 1928 r., jeżeli przepisy tej ustawy nie stanowiły inaczej. Należało więc traktować tę ustawę jako nowelizację kodeksu postępowania karnego z 1928 r., uregulowaną w odrębnym akcie normatywnym⁵².

Kodeks postępowania karnego z 1969 r.⁵³ stanowił, że: „Pokrzywdzony może jako oskarżyciel prywatny wnosić i popierać oskarżenie o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego” (art. 49 k.p.k. z 1969 r.). Akt oskarżenia mógł ograniczać się do oznaczenia osoby oskarżonego, zarzuconego mu czynu oraz wskazania dowodów, na których opierało się oskarżenie (art. 434 k.p.k. z 1969 r.). Obligatoryjne było posiedzenie pojednawcze (art. 436 § 1 k.p.k. z 1969 r.).

W Kodeksie karnym z 1969 r.⁵⁴ znalazły się następujące przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego: 1) umyślne lub nieumyślne spowodowanie uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia człowieka, jeśli naruszenie czynności ciała nie trwa dłużej niż siedem dni (art. 156 § 2 i 3 k.k. z 1969 r.); 2) naruszenie miru domowego (art. 171 § 1 k.k. z 1969 r.); 3) naruszenie tajemnicy korespondencji, jeżeli czyn nie dotyczył korespondencji lub wiadomości przeznaczonych dla instytucji państwowej lub społecznej (art. 172 § 1 i 2 k.k. z 1969 r.); zniesławienie (typ podstawowy – art. 178 § 1 k.k. z 1969 r.) i oszczerstwo (typ kwalifikowany zniesławienia – art. 178 § 2 k.k. z 1969 r.); znieważenie (art. 181 § 1 k.k. z 1969 r.); 6) naruszenie nietykalności cielesnej (art. 182 § 1 k.k. z 1969 r.). W ustawach szczególnych również stypizowane były przestępstwa prywatnoskargowe, np. w ustawie z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim⁵⁵: przywłaszczenie prawa autorskiego, naruszenie cudzego prawa autorskiego w celu osiągnięcia korzyści materialnej lub osobistej (art. 59 tej ustawy).

wymienić istotne warunki i sposoby ich wypełnienia. Ugodę po odczytaniu jej podpisują obie strony, a jeżeli strona podpisać się nie może, uczyni to za nią osoba, która ona wskaże. § 3. Przedmiotem ugody nie może być przejście, ograniczenie lub obciążenie prawa własności do nieruchomości. W takim przypadku sąd obywatelski odsyła strony w celu spisania ugody do notariusza lub do sądu grodzkiego.

⁵⁰ Z. Ziemiński, *Ugody w sprawach karnych...*, NP 1952, Nr 8–9, s. 51.

⁵¹ Ustawa z dnia 2 grudnia 1960 r. o sprawach z oskarżenia prywatnego (Dz.U. z 1960 r. Nr 54 poz. 308).

⁵² E. Skrętowicz, D. Gil [w:] P. Hofmański, F. Prusak (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom XIV. Tryby szczególne*, Warszawa 2015.

⁵³ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1969 r. Nr 13 poz. 96).

⁵⁴ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1969 r. Nr 13 poz. 94 ze zm.).

⁵⁵ Ustawa z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim (Dz.U. z 1952 r. Nr 34 poz. 234 ze zm.).

6. WZAJEMNY AKT OSKARŻENIA

Wzajemny akt oskarżenia to szczególny rodzaj prywatnego aktu oskarżenia. Zarówno kodeks postępowania karnego z 1928 r., jak i kodeks postępowania karnego z 1969 r. nie przewidywały tej instytucji.

Wzajemny akt oskarżenia to instytucja, która pojawiła się w polskiej procedurze karnej dopiero w kodeksie postępowania karnego z 1997 r. Kodeks postępowania karnego z 1969 r., podobnie jak wcześniejsze regulacje, nie dopuszczał skargi wzajemnej. Sąd Najwyższy w 1964 r. przesądził o niedopuszczalności rozpoznania skargi wzajemnej: „rozpoznanie na tej samej rozprawie spraw z wzajemnego oskarżenia prywatnego i wydanie w tych sprawach jednego wyroku stanowi podstawę do uznania wyroku za nieważny”⁵⁶.

7. WNIOSEK O WARUNKOWE UMORZENIE POSTĘPOWANIA

Warunkowe umorzenie postępowania weszło do polskiego systemu prawa i procesu karnego wraz z kodyfikacją z 1969 r. i jako instytucja nowa wzbudziło duże zainteresowanie, czego rezultatem okazały się liczne opracowania naukowe⁵⁷ oraz orzecznictwo⁵⁸. Warunkowe umorzenie postępowania było od początku nowym instrumentem polityki karnej państwa poprzez realizację zasady ograniczenia penalizacji w sprawach drobnych⁵⁹ i stąd przyjęty w literaturze materialnoprawny charakter tej instytucji⁶⁰. Niezależnie jednak od tego, tak pod rządami kodyfikacji z 1969 r., jak i obecnie jest ona regulowana dwoma kodeksami – co do istoty w kodeksie karnym, a co do trybu orzekania w kodeksie postępowania karnego.

Pod rządami kodyfikacji z 1969 r. prokurator sam mógł umorzyć warunkowo postępowanie, sprawując wymiar sprawiedliwości w istocie samodzielnie, bez udziału sądu, rozstrzygając o winie podejrzanego postanowieniem prokuratora. Kodyfikacja karna z 1997 r. tę nieprawidłową⁶¹ praktykę przerwała⁶². Dziś, zgodnie z przepisem art. 336 k.p.k., jeżeli spełnione są przesłanki uzasadniające warunkowe

⁵⁶ Uchwała SN z dnia 9 kwietnia 1964 r., VI KO 1/64, OSNKW 1964, Nr 7–8, poz. 119.

⁵⁷ M. Leonieni, W. Michalski, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle nauki i praktyki sądowej*, Warszawa 1972; A. Marek, *Stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jako podstawa umorzenia postępowania karnego*, Toruń 1970 oraz podana w tych pozycjach literatura przedmiotu.

⁵⁸ Wytyczne Sądu Najwyższego dotyczące warunkowego umorzenia postępowania, OSNKW 33, Nr 71.

⁵⁹ W. Świda [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 152.

⁶⁰ M. Cieślak, *Materialnoprawne oblicze warunkowego umorzenia*, PiP 1971, Nr 3–4; A. Zoll, *Materialnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania karnego*, Kraków 1973.

⁶¹ B. Kunicka-Michalska, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w latach 1970–1977*, Warszawa 1982, s. 250–253.

⁶² H. Paluszkiwicz, W. Sych, *Uprawnienia procesowe podejrzanego i pokrzywdzonego w przypadku warunkowego umorzenia postępowania przygotowawczego*, „Nowości Państwa Prawa” 1994, Nr 1–2, s. 13; B. Szyprowski, *Zmiany w instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego (wybrane zagadnienia)*, Prok. i Pr. 2000, Nr 4, s. 124–127.

umorzenie postępowania (art. 66–68 k.k.), prokurator może zamiast aktu oskarżenia sporządzić i skierować do sądu wnioski o takie umorzenie.

8. WNIOSEK O SKAZANIE W POSTĘPOWANIU PRZYSPIESZONYM

W literaturze przedmiotu⁶³ przyjmuje się, że postępowanie przyspieszone pojawiło się pierwszy raz w polskim procesie karnym w ustawie z dnia 22 maja 1958 r. o zastrzeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo⁶⁴, którą znowelizowano kodeks postępowania karnego z 1928 r. Było ono powiązane z ustawową okolicznością obciążającą, jaką był „chuligański charakter przestępstwa lub wykroczenia” (art. 1 ustawy). Warunkiem zastosowania trybu przyspieszonego było to, aby sprawcę schwytano na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem, a popełniony czyn miał charakter chuligański (art. 6 ustawy), prognoza, że kara nie przekroczy sześciu miesięcy aresztu, brak zawiłości sprawy. Jeszcze przed wejściem w życie tej zmiany, na kanwie przepisów o postępowaniu doraźnym⁶⁵, podkreślano, że postępowanie skrócone znajduje swoje uzasadnienie w konieczności „stworzenia skutecznej prewencji generalnej za pomocą szybkiego i surowego wymiaru sprawiedliwości karnej” za najpoważniejsze przestępstwa szczególnie groźne dla porządku prawnego i bezpieczeństwa publicznego⁶⁶. Sama ustawa nie zawierała definicji „chuligańskiego charakteru czynu zabronionego”, a kryteria zaliczenia danego zachowania do tej grupy nie były jasne.

W postępowaniu przyspieszonym, oprócz innych odrębności (brak konieczności wydania postanowienia o wszczęciu postępowania, o przedstawieniu zarzutów czy zamknięciu dochodzenia)⁶⁷, nie sporządzano aktu oskarżenia. Surogatem skargi ini-

⁶³ A. Kaftal, *Postępowania przyspieszone w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prob. Praw. 1970, Nr 11–12, s. 24; A. Gaberle, *Postępowanie przyspieszone w polskim procesie karnym (na tle wymagań ustawy oraz badań praktyki)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze” 1975, Nr 72, s. 7; W. Grzeszczyk, *Tryb uproszczony i przyspieszony według ustawy z dnia 10 maja 1985 r. o szczególnej odpowiedzialności karnej* (Dz.U. Nr 23 poz. 101), Prob. Praw. 1985, Nr 8–9, s. 35; K. Eichstaedt, *Postępowanie przyspieszone*, Prok. i Pr. 2007, Nr 6, s. 73; K. Eichstaedt, *Postępowania szczególne w polskim procesie karnym*, Warszawa 2010, s. 227; P. Kruszyński, *Ocena zmian legislacyjnych w zakresie postępowania przyspieszonego* [w:] G. Rejman (red.), *Problemy prawa i procesu karnego. Księga poświęcona pamięci profesora Alfreda Kaftala*, Warszawa 2008, s. 195; Z. Kwiatkowski, *Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym* [w:] A. Gerecka-Żołyńska i in., *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, Warszawa 2008, s. 450; W. Cieślak, *Postępowanie przyspieszone* [w:] P. Hofmański, F. Prusak (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom XIV. Tryby szczególne*, Warszawa 2015, s. 154.

⁶⁴ Ustawa z dnia 22 maja 1958 r. o zastrzeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo (Dz.U. z 1958 r. Nr 34 poz. 153 ze zm.).

⁶⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 marca 1928 r. o postępowaniu doraźnym (Dz.U. z 1928 r. Nr 33 poz. 315).

⁶⁶ S. Glaser, *Zarys polskiego procesu karnego wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych. Przedstawienie porównawcze na tle ustawodawstwa austriackiego, niemieckiego i rosyjskiego*, Warszawa 1929, s. 265.

⁶⁷ S. Kalinowski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 1961, s. 123.

cjującej postępowanie sądowe było zawiadomienie o przestępstwie⁶⁸. Zawiadomienie o przestępstwie mogło przybrać formę pisemną lub ustną, złożoną do protokołu rozprawy głównej przy jej rozpoczęciu. W ustawie brak było wskazania wymaganych elementów treściowych zawiadomienia o przestępstwie, ale ze względu na jego funkcje procesowe powinno ono zawierać dane osobowe oskarżonego, opis zarzuczonego mu czynu oraz dowody, w tym listę i dane świadków wezwanych do stawienia na rozprawie⁶⁹. Choć zawiadomienie o przestępstwie składał funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej, to nie był on potem oskarżycielem. Funkcję oskarżyciela pełnił prokurator (ewentualnie referendarz śledczy, asesor prokuratury lub delegowany aplikant).

Przepisy procesowe ustawy z dnia 22 maja 1958 r. o zaostreniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo zostały uchylone przez art. III pkt 14 lit. c ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego⁷⁰.

Następnie postępowanie przyspieszone zostało uregulowane w kodeksie postępowania karnego z 1969 r. (Rozdział 45, art. 446–454), zmodyfikowanym w tym zakresie na mocy ustawy z dnia 10 maja 1985 r. o szczególnej odpowiedzialności karnej⁷¹ oraz na mocy ustawy z dnia 17 czerwca 1988 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa wykroczeń⁷².

Model postępowania przyspieszonego przyjęty w kodeksie postępowania karnego z 1969 r. miał postać trybu szczególnego drugiego stopnia, bowiem w zakresie nieunormowanym stosowane miały być przepisy o postępowaniu uproszczonym.

W świetle przepisów kodeksu postępowania karnego z 1969 r. przesłanki pozytywne dla trybu przyspieszonego to: 1) uprawdopodobnienie popełnienia jednego z występków wymienionych w art. 447 § 1 k.p.k. z 1969 r., czyli: lekkie uszkodzenie ciała (art. 156 § 2 k.k. z 1969 r.), groźba karalna (art. 166 k.k. z 1969 r.), zmuszanie do określonego zachowania (art. 167 § 1 k.k. z 1969 r.), naruszenie miru domowego (art. 171 § 1 k.k. z 1969 r.), znieważenie (art. 181 § 1 k.k. z 1969 r.), naruszenie nietykalności cielesnej (art. 182 § 1 k.k. z 1969 r.), zniszczenie lub uszkodzenie mienia (art. 212 § 1 k.k. z 1969 r.), znieważenie funkcjonariusza albo osoby mu przybranej podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych (art. 236 k.k. z 1969 r.), znieważenie organu państwowego, organizacji politycznej, związku zawodowego, stowarzyszenia użyteczności publicznej lub innej organizacji społecznej (art. 237 k.k. z 1969 r.); 2) chuligański charakter czynu; 3) prognoza, że orzeczona kara nie przekroczy jednego roku pozbawienia wolności lub kara grzywny orze-

⁶⁸ L. Schaff [w:] L. Hochberg, A. Murzynowski, L. Schaff, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1959, s. 10.

⁶⁹ W. Cieślak [w:] P. Hofmański, F. Prusak (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom XIV. Tryby szczególne*, Warszawa 2015, s. 178.

⁷⁰ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1969 r. Nr 13 poz. 97).

⁷¹ Ustawa z dnia 10 maja 1985 r. o szczególnej odpowiedzialności karnej (Dz.U. z 1985 r. Nr 23 poz. 101).

⁷² Ustawa z dnia 17 czerwca 1988 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa wykroczeń (Dz.U. z 1988 r. Nr 20 poz. 135).

czona obok kary pozbawienia wolności nie przekroczy kwoty 25 000 zł (art. 451 k.p.k. z 1969 r.); 4) ujęcie sprawcy na gorącym uczynku lub bezpośrednio po tym oraz zatrzymanie i doprowadzenie sprawcy do sądu przez Milicję Obywatelską w ciągu 48 godzin; 5) popełnienie przestępstwa na obszarze, na którym dopuszczono stosowanie trybu przyspieszonego⁷³.

W świetle przepisów kodeksu postępowania karnego z 1969 r. przesłanki negatywne dla trybu przyspieszonego to: 1) nieletniość zatrzymanego; 2) recydywa; 3) właściwość sądów wojskowych; 4) zawiłość sprawy.

Na gruncie przepisów kodeksu postępowania karnego z 1969 r. w postępowaniu przyspieszonym można było nie przeprowadzać dochodzenia.

Akt oskarżenia został zastąpiony przez składane przez funkcjonariusza Milicji Obywatelskiej zawiadomienie o przestępstwie, które miało formę pisemną lub było składane ustnie do protokołu rozprawy, oraz wnioski dowodowe. Co prawda przepisy nie precyzowały wymogów treściowych zawiadomienia, ale jako skarga inicjująca postępowanie jurysdykcyjne, musiało ono zawierać dane osobowe oskarżonego, opis zarzucanego mu czynu wraz z kwalifikacją prawną. Zawiadomienie nie wymagało zatwierdzenia przez prokuratora. Charakter prawny zawiadomienia o przestępstwie budził spory w doktrynie co do tego, czy jest to szczególna forma aktu oskarżenia, czy jest to surogat aktu oskarżenia, czy też jest to jedynie zawiadomienie inicjujące postępowanie sądowe bez skargi uprawnionego oskarżyciela i niemające właściwości ani aktu oskarżenia, ani jego surogatu. J. Waszczyński i A. Kordik stali na stanowisku, że zawiadomienie o przestępstwie jest niczym innym jak tylko szczególną formą aktu oskarżenia, gdzie uprawnionym oskarżycielem jest funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej⁷⁴. A. Kaftal prezentował pogląd, że zawiadomienie o przestępstwie składane w trybie przyspieszonym jest co prawda szczególną formą aktu oskarżenia, gdzie w drodze wyjątku uprawnienie do jego złożenia przyznano funkcjonariuszom Milicji Obywatelskiej, niebędącym oskarżycielami⁷⁵. W. Daszkiewicz, J. Tylman, J. Bafia, S. Waltoś twierdzili zgodnie, że zawiadomienie o przestępstwie składane przez funkcjonariusza Milicji Obywatelskiej nie jest ani aktem oskarżenia, ani surogatem aktu oskarżenia, a funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej nie pełni roli oskarżyciela⁷⁶. W praktyce, w postępowaniu sądowym, rola funkcjonariusza Milicji Obywatelskiej sprowadzała się do złożenia zawiadomienia o przestępstwie wraz z załącznikami, a oskarżycielem był prokurator, którego obecność na rozprawie nie była obligatoryjna (art. 424 w zw. z art. 446 k.p.k. z 1969 r.).

⁷³ Zakres terytorialny stosowania trybu przyspieszonego określał rozporządzeniem Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Prokuratorem Generalnym Rzeczypospolitej oraz Ministrem Spraw Wewnętrznych po zasięgnięciu opinii właściwej rady narodowej.

⁷⁴ J. Waszczyński, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 1965 r.*, VI KZP 15/65, PiP 1966, Nr 4–5, s. 854–855; A. Kordik [w:] M. Lipczyńska (red.), *Polski proces karny*, Warszawa–Wrocław 1975, s. 470.

⁷⁵ A. Kaftal, *Postępowanie przyspieszone...*, s. 30–33.

⁷⁶ W. Daszkiewicz, *Glosa do Uchwały Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 1965 r.*, VI KO 61/64, PiP 1965, Nr 11, s. 767; J. Tylman, *Zasada legalizmu w procesie karnym*, Warszawa 1965, s. 145; J. Bafia [w:] M. Mazur (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1971, s. 583–584; S. Waltoś, *Postępowania szczególne w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 281–283.

Na mocy ustawy z dnia 10 maja 1985 r. o szczególnej odpowiedzialności karnej oraz na mocy ustawy z dnia 17 czerwca 1988 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa wykroczeń zakresu trybu przyspieszonego został rozszerzony, a odpowiedzialność w tym trybie obostrzona.

Negatywnie ocenianie w literaturze przedmiotu doświadczenia związane ze stosowaniem trybu przyspieszonego⁷⁷ doprowadziły do rezygnacji z niego w pierwotnej wersji k.p.k. z 1997 r. Zarówno w doktrynie, jak i wśród praktyków postępowanie przyspieszone spotkało się z negatywną oceną i krytyką. Zwracano przede wszystkim uwagę na nadużywanie stosowania trybu przyspieszonego pod rządami k.p.k. z 1969 r., niezachowanie w tym trybie minimalnych standardów procesu karnego i wbrew nazwie wydłużenie postępowania z powodu częstych zwrotów sprawy już z postępowania w drugiej instancji do dochodzenia ze względu na niewyjaśnienie sprawy⁷⁸. Jak wynika z uzasadnienia projektu k.p.k. z 1997 r., rezygnacja z postępowania przyspieszonego uzasadniona była tym, że oskarżony miał w tym postępowaniu „zbyt ograniczone możliwości należytego przygotowania obrony i pozbawiony był prawa swobodnego wyboru obrońcy”, a stosowanie tego trybu „często łączyło się z naruszeniem podstawowych praw człowieka”⁷⁹. Nowelizacją z dnia 16 listopada 2006 r.⁸⁰, która obowiązuje od dnia 12 marca 2007 r., tryb przyspieszony został przywrócony do polskiej procedury karnej. Wprowadzenie tej nowelizacji uzasadniano potrzebą radykalnego usprawnienia i zwiększenia efektywności zwalczania przestępczości⁸¹.

W okresie obowiązywania k.p.k. z 1997 r. przepisy o postępowaniu przyspieszonym były wielokrotnie zmieniane. Zmiany wprowadziła także nowela k.p.k. z dnia 27 września 2013 r., która weszła w życie dnia 1 lipca 2015 r.

Te liczne nowelizacje wynikały z uchybień i wadliwości pierwotnych regulacji oraz ich krytyki ze strony doktryny⁸². W literaturze przedmiotu poddaje się analizie zarówno prawny charakter trybu przyspieszonego⁸³, jak i jego modyfikacje wyni-

⁷⁷ J. Błachut, *Postępowanie przyspieszone jako instrument polityki karnej* [w:] S. Waltoś (red.), *Proces karny a polityka karania*, Kraków 1991, s. 62; A. Gaberle, *Zasada trafnej reakcji na przestępstwo a postępowanie uproszczone, przyspieszone i nakazowe* [w:] S. Waltoś (red.), *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, Kraków 1993, s. 542; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, s. 1047.

⁷⁸ *Opinia Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego z 19.12.2005 r. o projekcie zmiany prawa karnego*, PiP 2006, Nr 2, s. 95–108.

⁷⁹ *Nowe kodeksy karne z uzasadnieniami*, Warszawa 1997, s. 437.

⁸⁰ P. Hofmański, *Po co nam nowe postępowanie przyspieszone?* [w:] K. Krajewski (red.), *Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, Kraków 2007, s. 197–204.

⁸¹ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw, druk sejmowy Nr 495 z 2006 r.

⁸² J. Kosonoga, *Przesłanki postępowania przyspieszonego w sprawach karnych*, FP 2020, Nr 1, s. 72.

⁸³ K. Eichstaedt, *Postępowanie przyspieszone...*, s. 73–89; M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, *Postępowanie przyspieszone – analiza rozwiązań ustawowych* [w:] I. Nowikowski (red.), *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, Lublin 2007, s. 215–252; K. Nowicki, *Postępowanie przyspieszone. Uwagi de lege lata i de lege ferenda* [w:] L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 23, Wrocław 2008, s. 69–78.

kające z poszczególnych nowelizacji⁸⁴, a także szczególne zagadnienia związane z pozycją oskarżonego, jego prawem do obrony⁸⁵, uprawnieniami pokrzywdzonego⁸⁶, standardu rzetelnego procesu⁸⁷, konsensualizmu⁸⁸, praktyki stosowania prawa⁸⁹, chuligańskiego charakteru czynu⁹⁰, czy też perspektywy organów ścigania⁹¹.

BIBLIOGRAFIA

- Andrejew I., Świda W., Wolter W., *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973.
- Bogunia L. (red.), *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XXIII, Wrocław 2008.
- Budner B., *Koncepcje uprawnień oskarżycielskich pokrzywdzonego w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu*, ZNUŁ 1972, Nauki Humanistyczno-Społeczne, seria I/92.
- Cieślak M., *Materialnoprawne oblicze warunkowego umorzenia*, PiP 1971, Nr 3–4.
- Cychosz P., Zimmermann S., *Funkcjonowanie nowego trybu przyspieszonego. Sprawozdanie z badań*, CzPKiNP 2008, Nr 1.
- Darmorost-Sierocińska E., *Zwalczanie przestępczości o charakterze chuligańskim – powrót do przeszłości drogą ku przyszłości?*, GS 2006, Nr 2.
- Daszkiewicz W., *Glosa do Uchwały Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 1965 r.*, VI KO 61/64, PiP 1965, Nr 11.

⁸⁴ T. Grzegorzczak, *Nowy model postępowania przyspieszonego w sprawach karnych*, Prok. i Pr. 2010, Nr 4, s. 6–26; W. Grzeszczyk, *Przebieg postępowania przyspieszonego – po nowelizacji k.p.k.*, Prok. i Pr. 2007, Nr 4, s. 34–44.

⁸⁵ R. Kmiecik, *Kwestia poczytalności oskarżonego w postępowaniu przyspieszonym*, Prok. i Pr. 2017, Nr 5, s. 5–12; K. Zgryzek, *Prawo do obrony w postępowaniu przyspieszonym – krok wstecz* [w:] K. Krajewski (red.), *Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, Kraków 2007, s. 335 i n.

⁸⁶ W. Gliniecki, *Przyspieszanie i usprawnianie postępowania karnego a ochrona interesów pokrzywdzonego*, Prok. i Pr. 2007, Nr 2, s. 59–69; J. Kosowski, *Pouczenie pokrzywdzonego w postępowaniu przyspieszonym* [w:] D. Gil (red.), *Gwarancje praw pokrzywdzonych w postępowaniach szczególnych*, Warszawa 2012, s. 135 i n.; H. Paluszkiewicz, *Sytuacja pokrzywdzonego w postępowaniu przyspieszonym* [w:] D. Gil (red.), *Gwarancje praw pokrzywdzonych w postępowaniach szczególnych*, Warszawa 2012, s. 125–134.

⁸⁷ D. Kala, *Postępowanie przyspieszone a standardy rzetelnego procesu* [w:] D. Kala (red.), *Praworządność i jej gwarancje*, Warszawa 2009, s. 83–98; L.K. Paprzycki, *Rzetelność postępowania przyspieszonego* [w:] A. Gerecka-Żołyńska i in., *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, Warszawa 2008, s. 295–305.

⁸⁸ H. Paluszkiewicz, *Kilka uwag o konsensualizmie w postępowaniu przyspieszonym* [w:] A. Przyborowska-Klimczak, A. Tarach (red.), *Iudicium et scientia. Księga Jubileuszowa Prof. R. Kmiecika*, Warszawa 2011, s. 303–31.

⁸⁹ P. Cychosz, S. Zimmermann, *Funkcjonowanie nowego trybu przyspieszonego. Sprawozdanie z badań*, CzPKiNP 2008, Nr 1, s. 45–80; K. Dziedzic, *Postępowanie przyspieszone na przykładzie Sądu Rejonowego w Kłodzku*, PWP 2008, Nr 61, s. 155–164; Z. Raczak, *Funkcjonowanie sądów 24-godzinnych w praktyce*, PS 2009, Nr 1, s. 138–150.

⁹⁰ E. Darmorost-Sierocińska, *Zwalczanie przestępczości o charakterze chuligańskim – powrót do przeszłości drogą ku przyszłości?*, GS 2006, Nr 2, s. 13–18; W. Wróbel, *Tryb przyspieszony i występki chuligańskie w projekcie ustawodawczym*, „Prokurator” 2006, Nr 3, s. 12–23.

⁹¹ J. Jaros-Skwarczyńska, H. Skwarczyński, *Postępowanie przyspieszone jako nowy instrument w pracy organów ścigania i sądów*, EP 2007, Nr 1, s. 3–10; M. Praw. 2007, Nr 2.

- Daszkiewicz W., *Ingerencja prokuratora w sprawach o przestępstwa prywatnoskargowe w polskim procesie karnym*, Warszawa 1956.
- Daszkiewicz W., *Oskarżyciel w polskim procesie karnym*, Warszawa 1960.
- Dziedzic K., *Postępowanie przyspieszone na przykładzie Sądu Rejonowego w Kłodzku*, PWP 2008, Nr 61.
- Eichstaedt K., *Postępowania szczególne w polskim procesie karnym*, Warszawa 2010.
- Eichstaedt K., *Postępowanie przyspieszone*, Prok. i Pr. 2007, Nr 6.
- Gaberle A., *Postępowanie przyspieszone w polskim procesie karnym (na tle wymagań ustawy oraz badań praktyki)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze” 1975, Nr 72.
- Gerecka-Żołyńska A., Górecki P., Paluszkiewicz H., Wiliński P. (red.), *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Prof. S. Stachowiakowi*, Warszawa 2008.
- Gil D. (red.), *Gwarancje praw pokrzywdzonych w postępowaniach szczególnych*, Warszawa 2012.
- Glaser S., *Zarys polskiego procesu karnego wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych. Przedstawienie porównawcze na tle ustawodawstwa austriackiego, niemieckiego i rosyjskiego*, Warszawa 1929.
- Gliniecki W., *Przyspieszanie i usprawnianie postępowania karnego a ochrona interesów pokrzywdzonego*, Prok. i Pr. 2007, Nr 2.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2008.
- Grzegorzczak T., *Nowy model postępowania przyspieszonego w sprawach karnych*, Prok. i Pr. 2010, Nr 4.
- Grzeszczyk W., *Przebieg postępowania przyspieszonego – po nowelizacji k.p.k.*, Prok. i Pr. 2007, Nr 4.
- Grzeszczyk W., *Tryb uproszczony i przyspieszony według ustawy z dnia 10 maja 1985 r. o szczególnej odpowiedzialności karnej (Dz.U. Nr 23 poz. 101)*, Prob. Praw. 1985, Nr 8–9.
- Hochberg L., Murzynowski A., Schaff L., *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Warszawa 1959.
- Hofmański P., Kulesza C. (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom VI. Strony i inni uczestnicy postępowania karnego*, Warszawa 2016, LEX prestige [dostęp: 14.04.2022].
- Hofmański P., Prusak F. (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom XIV. Tryby szczególne*, Warszawa 2015.
- Jaros-Skwarczyńska J., Skwarczyński H., *Postępowanie przyspieszone jako nowy instrument w pracy organów ścigania i sądów*, EP 2007, Nr 1.; M. Praw. 2007, Nr 2.
- Kaftal A., *Postępowania przyspieszone w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prob. Praw. 1970, Nr 11–12.
- Kala D. (red.), *Praworządność i jej gwarancje*, Warszawa 2009.
- Kalinowski S., *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 1961.
- Kmieciak R., *Kwestia poczytalności oskarżonego w postępowaniu przyspieszonym*, Prok. i Pr. 2017, Nr 5.
- Kmieciak R., *Oskarżyciel posiłkowy w procesie karnym*, Warszawa 1977.
- Kosonoga J., *Instytucja skargi subsydiarnej – zarys problematyki*, MoP 2006, Nr 9, Moduł: prawo karne [online:] <https://czasopisma.beck.pl> [dostęp: 14.04.2022].
- Kosonoga J., *Przesłanki postępowania przyspieszonego w sprawach karnych*, FP 2020, Nr 1.
- Krajewski K. (red.), *Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, Kraków 2007.
- Krzymuski E., *Wykład procesu karnego austriackiego*, Kraków 1910.

- Kunicka-Michalska B., *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w latach 1970–1977*, Warszawa 1982.
- Leonieni M., Michalski W., *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle nauki i praktyki sądowej*, Warszawa 1972.
- Lipczyńska M. (red.), *Polski proces karny*, Warszawa–Wrocław 1975.
- Makarewicz J., *Ustawa o postępowaniu karnym z dnia 23 maja 1873 r. razem z odnoszącymi się do niej ustawami i rozporządzeniami*, Kraków 1904.
- Makarewicz J., *Zarys postępowania karnego austriackiego*, Kraków 1909.
- Marek A., *Stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jako podstawa umorzenia postępowania karnego*, Toruń 1970.
- Mazur M. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1971.
- Mogilnicki A., Rappaport E.S., *Kodeks postępowania karnego z ustawami dodatkowymi wydanymi do dnia 27 marca 1928, przypisami, skorowidzem i tablicami porównawczymi. Cz. 2: Motywy ustawodawcze*, Warszawa 1928.
- Nowe kodeksy karne z uzasadnieniami*, Warszawa 1997.
- Nowikowski I. (red.), *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Prof. E. Skrętowiczowi*, Lublin 2007.
- Paluskiewicz H., Sych W., *Uprawnienia procesowe podejrzanego i pokrzywdzonego w przypadku warunkowego umorzenia postępowania przygotowawczego*, „*Nowości Państwa Prawa*” 1994, Nr 1–2.
- Peiper L., *Znaczenie przebaczenia i pojednania się stron w sprawach z oskarżenia prywatnego*, GP 1936, Nr 1–3.
- Peretiakowicz A. (red.), *Encyklopedia prawa obowiązującego w Polsce. Cz. II. Prawo karne, proces karny, uzupełnienie ustroju administracyjnego*, Poznań 1923.
- Przyborowska-Klimczak A., Tarach A. (red.), *Iudicium et scientia. Księga Jubileuszowa Prof. R. Kmieciaka*, Warszawa 2011.
- Quaritsch A., Goesch C., Wangemann H., *Kompendium des Deutschen Strafprozesses*, Berlin 1904.
- Raczak Z., *Funkcjonowanie sądów 24-godzinnych w praktyce*, PS 2009, Nr 1.
- Rejman G. (red.), *Problemy prawa i procesu karnego. Księga poświęcona pamięci profesora Alfreda Kaftala*, Warszawa 2008.
- Sobolewski K., Laniewski A., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Lwów 1939.
- Szyprowski B., *Zmiany w instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego (wybrane zagadnienia)*, Prok. i Pr. 2000, Nr 4.
- Taras T., *Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego w świetle przepisów kodeksu postępowania karnego*, NP 1970, Nr 10.
- Tylman J., *Zasada legalizmu w procesie karnym*, Warszawa 1965.
- Waltoś S., *Postępowania szczególne w procesie karnym*, Warszawa 1973.
- Waltoś S. (red.), *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, Kraków 1993.
- Waltoś S. (red.), *Proces karny a polityka karania*, Kraków 1991.
- Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny zarys systemu*, Warszawa 2020.
- Waszczyński J., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 1965 r.*, VI KZP 15/65, PiP 1966, Nr 4–5.
- Wróbel W., *Tryb przyspieszony i występki chuligańskie w projekcie ustawodawczym*, „*Prokurator*” 2006, Nr 3.

Zagrodnik J., *Institucja skargi subsydiarnej w procesie karnym*, Warszawa 2005.

Ziemiński Z., *Ugody w sprawach karnych z oskarżenia prywatnego*, NP 1952, Nr 8–9.

Zoll A., *Materiałnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania karnego*, Kraków 1973.

KSZTAŁTOWANIE SIĘ POSZCZEGÓLNYCH SKARG OSKARŻYCIELSKICH W POLSKIM PROCESIE KARNYM

Streszczenie

W opracowaniu poruszono problematykę kształtowania się poszczególnych skarg oskarżycielskich w polskim procesie karnym. W pierwszej kolejności omówiono zwykły oraz uproszczony akt oskarżenia, a następnie akt oskarżenia z wnioskiem o skazanie bez rozprawy. Odrębne rozważania poświęcono skardze subsydiarnej, prywatnemu oraz wzajemnemu aktowi oskarżenia. Analizie poddano także wniosek o warunkowe umorzenie postępowania oraz wniosek o skazanie w postępowaniu przyspieszonym. W opracowaniu przeanalizowano główne tendencje zmian legislacyjnych oraz przedstawiono motywy ustawodawcze i stanowisko doktryny.

Słowa kluczowe: akt oskarżenia, skarga oskarżycielska, zasada skargowości, prywatny akt oskarżenia, skarga subsydiarna, wniosek o warunkowe umorzenie postępowania

DEVELOPMENT OF PARTICULAR ACCUSATORY COMPLAINTS IN THE POLISH CRIMINAL TRIAL

Abstract

The paper discusses the issue of the development of particular accusatory complaints in the Polish criminal trial. In the first place, a standard indictment and a simplified one, and next an indictment with a motion to issue a sentence without a trial are discussed. Separate deliberations are devoted to a subsidiary complaint, and a private and mutual indictment. In addition, a motion to conditionally suspend a proceeding and a motion to issue a sentence in an accelerated proceeding are analysed. The article also analyses the main tendencies towards legislative changes and presents legislative motives and the stance of the doctrine.

Keywords: indictment, accusatory complaint, accusatorial procedure principle, private indictment, subsidiary complaint, motion to conditionally suspend a proceeding

UPROSZCZONE FORMY PRZEDSTAWIENIA ZARZUTÓW

ANETA TAŃSKA-ŁAPCZYŃSKA*

1. CZYNNOŚCI W NIEZBĘDNYM ZAKRESIE (ART. 308 § 2 K.P.K.)

Przedstawienie zarzutów ma charakter złożony i składa się z określonej ustawowo sekwencji następujących po sobie czynności. Poza tak zwanym „zwyczajnym” przedstawieniem zarzutów, mającym zastosowanie w śledztwie, co zresztą wynika z treści art. 313 § 1 k.p.k., ustawodawca dopuścił również możliwość skorzystania z tzw. uproszczonego („zredukowanego”) sposobu przedstawienia zarzutów. Odstępnie więc od procedury przewidzianej dla śledztwa Kodeks postępowania karnego dopuszcza w trzech przypadkach: w ramach czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.), w dochodzeniu (art. 325g § 1 k.p.k.) oraz w postępowaniu przyspieszonym (art. 517c § 1 k.p.k.). Uproszczenie to, najogólniej rzecz ujmując, polega na przesunięciu w czasie lub zaniechaniu sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów. O ile dopuszczalna jest redukcja wymogów formalnych przedstawienia zarzutów, o tyle niedopuszczalne są uproszczenia w zakresie podstawy dowodowej decydującej o skierowaniu ścigania przeciwko konkretnej osobie¹. W dalszym ciągu muszą zachodzić warunki do wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów, co oznacza, że zebrane dowody muszą uzasadniać dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła ta właśnie osoba (art. 313 § 1 k.p.k.). W zakresie skutków procesowych, jakie następują w wyniku przejścia postępowania z fazy *in rem* w fazę *in personam*, co do zasady nie ma znaczenia, czy do przedstawienia zarzutów doszło w sposób „zwyczajny”, czy też „uproszczony”. Są jednak dwa wyjątki. Po pierwsze „uproszczone” przedstawienie zarzutów nie pozwala na stosowanie wobec podejrzanego środków zapobiegawczych (art. 249 § 2 k.p.k.), stąd też aby było to możliwe, konieczne jest wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów na zasadach ogólnych (tj. w oparciu o treść art. 313 § 1 k.p.k.). Po drugie „uproszczone” przedstawienie zarzutów w ramach czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.) powoduje,

* prokurator, uczestniczka seminarium doktorskiego; e-mail: aneta.tanska@wp.pl, ORCID: 0000-0003-4178-4713

¹ J. Kosonoga, *Przedstawienie zarzutów* [w:] R.A. Stefański (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016, s. 839.

że uzyskany przez daną osobę status podejrzanego (co do którego postępowanie powinno być prowadzone w formie śledztwa), jest niejako „warunkowy”, co oznacza, że to „uproszczone” przedstawienie zarzutów w okresie do pięciu dni musi zostać „zatwierdzone” poprzez przedstawienie zarzutów także w sposób „zwyczajny”, bo w przeciwnym razie ustawa wymaga umorzenia postępowania wobec tej osoby (art. 308 § 2 i 3 k.p.k.). Sytuacja procesowa takiego podejrzanego w okresie tych pięciu dni nie różni się jednak niczym od sytuacji innych osób, którym zarzuty zostały przedstawione w sposób „zwyczajny”².

Spośród czynności możliwych do wykonania w ramach postępowania w niezbędnym zakresie, najdalej idącą jest przesłuchanie osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa w charakterze podejrzanego przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów (art. 308 § 2 k.p.k.). Ta uproszczona forma przedstawienia zarzutów jest niewątpliwie czynnością wyjątkową. Powoduje bowiem przejście w fazę *in personam*, mimo że w normalnym toku postępowania wywołanie takiego skutku następuje w wyniku wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Specyfika tej formy polega więc na odwróceniu chronologii czynności procesowych i przyjęciu, że w pierwszej kolejności po poinformowaniu o treści zarzutów, następuje przesłuchanie w charakterze podejrzanego, a dopiero następnie ewentualne sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów³. Jest to wyjątek od zasady mającej dla podejrzanego charakter gwarancyjny, stanowiącej element prawa do rzetelnego procesu (art. 6 ust. 3 EKPC), stąd też decyzja o przesłuchaniu osoby podejrzanej przed formalnym wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów powinna być podejmowana ze szczególną ostrożnością.

W myśl art. 308 § 2 k.p.k., w wypadkach niecierpiących zwłoki, w szczególności wtedy, gdy mogłyby to spowodować zatarcie śladów lub dowodów przestępstwa, można w toku tzw. czynności w niezbędnym zakresie przesłuchać osobę podejrzaną o popełnienie przestępstwa w charakterze podejrzanego przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów, jeżeli zachodzą warunki do sporządzenia takiego postanowienia. Wypadek niecierpiący zwłoki jest przesłanką pozostawioną w każdej sytuacji ocenie organu postępowania przygotowawczego. O tym, czy zachodzi wypadek niecierpiący zwłoki, decydują konkretne okoliczności sprawy. Słusznie zauważył SN, że: „Okoliczność, czy w konkretnej sytuacji zachodzi «wypadek niecierpiący zwłoki» w rozumieniu art. 276 § 1 [aktualnie art. 308 § 2 – przyp. aut.] k.p.k., jest sprawą ocenną, przy czym ocena, czy taki wypadek zachodzi, należy do organów prowadzących postępowanie przygotowawcze, które muszą brać pod uwagę m.in. możliwość wcześniejszego porozumienia się osoby, która będzie przesłuchana, ze świadkami lub innymi osobami uczestniczącymi w przestępstwie, co może grozić porozumieniem się tych osób i utrudni w ten sposób dotarcie do prawdy”⁴. Jest to wypadek niecierpiący zwłoki z uwagi

² C. Golik, *Moment procesowej skuteczności przedstawienia zarzutów w sposób uproszczony*, Prok. i Pr. 2020, Nr 2, s. 18.

³ J. Kosonoga, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 839.

⁴ Wyrok SN z dnia 3 maja 1983 r., I KR 74/83, OSNKW 1984, Nr 3–4, poz. 35, z glosami: krytyczną F. Prusaka, NP 1985, Nr 2, s. 135 i n., aprobującą M. Cieślaka, OSPiKA 1985, z. 3, s. 161 i n., uwagami aprobującymi M. Cieślaka, Z. Dody, *Kierunki orzecznictwa Sądu Najwyższego*

na obawę utrudniania postępowania karnego. Chodzi więc o sytuację, w której wstrzymanie się od przesłuchania osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego może mieć wpływ na zeznanie świadka lub wyjaśnienia podejrzanego przez zmianę ich treści lub niemożność sprawdzenia prawdziwości składanych przez nich relacji. W takim wypadku muszą istnieć podstawy do obawy, że podjęta zostanie działalność polegająca na bezprawnym utrudnianiu zbierania lub utrwalania dowodów⁵. Słusznie zwraca się uwagę w doktrynie, że przeprowadzenie tej czynności może być istotne, w szczególności wówczas, gdy osoba podejrzana została schwytana na gorącym uczynku i zachodzi konieczność niezwłocznego utrwalenia jej wyjaśnień, a zwłoka spowodowana koniecznością wydania postanowienia o wszczęciu postępowania oraz wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów mogłaby spowodować podjęcie przez tę osobę działań obliczonych zarówno na zatarcie śladów przestępstwa, jak i na nakłonienie potencjalnych świadków do składania fałszywych zeznań⁶. Przeprowadzenie wobec tego takiego przesłuchania w terminie późniejszym i w normalnym toku postępowania, byłoby wysoce spóźnione. Chodzi więc w praktyce o jak najszybsze uzyskanie informacji o źródłach oraz środkach dowodowych, celem ich zabezpieczenia na potrzeby postępowania karnego, zanim osoba podejrzana dotrze do określonych dowodów. Użycie w ustawie sformułowania „w szczególności” świadczy z kolei o tym, że niebezpieczeństwo zatarcia śladów lub dowodów przestępstwa jako warunek przesłuchania podejrzanego w trybie art. 308 § 2 k.p.k. jest wymienione jedynie przykładowo.

Przesłuchanie takiej osoby w charakterze podejrzanego może być realizowane zarówno w śledztwie, jak i w dochodzeniu, przy czym co istotne, ustawodawca upoważnił Policję do przeprowadzenia takiego przesłuchania zarówno w sprawie, w której będzie prowadzone dochodzenie, jak również w sprawie, w której obligatoryjne jest śledztwo. Posłużenie się przez ustawodawcę sformułowaniem „można przesłuchać” wyraźnie przesądza o tym, że przedstawienie zarzutów w trybie art. 308 § 2 k.p.k. pełni rolę uzupełniającą względem „zwyczajnego” przedstawienia zarzutów określonego w art. 313 § 1 k.p.k. Przesłuchanie w omawianym trybie jest dopuszczalne, gdy zachodzą warunki do wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Przesłuchanie nie powinno wyprzedzać zgromadzenia odpowiedniego *quantum* dowodów, jak też nie może być dokonane z opóźnieniem w stosunku do zebrania dostatecznych dowodów. Ma to być taka sama podstawa dowodowa, jak

w zakresie postępowania karnego za lata 1984–1985, Warszawa 1987, s. 95, i krytycznymi F. Prusaka, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za rok 1984*, NP 1985, Nr 7–8, s. 57; postanowienie SN z dnia 11 kwietnia 2012 r., II KK 313/11, OSNKW 2012, Nr 9, poz. 96, z głosem krytyczną M. Błońskiego, LEX 2013; zob. również R.A. Stefański, *Skutki odmowy wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998, Nr 1, s. 113.

⁵ R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–424*, t. 3, WKP 2021, komentarz do art. 308 k.p.k., teza 14; zob. także wyrok SA w Łodzi z dnia 22 października 1998 r., II AKa 125/98, Biul. PA w Łodzi 1999, Nr 7; R.A. Stefański, *Kodeks postępowania karnego z orzecznictwem i piśmiennictwem (za lata 1998–2003)*, Toruń 2004, s. 316.

⁶ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 297–467*, Warszawa 2011, s. 83.

w trybie art. 313 § 1 k.p.k.⁷ W odróżnieniu od art. 325g § 2 k.p.k., w którym wyraźnie przewidziano obowiązek wpisania treści zarzutu do protokołu przesłuchania, art. 308 § 2 zdanie drugie k.p.k. nie wprowadza takiego wymogu, a jedynie stanowi, że przesłuchanie rozpoczyna się od informacji o treści zarzutu. Ze względów gwarancyjnych należy jednak przyjąć, że fakt ten powinien znaleźć odzwierciedlenie w protokole przesłuchania⁸. Nie jest to jednak ustne przedstawienie zarzutów i przesłuchanie osoby w charakterze podejrzanego⁹. Podobnie jak w postanowieniu o przedstawieniu zarzutu, informacja o treści zarzutu, powinna zawierać dokładne określenie zarzucanego czynu oraz jego kwalifikację prawną¹⁰. Podejrzanym może jednocześnie, wbrew niektórym twierdzeniom, żądać podania ustnie motywów stawianych mu zarzutów, jak też sporządzenia uzasadnienia na piśmie¹¹. Wartość dowodowa protokołu przesłuchania podejrzanego w tym trybie jest taka sama jak protokołu wyjaśnień, uzyskanych na skutek przedstawienia zarzutów w normalnym toku postępowania¹².

Analizując treść art. 308 § 2 k.p.k. w powiązaniu z art. 71 § 1 k.p.k., należy dojść do wniosku, że do zrealizowania „uproszczonego” przedstawienia zarzutów dochodzi w momencie, gdy prowadzący czynność zakończy „informowanie osoby podejranej” o treści zarzutów. Od tego też momentu, jako stronie postępowania, przysługuje jej szereg uprawnień i ciąża na niej określone obowiązki. Przyjęcie, że dopiero moment zakończenia przesłuchania (pomijając, że jest to przecież przesłuchanie „podejrzanego” – *arg.* z art. 300 § 1 k.p.k., art. 301 k.p.k. czy też art. 313 § 1 k.p.k.) miały kreować podejrzanego, prowadziłyby do wniosku, że w toku całego przesłuchania aż do momentu podpisania protokołu z tej czynności, osoba przesłuchiwana nie mogłaby korzystać z uprawnień przysługujących podejrzanemu, w tym m.in. z prawa do odmowy składania wyjaśnień i odpowiedzi na pytania czy też z prawa do korzystania z pomocy obrońcy¹³. Cały czas należy mieć na uwadze treść art. 71 § 1 k.p.k., który definiuje podejrzanego występującego w postępowaniu „uproszczonym” jako osobę, której „postawiono zarzut”. To „postawienie zarzutu”

⁷ J. Grochowski, *Postawienie w stan podejrzenia w trybie art. 276 k.p.k.*, PPK 1988, Nr 14, s. 58.

⁸ S. Stachowiak, *Przedstawienie zarzutów w kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999, Nr 2, s. 28; M. Kowalski, *Czynności w niezbędnym zakresie w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2003, Nr 1, s. 45; M. Błoński, *Wyjaśnienia oskarżonego w polskim procesie karnym*, Łódź 2011, s. 63; J. Kosonoga, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 840.

⁹ R. Kmieciak, A. Staszak, *Czynności niecierpiące zwłoki w toku śledztwa*, Prok. i Pr. 2019, Nr 1, s. 166.

¹⁰ A. Murzynowski, *Faktycznie podejrzanym w postępowaniu przygotowawczym*, Pal. 1971, Nr 10, s. 39.

¹¹ Odmienne: J. Grochowski, *Postawienie w stan...*, s. 64 i n.; J. Kosonoga, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 840.

¹² Wyrok SN z dnia 5 lutego 1999 r., III KKN 268/97, OSNKW 1999, Nr 3–4, poz. 22; zob. także wyrok SN z dnia 7 czerwca 2006 r., III KK 389/05, Prok. i Pr. (wkł.) 2006, Nr 12, poz. 11; wyrok SN z dnia 18 sierpnia 1983 r., I KR 167/83, Prob. Praw. 1984, Nr 3, s. 57, z krytycznymi uwagami M. Cieślaka, Z. Dody, *Kierunki orzecznictwa...*, s. 72; zob. także A. Kepiński, *Omówienie wyroku SN z dnia 18 sierpnia 1983 r.*, I KR 167/83, Prob. Praw. 1984, Nr 3, s. 57; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek, *Kodeks postępowania...*, s. 84; K.T. Boratyńska [w:] A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 723 i n.

¹³ Por. C. Golik, *Moment procesowej...*, s. 23 i 27.

(wskazujące na czynność dokonaną) należy utożsamiać z „ogłoszeniem” treści sporządzonego postanowienia o przedstawieniu zarzutów jako jednego z elementów składowych przedstawienia zarzutów w myśl art. 313 § 1 k.p.k.

W wypadku gdy po przesłuchaniu w trybie art. 308 § 2 k.p.k. okaże się jednak, że osobie przesłuchanej w charakterze podejrzanego należy zarzucić czyn w zmiennej postaci lub należy go zakwalifikować z innego przepisu albo należy zarzucić jej czyn nie zawarty w informacji o treści zarzutu, prokurator powinien wydać postanowienie o przedstawieniu zarzutów, obejmując nim te nowe elementy¹⁴.

W sprawach, w których prowadzenie śledztwa jest obowiązkowe, najpóźniej w ciągu 5 dni od dnia przesłuchania wydaje się postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo, w razie braku warunków do jego sporządzenia, umarza się postępowanie w stosunku do osoby przesłuchiwanej (art. 308 § 3 k.p.k.). W doktrynie nie ma jednak zgodności co do charakteru wskazanego terminu. Bez wątplenia jest to termin instrukcyjny, który nie może zostać wydłużony. Jego przekroczenie nie powoduje jednak nieskuteczności wykonanych czynności, a co za tym idzie, postanowienie o przedstawieniu zarzutów może zostać wydane również po upływie tego terminu¹⁵. Pojawiają się jednak głosy, że termin ten uznawany jest za termin prekluzyjny za czym przemawiać ma posłużenie się zwrotem „najpóźniej w ciągu 5 dni”. Czynność przeprowadzona w wypadkach niecierpiących zwłoki wywołuje skutki procesowe dopiero po jej zatwierdzeniu przez właściwy organ. Jeżeli więc właściwy organ nie zatwierdzi dokonanej czynności, nie wywołuje ona skutków prawnych od początku¹⁶. Po upływie tego terminu wydanie więc postanowienia o przedstawieniu zarzutów jest niedopuszczalne. Twierdzi się jednak, że uchybienie temu terminowi nie pozbawia prokuratora możliwości wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów w stosunku do osoby, która została przesłuchana w charakterze podejrzanego, lecz następuje to w śledztwie, a nie w postępowaniu w niezbędnym zakresie¹⁷. Słusznie zauważa się, że pogląd ten nie uwzględnia treści art. 308 § 3 *in fine*, który pozwala prokuratorowi albo na wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, albo na umorzenie postępowania w stosunku do osoby przesłuchanej w ciągu 5 dni od dnia jej przesłuchania. Artykuł 308 § 3 k.p.k. nie zawiera ponadto warunku, by wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów nastąpiło

¹⁴ J. Skorupka, *Zakres przedmiotowy postępowania w niezbędnym zakresie* [w:] R.A. Stefański (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016, s. 392.

¹⁵ R.A. Stefański, *Czynności procesowe w niezbędnym zakresie w nowym Kodeksie postępowania karnego*, WPP 1998, Nr 1–2, s. 54; R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania...*, t. 3, komentarz do art. 308 k.p.k., teza 18; Z. Brodzisz [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 734; zob. także Z. Młynarczyk, *Przedstawienie zarzutów, badanie wniosków dowodowych, niektóre czynności dowodowe oraz zaznajomienie z materiałami postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 1995, Nr 7–8, s. 138.

¹⁶ M. Klejnowska, *Oskarżony jako osobowe źródło informacji o przestępstwie*, Kraków 2004, s. 230; J. Skorupka, *Zakres przedmiotowy...*, s. 389 i n.; J. Skorupka, *Czynności legalne warunkowe w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2015, Nr 1–2, s. 75 i n.

¹⁷ J. Skorupka, *Zakres przedmiotowy...*, s. 390.

w postępowaniu w niezbędnym zakresie¹⁸. Wreszcie znane jest również stanowisko, że termin, o którym mowa we wskazanej regulacji, jest terminem zawitym¹⁹, charakteryzującym się dużym rygorem prawnym, a przejawiającym się w tym, że niewydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów w okresie zakreślonym tym terminem, powoduje definitywne wygaśnięcie przysługującego organowi prawa do tej czynności.

Słusznie zauważa się, że prokurator decydując się na wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów lub umorzenie postępowania, bierze pod uwagę dowody istniejące w chwili podejmowania przez niego decyzji, a nie ogranicza się jedynie do oceny sytuacji, jaka istniała w momencie przystąpienia do przesłuchania. Prokurator wypowiada się bowiem co do zasadności prowadzenia postępowania przeciwko osobie przesłuchanej, a nie tylko jej przesłuchania²⁰. Sporna jest jednak kwestia, czy po wydaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów, prokurator ma obowiązek przesłuchać podejrzanego. Z jednej strony wskazuje się, że z racji tego, że przesłuchanie takie już nastąpiło, ponowne przeprowadzanie tej czynności jest zbędne²¹. Z drugiej strony, słusznie zresztą, zwraca się uwagę na konieczność dokonania tej czynności z racji tego, że w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów wyznacza się w sposób jednoznaczny i ścisły przedmiot postępowania²².

Zasadniczy problem pojawia się jednak przy analizie treści art. 308 § 3 k.p.k., gdzie ustawodawca wskazuje, że w razie braku warunków do sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów, umarza się postępowanie „w stosunku do osoby przesłuchanej”. Ustawodawca nieopatrznie zamiast „podejrzanym” użył pojęcia „osoba przesłuchana”, na skutek czego niezbyt wyraźnie zaakcentował, że postępowanie umarza się „przeciwko”. Może to rodzić wątpliwości czy na tym etapie działań procesowych w sprawie występuje już podejrzany i czy postępowanie przygotowawcze skierowane już jest przeciwko tej osobie. Oczywiście, względy gwarancyjne powinny przesądzić o tym, że dana osoba stała się „bezwarunkowym” podejrzanym już w chwili uzyskania informacji o treści zarzutu w trybie art. 308 § 2 k.p.k., nie zaś po przeprowadzeniu „weryfikacji zasadności czynności” przesłuchania w trybie art. 308 § 3 k.p.k.²³ Słusznie podnosi się w doktrynie, że na podstawie art. 308 § 3 k.p.k. umarza się *de facto* postępowanie „przeciwko podejrzanemu”²⁴. Z tego też powodu ustawodawca powinien dokonać niezwłocznej zmiany treści przepisu, wskazując, że „umarza się postępowanie przeciwko podejrzanemu”, nie zaś „w stosunku do osoby przesłuchanej”, jak jest aktualnie.

¹⁸ R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania...*, t. 3, komentarz do art. 308 k.p.k., teza 18.

¹⁹ E. Karski, *Podejrzany a osoba podejrzana i ich charakter według Kodeksu postępowania karnego*, NP 1976, Nr 5, s. 758.

²⁰ J. Grochowski, *Postawienie w stan...*, s. 68.

²¹ *Ibidem*, s. 72.

²² F. Prusak, *Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 95; zob. także Z. Świda-Łagiewska, *Glosa do postanowienia SN z dnia 13 stycznia 1984 r.*, II KZ 123/83, OSPiKA 1985, Nr 1, s. 29; Z. Młynarczyk, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 137 i n.

²³ C. Golik, *Moment procesowej...*, s. 28.

²⁴ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1–467*, LEX/el. 2014, komentarz do art. 308 k.p.k., teza 7.

W sytuacji gdy przesłuchanie w charakterze podejrzanego miało miejsce w sprawie o przestępstwo, co do którego dopuszczalne jest prowadzenie dochodzenia, Policja po wydaniu postanowienia o wszczęciu dochodzenia, prowadzi je w dalszym ciągu. W związku z tym, że w tej formie postępowania przygotowawczego nie jest konieczne wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, nie ma potrzeby wydawania takiego postanowienia, chyba że podejrzany jest np. tymczasowo aresztowany (art. 325g § 1 k.p.k.). W sytuacji, gdy brak jest jednak podstaw do dalszego prowadzenia postępowania, Policja sporządza postanowienie o umorzeniu postępowania i przesyła wraz z aktami prokuratorowi w celu jego zatwierdzenia. Gdy prokurator uzna, że umorzenie dochodzenia jest niezasadne, nie zatwierdza wskazanego postanowienia i zleca wszczęcie dochodzenia albo sam wszczyna dochodzenie lub śledztwo. W sprawie, w której prowadzenie śledztwa jest obowiązkowe, Policja lub inny organ, który podejmował te czynności, przekazuje sprawę niezwłocznie prokuratorowi, który, w zależności od wyników przeprowadzonych czynności i dokonanych na ich podstawie ustaleń, wydaje postanowienie o wszczęciu śledztwa lub postanowienie o umorzeniu postępowania w niezbędnym zakresie „przeciwko” podejrzanemu. Może także zlecić sporządzenie postanowienia o umorzeniu postępowania organowi prowadzącemu czynności.

Słusznie zauważa się, że późniejsze wydanie postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia nie oznacza rzeczywistego wszczęcia tego postępowania, lecz jedynie przekształcenie już toczącego się postępowania w niezbędnym zakresie w śledztwo lub dochodzenie, które jest właściwe dla danej sprawy²⁵. Wszczęcie postępowania przygotowawczego w takim wypadku następuje w momencie dokonania już pierwszej czynności procesowej. Z tego też powodu, gdy postępowanie faktycznie zostało już wszczęte, wydanie postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania jest niedopuszczalne.

W praktyce dochodzeniowo-śledczej bardzo często występują sytuacje, kiedy podejmowanie czynności w „normalnym” trybie jest niemożliwe. Są to sytuacje, kiedy zachodzi konieczność natychmiastowego podjęcia czynności mających na celu zabezpieczenie śladów i dowodów przestępstwa w obawie przed ich utratą, zniszczeniem lub zniszczeniem (np. uzyskanie przez organ procesowy informacji o rozboju). Zachodzi więc potrzeba nagłego działania, a brak czasu nie pozwala nie tylko na sporządzenie postanowienia o wszczęciu postępowania, ale również na wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Nagłe działania nie mogą być mimo wszystko równoznaczne z powierzchownym i szablonowym wykonywaniem czynności procesowych. We wstępnej fazie postępowania, kiedy organ procesowy dopiero kształtuje swoje wyobrażenie o czynie przestępczym, konieczne jest rzetelne i maksymalnie dokładne utrwalenie wszystkich, nawet najdrobniejszych spostrzeżeń i ustaleń. Umożliwia to w dalszej kolejności przyjęcie prawidłowych wersji zdarzenia, a co za tym idzie wskazuje kierunek dalszych czynności i przyczynia się do wyjaśnienia zaistniałego zdarzenia zgodnie z zasadą prawdy materialnej.

²⁵ W. Daszkiewicz [w:] W. Daszkiewicz, T. Nowak, S. Stachowiak, *Proces karny. Część szczególna*, Poznań 1996, s. 15; R.A. Stefański, *Czynności procesowe...*, s. 52; S. Stachowiak, *Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, Prok. i Pr. 1999, Nr 9, s. 13.

Brak możliwości powtórzenia takich czynności na późniejszym etapie postępowania karnego, zobowiązuje organ procesowy do uwzględnienia w podejmowanych działaniach wszystkich okoliczności wymagających sprawdzenia. Wpływa to niewątpliwie na sprawność postępowania na kolejnych jego etapach²⁶. Z tego też powodu jak najbardziej zrozumiała jest postawa ustawodawcy, który regulując zasadnicze kwestie jakimi są odstępstwa od ogólnych reguł w zakresie przedstawienia zarzutów, zdecydował się na pominięcie marginalnych zagadnień dotyczących chociażby utrwalania czy też sposobu przeprowadzenia czynności procesowych.

2. DOCHODZENIE

Odstąpienie od obowiązku sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów, o którym mowa w art. 325g § 1 k.p.k., to niewątpliwie przykład odformalizowania czynności procesowych w dochodzeniu. Posłużenie się przez ustawodawcę zwrotem „nie jest wymagane” nie oznacza zakazu sporządzenia takiego orzeczenia, a jedynie brak obowiązku w tym zakresie²⁷. Wybór sposobu przedstawienia zarzutów pozostawiono wobec tego prowadzącemu dochodzenie, stąd też prowadzący postępowanie może, ale wcale nie musi korzystać z rozwiązania zaproponowanego przez ustawodawcę. Pomimo możliwości odstąpienia od obowiązku sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów, tak samo jak w śledztwie, zebrane w toku dochodzenia dowody muszą uzasadniać dostateczne podejrzenie, że czyn popełniła osoba, której przedstawia się zarzut. Słusznie podkreśla się, że „uproszczone” przedstawienie zarzutów w dochodzeniu spełnia wymogi gwarancyjnej funkcji przedstawiania zarzutów. Odstąpienie w postępowaniu uproszczonym jedynie od sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów, nie godzi bowiem, ani w możliwość ustalenia prawdy o zdarzeniu, ani w prawa podejrzanego²⁸.

Przesłuchanie podejrzanego rozpoczyna się od powiadomienia podejrzanego o treści zarzucanego mu czynu wpisanego do protokołu przesłuchania. Osobę tę od chwili rozpoczęcia przesłuchania uważa się za podejrzanego (art. 325g § 2 k.p.k.). W przeciwieństwie do treści art. 308 § 2 k.p.k. nie ulega wątpliwości, że treść zarzutu musi zostać utrwalona na piśmie. Przesądza o tym ustawodawca stanowiąc w art. 325g § 2 k.p.k. o „wpisaniu” zarzutu do protokołu przesłuchania. Wbrew temu, co twierdzi się w doktrynie, nie dochodzi do ustnego przedstawienia zarzutów²⁹. Werbalnie informuje się jedynie o treści zarzutu, który formalnie musi

²⁶ B. Skowron [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, WKP 2020, komentarz do art. 308 k.p.k., teza 12; K. Witkowska, *Znaczenie szybkości postępowania karnego oraz koncentracji czynności procesowych dla realizacji celów i zadań procesu karnego*, Prok. i Pr. 2009, Nr 3, s. 75.

²⁷ F. Prusak, *Przedstawienie zarzutów w dochodzeniu uproszczonym*, Prob. Praw. 1972, Nr 2, s. 31; B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 3.

²⁸ C. Golik, *Funkcja gwarancyjna instytucji przedstawienia zarzutów*, WPP 2021, Nr 2, s. 5 i n.

²⁹ Odmienne: K.T. Boratyńska [w:] *Kodeks postępowania...*, s. 753 i n.; M. Kurowski [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, LEX/el. 2022, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 2; B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 2.

zostać wpisany w protokole. Wpis ten zastępuje wobec tego postanowienie o przedstawieniu zarzutów, a powiadomienie jest *de facto* ogłoszeniem zarzutów³⁰. Treść wskazanego przepisu zawiera wystarczające wskazówki, pozwalające na precyzyjne ustalenie momentu skierowania dochodzenia przeciwko danej osobie w sytuacji, gdy organ procesowy zdecydował się na przedstawienie zarzutów w zredukowanej postaci. Skuteczność przedstawienia zarzutów w tym trybie, przy uwzględnieniu brzmienia art. 325g § 2 zdanie 1 i 2 k.p.k. oraz art. 71 § 1 k.p.k., następuje w chwili, gdy organ procesowy zakończy odczytywanie osobie przesłuchiwanej zarzutu wpisanego w treść protokołu tej czynności. Ustawa przesądza, że do tego momentu jest to jeszcze „osoba podejrzana”. Kolejny etap stanowi już *sensu stricto* przesłuchanie „podejznanego”, a zatem ten etap czynności, w którym podejrzany może przedstawić swoją wersję zdarzeń albo korzystając z przynależnych mu praw może odmówić składania wyjaśnień³¹. Podobnie jak w przypadku czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.), przyjęcie, że uzyskanie statusu podejrzanego następuje dopiero z chwilą zakończenia przesłuchania, prowadziłyby do wniosku, że osoba przesłuchiwana nie mogłaby korzystać z praw gwarancyjnych przysługujących podejrzanemu. Przepis art. 325g § 2 k.p.k. bez wątpliwości sformułowany został w sposób jasny i wyczerpujący, dlatego nie wymaga żadnych zmian. Co więcej, powinien być wzorem dla regulacji określających czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.) oraz postępowanie przyspieszone (art. 517c § 1 k.p.k.), które ewidentnie wymagają interwencji legislacyjnej. Jedyne zastrzeżenie, jakie pojawia się na skutek zestawienia przepisów art. 308 § 2 k.p.k. i art. 325g § 2 k.p.k., to posłużenie się odmiennymi zwrotami przy określeniu tej samej czynności. „Informacja o treści zarzutu” (art. 308 § 2 k.p.k.) oraz „powiadomienie o treści zarzutu” (art. 325g § 2 k.p.k.) to sformułowania, które mogą budzić wątpliwości odnośnie tego czy faktycznie oznaczają dokładnie to samo. Warto byłoby więc zastanowić się nad ujednoczeniem tych regulacji, dążąc jednocześnie do tego, by trzy „zredukowane” formy przedstawiania zarzutów sformułowane były w sposób transparentny.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że najwłaściwsze jest przytoczenie treści zarzutów na początku protokołu przesłuchania podejrzanego przed odpowiedzią na pytanie, czy podejrzany przyznaje się do zarzucanego mu czynu³². Słusznie zauważono, że konieczność wpisania zarzutu w treść protokołu przesłuchania podejrzanego rodzi pewien problem natury praktycznej. Z uwagi na to, że nie ma innej możliwości, treść zarzutu wpisywana jest w miejsce przeznaczone na wyjaśnienia podejrzanego. Prowadzący czynność rozpoczyna więc spisywanie protokołu niejako „od środka”, a tym samym wpisanie treści opisu zarzucanego czynu i jego kwalifikacji prawnej do protokołu ma miejsce przed wykonaniem czynności wstępnych protokolowanej czynności przesłuchania podejrzanego (oznaczenie daty, miejsca, sprawy, *etc.*) oraz odebraniem danych o osobie podejrzanego i pouczeniu

³⁰ R.A. Stefański, *Skuteczność przedstawienia zarzutów*, Prok. i Pr. 2013, Nr 6, s. 25.

³¹ C. Golik, *Moment procesowej...*, s. 24.

³² R.A. Stefański, *Dochodzenie po nowelizacji kodeksu postępowania karnego w 2003 r.*, Prok. i Pr. 2003, Nr 4, s. 56.

o przysługujących mu prawach³³. Rozwiązanie to pomimo tego, że przysparza problemów w praktyce, należy w pełni zaakceptować, zwłaszcza, że podejrzany musi być powiadomiony o treści zarzutu wpisanego do protokołu jeszcze przed rozpoczęciem przesłuchania.

Zasadnie podkreśla się, że merytorycznie zarzut powinien być zredagowany na takim samym poziomie jak w przypadku sporządzenia postanowienia³⁴. Zarzut powinien więc dokładnie określać zarzucany czyn oraz jego kwalifikację prawną. Nie znajduje uzasadnienia – przede wszystkim ze względów gwarancyjnych – rozluźnianie rygorów w tym zakresie i poprzestanie na ogólnej informacji o zdarzeniu faktycznym będącym przedmiotem zarzutu³⁵. Podanie kwalifikacji prawnej z kolei ma istotne znaczenie nie tylko dla obrony podejrzanego, ale także wskazuje na to czy dochodzenie jest dopuszczalne³⁶. Decyduje jednocześnie o ewentualnej potrzebie zmiany zarzutów, gdy czyn należy zakwalifikować z surowszego przepisu.

Z racji tego, że postanowienie o przedstawieniu zarzutów określone w art. 313 k.p.k. nie musi zawierać uzasadnienia, to samo odnosi się do zarzutu podlegającego wpisaniu do protokołu. Odformalizowanie przedstawienia zarzutów w dochodzeniu, nie ogranicza jednak podejrzanego w prawie do żądania podania mu ustnie podstaw zarzutów oraz sporządzenia uzasadnienia na piśmie, o czym należy go pouczyć³⁷. Co prawda art. 325g k.p.k. wprost nie wymienia tych czynności, to znajdują one zastosowanie w wyniku odesłania z art. 325a § 2 k.p.k., zgodnie z którym w dochodzeniu stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące śledztwa, jeżeli przepisy rozdziału 36a nie stanowią inaczej. Skoro kwestia ta nie została uregulowana autonomicznie dla dochodzenia, to oznacza to, że ustawodawca nie zrezygnował z tego rodzaju gwarancji przysługujących podejrzanemu. Zasadnie zwraca się uwagę w doktrynie, że za tym, iż podejrzany może żądać uzasadnienia zarzutów, przemawia treść art. 313 § 3 k.p.k., który nakazuje uzasadnić zarzuty, a nie postanowienie o przedstawieniu zarzutów³⁸. Tym samym zgłoszenie takiego żądania przez podejrzanego powoduje, że organ procesowy ma obowiązek podania ustnie podstaw zarzutów lub sporządzenia jego uzasadnienia na piśmie³⁹. Nie można jednocześnie podzielić poglądu, że w razie zgłoszenia takiego żądania, konieczne jest sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów⁴⁰. Słusznie podnosi się, że uprawnienie do żądania uzasadnienia zarzutów jest ściśle związane

³³ C. Golik, *Moment procesowej...*, s. 24 i n.

³⁴ J. Kosonoga, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 841; J. Tylman [w:] T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 696 i n.

³⁵ W. Grzeszczyk, *Tryb uproszczony w postępowaniu przygotowawczym*, Warszawa 1974, s. 41.

³⁶ T. Świt, *Postępowanie uproszczone w procesie karnym*, Warszawa 1972, s. 85 i n.; S. Waltoś, *Postępowania szczególne w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 123 i n.; W. Grzeszczyk, *Tryb uproszczony...*, s. 42.

³⁷ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania...*, t. 2, s. 84; M. Kurowski [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 2; B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 4.

³⁸ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, t. 1, komentarz do art. 313 k.p.k., teza 11.

³⁹ R.A. Stefański, *Skuteczność przedstawienia...*, s. 26.

⁴⁰ F. Prusak, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 36; T. Świt, *Postępowanie uproszczone...*, s. 87 i n.; odmiennie: R.A. Stefański, *Skuteczność przedstawienia...*, s. 26.

z przedstawieniem zarzutów, a nie ze sporządzeniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów, i tego pierwszego konsekwencją jest obowiązek sporządzania uzasadnienia zarzutów⁴¹. Mało tego, skoro zarzut został już wpisany do treści protokołu, byłoby to zbędne dublowanie czynności⁴². Wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów jest konieczne dopiero wówczas, gdy nowy czyn lub czyn w zmienionej postaci nie może być ścigany w formie dochodzenia. W takim wypadku wszczyna się oczywiście śledztwo⁴³.

Trafnie podnosi się w doktrynie, że brak obowiązku wydawania postanowienia dotyczy także modyfikacji zarzutów (art. 314 k.p.k.). Wprawdzie w art. 325g k.p.k. nie ma mowy o uzupełnieniu lub zmianie zarzutów, lecz słusznie argumentuje się, że te same względy, które przesądziły o wprowadzeniu przez ustawodawcę uproszczenia w zakresie przedstawienia zarzutów, przemawiają za stosowaniem analogicznej formy o zmianie lub uzupełnieniu zarzutów⁴⁴.

Niedopuszczalne jest jednak skorzystanie z uproszczonego przedstawienia zarzutów w sytuacji, gdy podejrzany jest tymczasowo aresztowany. W takim wypadku wymagane jest dokonanie wszystkich czynności związanych z przedstawieniem zarzutów, określonych w art. 313 i 314 k.p.k. Obecnie, wobec uchylecia art. 325c k.p.k. i dopuszczalności prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia przeciwko tymczasowo aresztowanemu, przepis art. 325g k.p.k. zyskał na znaczeniu. W każdej bowiem sprawie, gdzie stosowane jest wobec podejrzanego tymczasowe aresztowanie, konieczne jest wydanie odrębnego postanowienia o przedstawieniu zarzutów. W przepisie art. 325g k.p.k. ustawodawca nie przesądził jednak, że chodzi o tymczasowe aresztowanie wyłącznie w tej sprawie. Oznacza to, że zastosowanie uproszczonej formy przedstawienia zarzutów nie będzie także możliwe w razie, gdy wobec podejrzanego zostanie zastosowany środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania w każdej innej sprawie⁴⁵.

Z treści art. 325g § 1 k.p.k. wynika, że tylko gdy podejrzany jest tymczasowo aresztowany, nie jest możliwe uproszczone przedstawienie zarzutów. W sytuacji zatem zastosowania innego środka zapobiegawczego, skorzystanie ze wskazanego uproszczenia jest jak najbardziej dopuszczalne. Dochodzi wobec tego do rozbieżności z brzmieniem art. 249 § 2 k.p.k., zgodnie z którym w postępowaniu przygotowawczym można stosować środki zapobiegawcze tylko do osoby, wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów. W literaturze daje się jednak pierwszeństwo art. 249 § 2 k.p.k., podnosząc, że choć przepis art. 325g k.p.k. wyraźnie na to nie wskazuje, to niedopuszczalne jest zastosowanie odstępstwa przewidzianego w art. 325g § 1 k.p.k. do czynności przedstawienia zarzutów także w wypadku

⁴¹ T. Grzegorzczak, *Dochodzenie uproszczone po nowelizacji*, Prok. i Pr. 1996, Nr 7–8, s. 31.

⁴² J. Kosonoga, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 841 i n.

⁴³ R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania...*, t. 3, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 4.

⁴⁴ R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania...*, t. 3, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 6; B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 5.

⁴⁵ R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania...*, t. 3, komentarz do art. 325g k.p.k. teza 5; odmiennie: B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 8.

zamiaru zastosowania przez prokuratora wolnościowego środka zapobiegawczego⁴⁶. Mało tego, trafnie zauważa się, że względy gwarancyjne uzasadniają, iż stosowanie tych uproszczeń jest niedopuszczalne także w sytuacji, gdy podejrzany jest pozbawiony wolności na podstawie innych tytułów prawnych (np. zatrzymanie, odbywanie kary pozbawienia wolności)⁴⁷. W takiej sytuacji, to na prokuratorze nadzorującym postępowanie będzie spoczywał obowiązek ewentualnego polecenia Policji uzupełnienia postępowania o formalne wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Pojawił się pogląd, że wyłączenie uproszczeń w zakresie przedstawienia zarzutów uzasadnione jest również w sytuacji, gdy podejrzany nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, ponieważ, zgodnie z art. 72 § 3 k.p.k. w takim wypadku konieczne jest doręczenie podejrzanemu postanowienia o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów wraz z tłumaczeniem⁴⁸. Za trafny uznać jednak należy kontrargument, że treść tego przepisu trzeba interpretować w kontekście art. 325g § 1 k.p.k. jako określający obowiązek doręczenia podejrzanemu odpisu wyciągu protokołu przesłuchania podejrzanego zawierającego zarzuty wraz z tłumaczeniem. Celem tego przepisu jest bowiem umożliwienie podejrzanemu szczegółowego zaznajomienia się z przedstawionymi mu zarzutami, a doręczenie podejrzanemu tego wyciągu jak najbardziej spełnia ten cel⁴⁹.

Pamiętać również należy, że podejrzanemu w toku dochodzenia należy umożliwić przygotowanie się do obrony, a zwłaszcza ustanowienie lub wyznaczenie obrońcy (art. 325g § 3 k.p.k.). Sformułowanie przepisu w ten sposób ma na celu jedynie przypomnienie, że mimo możliwości pominięcia w postępowaniu prowadzonym w formie dochodzenia pewnych istotnych elementów, nie wolno zapominać o konieczności zapewnienia realizacji podstawowych gwarancji procesowych podejrzanego⁵⁰.

W praktyce, w aktach spraw karnych niezwykle rzadko można spotkać treść zarzutu wpisaną do protokołu przesłuchania. Podobnie jak w śledztwie, także w dochodzeniach, co do zasady, sporządzane są postanowienia o przedstawieniu zarzutów, a czynność ogłoszenia odbywa się według zasad ogólnych. Bez wątpienia uznać należy, że jest to formuła dużo bardziej przejrzysta i czytelna zarówno dla prowadzącego, jak i dla pozostałych uczestników postępowania. Postanowienie o przedstawieniu zarzutów wydawane na podstawie art. 313 k.p.k. poza wskazaniem osoby podejrzanego oraz krótkiej, jednozdaniowej charakterystyki przedmiotu sprawy, nie różni się praktycznie od zarzutu wpisywanego do protokołu, zgodnie z brzmieniem art. 325g § 1 k.p.k. Mając to na uwadze, uznać należy, że ta pozorna

⁴⁶ B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 9; Z. Brodzisz [w:] *Kodeks postępowania...*, s. 786.

⁴⁷ A. Gaberle, *Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, Kraków 1998, s. 23; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania...*, t. 2, s. 220; R. Kmiecik, A. Staszak, *Czynności niecierpiące...*, s. 171.

⁴⁸ B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 9; Z. Brodzisz [w:] *Kodeks postępowania...*, s. 786.

⁴⁹ R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 5.

⁵⁰ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania...*, t. 2, s. 221.

oszczędność czasu i pracy nie jest na tyle przekonująca, by prowadzący dochodzenie rezygnował z jego formalnego wydawania, w szczególności, że na późniejszym etapie postępowania może zaistnieć okoliczność uzasadniająca konieczność wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów na zasadach ogólnych (np. na skutek zastosowania tymczasowego aresztowania wobec podejrzanego w innej sprawie), a to niestety prowadzi do powielania przeprowadzonych wcześniej czynności.

3. POSTĘPOWANIE PRZYSPIESZONE

Prowadzenie postępowania przyspieszonego dopuszczalne jest jedynie w określonych kategoriach spraw. Są to sprawy, w których prowadzi się dochodzenie, oraz sprawy prywatnoskargowe o charakterze chuligańskim. Dopuszczalność postępowania przyspieszonego warunkowana jest także ujęciem sprawcy na gorącym uczynku przestępstwa lub bezpośrednio potem, doprowadzeniem go w ciągu 48 godzin przez Policję i pozostawieniem do dyspozycji sądu oraz złożeniem wniosku o zastosowanie trybu przyspieszonego. Konieczność uzupełnienia postępowania dowodowego (art. 517i § 1 k.p.k.) i prognoza kary powyżej 2 lat pozbawienia wolności (art. 517g § 3 k.p.k.) wyłączają możliwość skorzystania z trybu przyspieszonego. Z treści przepisu art. 517b § 1 k.p.k. jednoznacznie wynika, że zastosowanie trybu przyspieszonego jest decyzją uznaniową. Skoro w postępowaniu tym „mogą być” rozpoznawane określone kategorie spraw, to tym samym ma ono charakter fakultatywny⁵¹.

Postępowanie przygotowawcze w sprawach podlegających rozpoznaniu w trybie przyspieszonym prowadzone jest więc w formie dochodzenia. Dochodzenie to, w sytuacji, gdy zachodzą oczywiście warunki do wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów w myśl art. 313 § 1 k.p.k., można w tym wypadku ograniczyć do: 1) przesłuchania osoby podejrzanego w charakterze podejrzanego, 2) zabezpieczenia dowodów w niezbędnym zakresie i 3) oraz pouczenia podejrzanego o jego uprawnieniach wyszczególnionych w art. 517c § 2 i 2a k.p.k. Zdecydowanie przez ustawodawcę o tego typu ograniczeniach było podyktowane 48-godzinnym czasem na skierowanie wniosku o rozpoznanie sprawy oraz na przekazanie oskarżonego do dyspozycji sądu, który to czas niewątpliwie determinuje czas trwania dochodzenia w postępowaniu przyspieszonym. Skoro zatem postępowanie przyspieszone może przyjąć tak uproszczoną formę, przeprowadzenie dowodów, których zabezpieczenie nie jest niezbędne, może odbyć się w takim wypadku dopiero przed sądem. Nie ma więc potrzeby przesłuchiwanie wszystkich świadków w trakcie prowadzonego dochodzenia. Ustawa przewiduje jednocześnie możliwość rezygnacji z wydania postanowienia o wszczęciu dochodzenia (art. 303 k.p.k.) oraz zaznajomienia podejrzanego z materiałami dochodzenia (art. 321 k.p.k.). Z racji tego, że ustawodawca posługuje się sformułowaniem „można nie dokonywać”, przeprowadzenie tych czynności nie oznacza, że stają się one nieważne.

⁵¹ J. Kosonoga, *Przesłanki postępowania...*, s. 73 i n.

Redakcja art. 517c § 1 k.p.k. w kontekście przedstawienia zarzutów może jednak budzić pewne wątpliwości. Z przytoczonej regulacji wynika, że dochodzenie można ograniczyć m.in. do przesłuchania podejrzanego. Może to sugerować, że nie ma obowiązku powiadamiania podejrzanego o treści zarzutu i wpisania go do protokołu, zwłaszcza, że art. 517c § 1 k.p.k. nie zawiera żadnego odesłania do treści art. 325g § 2 k.p.k. W doktrynie słusznie się jednak przyjmuje, że postępowanie przyspieszone prowadzi się w formie dochodzenia, stąd też zastosowanie znajdują przepisy art. 325g § 1 i 2 k.p.k. dotyczące właśnie dochodzenia⁵². Brak jest co prawda w art. 517c § 1 k.p.k. odesłania do art. 325g § 2 k.p.k., co uznać należy za ewidentne niedopatrzenie legislacyjne, nie mniej jednak nie sposób wyprowadzić z tego wniosku, że redukcja przedstawienia zarzutów w postępowaniu przyspieszonym sprowadza się do samej tylko czynności przesłuchania. Skoro istotą przesłuchania podejrzanego jest ustosunkowanie się do stawianego mu zarzutu, to czynność ta ma sens tylko wówczas, gdy podejrzany zna jego treść⁵³. Przesłuchanie powinno wobec tego rozpocząć się od powiadomienia (czy też poinformowania – w zależności od tego, na jaki zwrot finalnie zdecydowałby się ustawodawca – por. art. 308 § 2 k.p.k. i art. 325g § 2 k.p.k.) o treści zarzutu wpisanego do protokołu przesłuchania. W przeciwnym razie podważałoby to sens przesłuchania, a przede wszystkim wypaczałoby istotę pociągnięcia podejrzanego do odpowiedzialności karnej.

W pełni należy podzielić pogląd, że podobnie jak w przypadku „dochodzenia zwyczajnego”, określonego przepisami rozdziału 36a k.p.k., tak i w przypadku tzw. dochodzenia przyspieszonego procesowy moment zrealizowania „uproszczonego” przedstawienia zarzutów w oparciu o przepis art. 517c § 1 k.p.k. lokuje się po zakończeniu przekazywania przesłuchiwanej osobie przez organ procesowy informacji o treści zarzutu (gdyż adresatem powiadomienia o treści zarzutu jest jeszcze „osoba”, a nie „podejrzany” – *arg.* z art. 71 § 1 *in fine* k.p.k.), ale przed rozpoczęciem przesłuchania tej osoby, która występuje wtedy już „w charakterze podejrzanego” (*arg.* z art. 517c § 1 k.p.k.)⁵⁴. Wobec tego, że przepis art. 517c § 1 k.p.k. został sformułowany w sposób wyjątkowo lakoniczny, uzasadnione byłoby jego uzupełnienie poprzez dodanie do aktualnego brzmienia zapisu o odpowiednim stosowaniu przepisu art. 325g § 2 k.p.k. Pozwoliłoby to na usunięcie wątpliwości co do czynności składających się na przedstawienie zarzutów w postępowaniu przyspieszonym, a co za tym idzie, uwypuklono by moment procesowej skuteczności takiego sposobu kierowania postępowaniem przygotowawczym przeciwko podejrzanemu.

Pojęcie „zabezpieczenia dowodów w niezbędnym zakresie” interpretuje się jako przeprowadzenie lub odpowiednie zabezpieczenie dowodów, które są nieodzowne dla zachowania prawidłowego procesu dochodzenia do prawdy o zdarzeniu

⁵² P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Tom III. Komentarz do art. 468–682*, Warszawa 2011, s. 147; J. Grajewski, S. Steinborn [w:] L.K. Paprzycki (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el. 2015, komentarz do art. 517c k.p.k., teza 1 i 2.

⁵³ R.A. Stefański, *Skuteczność przedstawienia...*, s. 27.

⁵⁴ C. Golik, *Moment procesowej...*, s. 27.

będącym przedmiotem późniejszego postępowania przed sądem⁵⁵. W doktrynie można spotkać pogląd, że skoro ustawa nie definiuje pojęcia „zabezpieczenia dowodów w niezbędnym zakresie”, to można odwołać się do instytucji czynności procesowych przeprowadzanych w niezbędnym zakresie (art. 308 k.p.k.). W takim ujęciu dochodzenie będzie nakierowane na przeprowadzenie czynności dowodowych w kierunku zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem oraz zniszczeniem⁵⁶. Do tej kategorii dowodów należy zaliczyć przede wszystkim protokoły oględzin (miejsca, osób, rzeczy), protokoły przesłuchań, protokoły okazania, a także protokoły przesłuchania świadków, w szczególności tych, których przesłuchanie na późniejszym etapie postępowania nie będzie możliwe.

Odmienny bieg postępowania przyspieszonego wiąże się także ze zmianą treści pouczeń, jakich należy udzielić podejrzanemu. Przepisy art. 517c § 2 i 2a k.p.k. mają charakter szczególny wobec regulacji art. 300 § 1 k.p.k. W postępowaniu przyspieszonym, podejrzanemu przysługuje wobec tego prawo do:

- składania wyjaśnień, odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania;
- korzystania z pomocy obrońcy;
- złożenia – już w toku dochodzenia – wniosku, o którym mowa w art. 338a k.p.k. (wniosek o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzania postępowania dowodowego), a także o możliwości złożenia przez prokuratora wniosku, o którym mowa w art. 335 § 1 lub 2 k.p.k. (skazanie bez przeprowadzenia rozprawy).

Podejrzanego należy także pouczyć, że nie ma on obowiązku dowodzenia swojej niewinności, ani dostarczania dowodów na swoją niekorzyść (art. 74 § 1 k.p.k.). Podejrzanym jest jednak zobowiązany do:

- poddania się oględzinom zewnętrznym ciała oraz innym badaniom niepołączonym z naruszeniem integralności ciała, pobraniu odcisków palców, fotografowaniu oraz okazaniu w celach rozpoznawczych innym osobom (art. 74 § 2 pkt 1 k.p.k.); badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem że nie zagraża to zdrowiu, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne (zwłaszcza pobranie krwi, włosów lub wydzielin organizmu, np. śliny; art. 74 § 2 pkt 2 k.p.k.); pobraniu przez funkcjonariusza Policji wymazu ze śluzówki policzków, o ile jest to konieczne i nie zagraża zdrowiu podejrzanego (art. 74 § 2 pkt 3 k.p.k.);
- zawiadomienia organu prowadzącego postępowanie o każdej zmianie miejsca swojego zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, jak również o każdej zmi-

⁵⁵ K. Eichstaedt [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 2, LEX/el. 2022, komentarz do art. 517c k.p.k., teza 2; B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 517c k.p.k., teza 2.

⁵⁶ M. Jeż-Ludwichowska, D. Kała, *Postępowanie przyspieszone – analiza rozwiązań ustawowych* [w:] I. Nowikowski (red.), *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Prof. E. Skrzętowiczowi*, Lublin 2007, s. 233.

anie danych umożliwiających kontaktowanie się, o których wie, że są znane organowi prowadzącemu postępowanie, a także o obowiązku stawienia się na każde wezwanie w toku postępowania karnego, w razie zaś nieusprawiedliwionego niestawiennictwa – o możliwości zatrzymania i przymusowego sprowadzenia (art. 75 § 1 i 2 k.p.k.);

- wskazania adresata dla doręczeń w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, albowiem w razie nieuczynienia tego, pismo wysłane zostanie na ostatnio znany adres w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej albo, jeżeli adresu tego nie ma, zostanie załączone do akt sprawy i uznane za doręczone (art. 138 k.p.k.);
- podania nowego adresu w przypadku zmiany miejsca zamieszkania lub pobytu, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie (tymczasowego aresztowania, osadzenia w zakładzie karnym w celu odbycia kary) lub zmiany adresu skrytki pocztowej lub zaprzestania korzystania z niego. W przeciwnym przypadku pismo wysłane na dotychczasowy adres (w tym na adres oznaczonej skrytki pocztowej) zostanie uznane za skutecznie doręczone (art. 139 k.p.k.).

W przypadku tzw. rozprawy odmiejscowionej (art. 517b § 2a k.p.k.) podejrzanego należy ponadto pouczyć o przepisach regulujących sposób procedowania w tego typu sytuacjach, tj. o treści art. 517 b § 2a i 2c, art. 517 e § 1a i art. 517ea k.p.k.

Nie ulega wątpliwości, że zakres przepisów, o jakich należy pouczyć podejrzanego, skupia się na zapewnieniu, by zapoznał się on z regulacjami mającymi istotne znaczenie z punktu widzenia realizacji prawa do obrony. Konieczne jest zatem, by podejrzanym zrozumiał udzielone mu pouczenie. Analogicznie do art. 300 § 1 k.p.k. pouczenie to należy wręczyć podejrzanemu na piśmie i odebrać od niego potwierdzenie jego odbioru. Posłużenie się przez ustawodawcę w art. 517c § 2 k.p.k. określeniem „podejrzanego poucza się” oznacza, że pouczenie powinno być wręczone po ustnym powiadomieniu go o treści zarzutów, ale jeszcze przed rozpoczęciem samego przesłuchania.

W przypadku modyfikacji opisu czynu, prowadzącej do konieczności zmiany kwalifikacji prawnej oraz w razie rozszerzenia postępowania na inny czyn, z uwagi na odesłanie zawarte w art. 517a § 1 k.p.k., w postępowaniu przyspieszonym zastosowanie znajdują przepisy o postępowaniu zwyczajnym. Kluczowe znaczenie ma w tym wypadku kwestia nowej kwalifikacji prawnej oraz kwalifikacji prawnej nowego czynu. W obydwu sytuacjach warunkiem kontynuowania postępowań w trybie przyspieszonym będzie to, aby dotyczyły one takich samych spraw, w których prowadzi się dochodzenie. Innymi słowy, jeżeli zatem jego modyfikacja mieści się w katalogu tych spraw, kontynuowanie postępowania należy uznać za dopuszczalne⁵⁷.

Postępowanie przygotowawcze prowadzone w ramach trybu przyspieszonego toczy się już praktycznie bez jakiegokolwiek nadzoru prokuratora. Nie uczestniczy

⁵⁷ J. Kosonoga, *Przestanki postępowania...*, s. 85; zob. także T. Grzegorzczak, *Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym jako surogat aktu oskarżenia* [w:] A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiwicz, P. Wiliński (red.), *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Prof. S. Stachowiakowi*, Warszawa 2008, s. 109.

on w wykonywaniu żadnych czynności dowodowych. Jego rolę w tego rodzaju postępowaniach sprowadzono wyłącznie do konieczności zatwierdzenia wniosku o rozpoznanie sprawy jedynie przy zaistnieniu podstaw do konsensualnego zakończenia sprawy (art. 517d § 2 k.p.k.)⁵⁸.

BIBLIOGRAFIA

- Błoński M., *Wyjaśnienia oskarżonego w polskim procesie karnym*, Łódź 2011.
- Daszkiewicz W., Nowak T., Stachowiak S., *Proces karny. Część szczególna*, Poznań 1996.
- Dudka K. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, WKP 2020.
- Dudzik B., *Postępowanie przyspieszone w Kodeksie postępowania karnego*, „Prokurator” 2007, Nr 1.
- Gaberle A., *Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, Kraków 1998.
- Gensikowski P., *Postępowania szczególne w procesie karnym po zmianach z 2015 roku*, KSAG 2016, Nr 1.
- Gerecka-Żołyńska A., Górecki P., Paluszkiewicz H., Wiliński P. (red.), *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Prof. S. Stachowiakowi*, Warszawa 2008.
- Golik C., *Funkcja gwarancyjna instytucji przedstawienia zarzutów*, WPP 2021, Nr 2.
- Golik C., *Moment procesowej skuteczności przedstawienia zarzutów w sposób uproszczony*, Prok. i Pr. 2020, Nr 2.
- Grochowski J., *Postawienie w stan podejrzenia w trybie art. 276 k.p.k.*, PPK 1988, Nr 14.
- Grzegorzczak T., *Dochodzenie uproszczone po nowelizacji*, Prok. i Pr. 1996, Nr 7–8.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Artykuły 1–467*, t. 1, LEX/el. 2014.
- Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014.
- Grzeszczyk W., *Tryb uproszczony w postępowaniu przygotowawczym*, Warszawa 1974.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 297–467*, Warszawa 2011.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Tom III. Komentarz do art. 468–682*, Warszawa 2011.
- Karski E., *Podejrzany a osoba podejrzana i ich charakter według Kodeksu postępowania karnego*, NP 1976, Nr 5.
- Kępiński A., *Omówienie wyroku SN z dnia 18 sierpnia 1983 r.*, I KR 167/83, Prob. Praw. 1984, Nr 3.
- Klejnowska M., *Oskarżony jako osobowe źródło informacji o przestępstwie*, Kraków 2004.
- Kmieciak R., Staszak A., *Czynności niecierpiące zwłoki w toku śledztwa*, Prok. i Pr. 2019, Nr 1.
- Kowalski M., *Czynności w niezbędnym zakresie w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2003, Nr 1.
- Młynarczyk Z., *Przedstawienie zarzutów, badanie wniosków dowodowych, niektóre czynności dowodowe oraz zaznajomienie z materiałami postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 1995, Nr 7–8.
- Murzynowski A., *Faktycznie podejrzany w postępowaniu przygotowawczym*, Pal. 1971, Nr 10.
- Nowikowski I. (red.), *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Prof. E. Skrętowiczowi*, Lublin 2007.

⁵⁸ P. Gensikowski, *Postępowania szczególne w procesie karnym po zmianach z 2015 roku*, KSAG 2016, Nr 1, s. 237 i n.; por. B. Dudzik, *Postępowanie przyspieszone w Kodeksie postępowania karnego*, Prok. 2007, Nr 1, s. 35 i n.

- Paprzycki L.K. (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el. 2015.
- Prusak F., *Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym*, Warszawa 1973.
- Prusak F., *Przedstawienie zarzutów w dochodzeniu uproszczonym*, Prob. Praw. 1972, Nr 2.
- Sakowicz A. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Skorupka J., *Czynności legalne warunkowe w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2015, Nr 1–2.
- Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Stachowiak S., *Przedstawienie zarzutów w kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999, Nr 2.
- Stachowiak S., *Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, Prok. i Pr. 1999, Nr 9.
- Stefański R.A., *Czynności procesowe w niezbędnym zakresie w nowym Kodeksie postępowania karnego*, WPP 1998, Nr 1–2.
- Stefański R.A., *Dochodzenie po nowelizacji kodeksu postępowania karnego w 2003 r.*, Prok. i Pr. 2003, Nr 4.
- Stefański R.A., *Kodeks postępowania karnego z orzecznictwem i piśmiennictwem (za lata 1998-2003)*, Toruń 2004.
- Stefański R.A., *Skuteczność przedstawienia zarzutów*, Prok. i Pr. 2013, Nr 6.
- Stefański R.A., *Skutki odmowy wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998, Nr 1.
- Stefański R.A. (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016.
- Stefański R.A., Zabłocki S. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–424*, Tom III, WKP 2021.
- Świda-Łagiewska Z., *Glosa do postanowienia SN z dnia 13 stycznia 1984 r., II KZ 123/83*, OSPiKA 1985, Nr 1.
- Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, LEX/el. 2022.
- Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 2, LEX/el. 2022.
- Świt T., *Postępowanie uproszczone w procesie karnym*, Warszawa 1972.
- Waltoś S., *Postępowania szczególne w procesie karnym*, Warszawa 1973.
- Witkowska K., *Znaczenie szybkości postępowania karnego oraz koncentracji czynności procesowych dla realizacji celów i zadań procesu karnego*, Prok. i Pr. 2009, Nr 3.

UPROSZCZONE FORMY PRZEDSTAWIENIA ZARZUTÓW

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest problematyka uproszczonych form przedstawienia zarzutów, różniących się od przedstawienia zarzutów w trybie zwykłym (mającym zastosowanie w śledztwie), redukcją niektórych elementów, o których mowa w art. 313 k.p.k. Dokonano wobec tego szczegółowej charakterystyki zredukowanego sposobu przedstawienia zarzutów, który został przewidziany w kodeksie postępowania karnego w trzech przypadkach: w ramach czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.), w dochodzeniu (art. 325g § 2 k.p.k.) oraz w postępowaniu przyspieszonym (art. 517c § 1 k.p.k.). Odniesiono się również do zagadnienia momentu procesowej skuteczności przedstawienia zarzutów w trybie uproszczonym, któremu nie poświęcono dotąd w doktrynie i orzecznictwie należytej uwagi. Przesądono tym samym,

że przekształcenie postępowania uproszczonego w fazę *in personam* następuje w momencie, gdy prowadzący czynność zakończy informowanie (czy zgodnie z art. 325g § 1 k.p.k. powiadamianie) osoby podejrzanej o treści zarzutów. Z uwagi na niejednolity sposób zredagowania przepisów dotyczących czynności w niezbędnym zakresie, dochodzenia oraz postępowania przyspieszonego, zasugerowano zmiany w zakresie obowiązujących regulacji.

Słowa kluczowe: przedstawienie zarzutów, pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności karnej, podejrzany, czynności w niezbędnym zakresie, dochodzenie, postępowanie przyspieszone.

SIMPLIFIED FORMS OF PRESENTING CHARGES

Abstract

The subject matter of the article is the issue of simplified forms of presenting charges, which differ from the presentation of charges in the standard mode (applicable in the course of an investigation), and the reduction of some elements referred to in Article 313 CCP. Therefore, the article specifies a detailed characteristic of the reduced method of presenting charges, which is stipulated in Code of Criminal Procedure in relation to three cases: in activities conducted within the indispensable scope (Article 308 § 2 CCP); in an investigation (Article 325g § 2 CCP); and in an accelerated proceeding (Article 517c § 1 CCP). There is also reference to the issue of the moment of procedural effectiveness of presenting charges in a simplified mode, which has not been given sufficient attention in the doctrine and case law so far. It was decided that the transformation of a simplified proceeding into the *in personam* phase occurs when the person conducting an activity finishes informing (or in accordance with Article 325g § 1 CCP, notifying) a suspect of the charges. Due to the fact that the provisions concerning activities within the indispensable scope, an investigation and a simplified proceeding are not edited in a uniform way, there is a suggestion that the regulations that are in force should be amended.

Keywords: presenting charges, bringing a suspect to justice, suspect, activities within the indispensable scope, investigation, accelerated proceeding

INSTYTUCJA ODDZIAŁYWANIA INWESTYCJI NA NIERUCHOMOŚCI SĄSIEDNIE W ŚWIETLE NAJNOWSZEGO ORZECZNICTWA ADMINISTRACYJNEGO

DAGMARA SYSKA*, WIKTORIA ZAŁUSKA**

1. WPROWADZENIE

Niniejsze opracowanie ma na celu analizę i ocenę oddziaływania inwestycji na nieruchomości sąsiednie w świetle najnowszego orzecznictwa administracyjnego. Problem właściwej interpretacji ma szczególne znaczenie z uwagi na zmianę definicji dokonanej ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Prawo budowlane oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 1557). Analizie poddano przepisy ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360, tekst jedn. z dnia 29 czerwca 2022 r.; dalej: k.c.), ustawy – Prawo budowlane (Dz.U. z 2021 r. poz. 2351, tekst jedn. z dnia 20 grudnia 2021 r.; dalej: u.p.b.) oraz linii orzeczniczej prezentowanej przez sądy administracyjne po nowelizacji istotnych dla omawianego problemu przepisów.

2. ODDZIAŁYWANIE OBIEKTU BUDOWLANEGO – ANALIZA PROBLEMU

W celu rozpoczęcia dyskusji w temacie oddziaływania na nieruchomości, należy najpierw pochylić się nad regulacją prawa własności w Kodeksie cywilnym. Artykuł 140 k.c. stanowi: „W granicach określonych przez ustawy i zasady współzycia społecznego właściciel może, z wyłączeniem innych osób, korzystać z rzeczy zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem swego prawa, w szczególności może pobierać pożytki i inne dochody z rzeczy. W tych samych granicach

* studentka Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego; e-mail: 45746@lazarski.pl, ORCID: 0009-0002-3752-1355

** studentka Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego; e-mail: 45810@lazarski.pl, ORCID: 0009-0005-2307-4939

może rozporządzać rzeczą”. Jedną z ustaw, do których granic przepis się odnosi, jest ustawa – Prawo budowlane (u.p.b.). Akt ten bezpośrednio dotyczy regulacji działalności związanej z projektowaniem, budową, utrzymaniem i rozbiórką obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w wymienionych dziedzinach¹. W artykule trzecim tejże ustawy znajduje się słowniczek ustawowy, klarujący pojęcia, jakimi ustawodawca posługuje się w akcie prawnym. Obiektem budowlanym jest zatem budynek, budowla bądź obiekt małej architektury, wraz z instalacjami zapewniającymi możliwość użytkowania obiektu zgodnie z jego przeznaczeniem, wzniesiony z użyciem wyrobów budowlanych². W punkcie 20 tegoż artykułu mamy z kolei do czynienia z definicją kluczową dla rozważań niniejszego opracowania – obszar oddziaływania obiektu to teren wyznaczony w otoczeniu obiektu budowlanego na podstawie odrębnych przepisów, wprowadzających związane z tym obiektem ograniczenia w zabudowie tego terenu³. Obecnie ograniczenia w zabudowie terenu odnoszą się do wpływu na nieruchomość, które mogłyby uniemożliwić lub ograniczyć wykonywanie robót budowlanych, co zostało zawarte w uzasadnieniu projektu nowelizacji u.p.b.⁴ Odrębne przepisy, o których mowa, to między innymi rozporządzenie ministra rozwoju z dnia 11 września 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego. Zgodnie z nim „informacja o obszarze oddziaływania obiektu zawiera: wskazanie przepisów prawa, w oparciu o które dokonano określenia obszaru oddziaływania obiektu, oraz zasięg obszaru oddziaływania obiektu przedstawiony w formie opisowej lub graficznej albo informację, że obszar oddziaływania obiektu mieści się w całości na działce lub działkach, na których został zaprojektowany”⁵. Nie zostało jednak jednoznacznie wskazane, o jakie odrębne przepisy chodzi, niemniej regulacje, które mogą zawierać istotne kwestie związane z wyznaczaniem obszaru oddziaływania obiektu, to np. przepisy dotyczące ochrony zabytków, przyrody, techniczno-budowlane. Obszar oddziaływania obiektu musi zatem zostać każdorazowo ustalony w odniesieniu do stanu faktycznego danej sprawy, ponieważ to indywidualne cechy projektowanego obiektu budowlanego i jego charakter mają wpływ na wyznaczenie granic jego oddziaływania na inne nieruchomości⁶. Osobą odpowiedzialną za określenie obszaru oddziaływania obiektu i zawarcia tej informacji w projekcie zagospodarowania danego terenu lub działki jest projektant nieruchomości⁷, a pełne wymogi w sprawie tego, co projekt budowlany powinien zawierać, znajdują się w art. 34 ust. 3 pkt.1e u.p.b. Wadliwe określenie obszaru oddziaływania obiektu niesie za sobą negatywne skutki w postaci

¹ Art. 1 u.p.b.

² Art. 3 pkt 1 u.p.b.

³ Art. 3 pkt 20 u.p.b.

⁴ Zob. [online:] <https://inzynierbudownictwa.pl/obszar-oddziaływania-objektu-a-ustalenie-stron-postepowania-o-pozwolenie-na-budowe/> [dostęp: 29.11.2022].

⁵ Zob. § 18 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Rozwoju z dnia 11 września 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego.

⁶ Zob. [online:] <https://inzynierbudownictwa.pl/obszar-oddziaływania-objektu-a-ustalenie-stron-postepowania-o-pozwolenie-na-budowe/> [dostęp: 29.11.2022].

⁷ Art. 20 ust. 1 pkt 1c u.p.b.

pociągnięcia do odpowiedzialności zawodowej projektanta⁸, co stanowi dotkliwą sankcję i niejako zmusza do działania w pełni zgodnego z literą prawa oraz dochowaniem należytej staranności. Sankcja ta nie wynika jednak z pewnego rodzaju złej woli ustawodawcy, a stanowi podkreślenie istotnej roli i ochrony stosunków między nieruchomościami sąsiednimi, które to stanowiły od długiego czasu ważny element prawa polskiego. Warto zaznaczyć, że zgodnie z art. 28 ust. 2 u.p.b. „stronami w postępowaniu w sprawie pozwolenia na budowę są: inwestor oraz właściciele, użytkownicy wieczysti lub zarządcy nieruchomości znajdujących się w obszarze oddziaływania obiektu”.

Choć strony postępowania w sprawie pozwolenia na budowę zostały uregulowane w przepisie szczególnym, możemy zastosować również art. 28 Kodeksu postępowania administracyjnego, na którego podstawie ustala się posiłkowo interes prawny podmiotów w wyżej wymienionym artykule. Artykuł 28 jest klauzulą generalną, która zezwala na zrekonstruowanie interesu prawnego na podstawie przepisów prawa, ale niekoniecznie prawa administracyjnego^{9, 10}.

3. RYS HISTORYCZNY

W Polsce w wieku XIII i XVI istniał spis prawa sąsiedzkiego, które oznaczało zespół norm określających uprawnienia i obowiązki właściciela nieruchomości w stosunkach sąsiedzkich. Próba regulacji omawianej instytucji została podjęta w Księdze Elbląskiej, w której istniał zapis stanowiący, że sąsiad właściciela ogrodu, gdzie rósł chmiel, który przerastał na nieruchomość uprawnionego sąsiada, mógł żądać usunięcia pędów, a w razie niezastosowania się do jego żądania mógł na zebrać ten chmiel. Przepis ten miał istotny wpływ na regulacje zawarte w dawnym kodeksie cywilnym, konkretnie w art. 148, 149, 150, dotyczące gałęzi, korzeni, czy też owoców spadających bądź przechodzących z gruntu sąsiedniego. Kolejne kwestie rozwoju historycznego prawa sąsiedzkiego w Polsce to prawo kobylego pola, które zezwalało w zimie wypasać stada na polach sąsiadów. Prawo to utrzymało się do XIV w. Status Warcki nadany przez Władysława Jagiełłę w 1423 r. zezwalał na polowanie na cudzym terenie oraz łowienie ryb w obcej rzece od zebrania plonów do uroczystości na dzień św. Wojciecha. W kolejnych latach istniały takie zakazy, jak zakaz zabudowy w odległości rzutu siekiera od miedzy granicznej, czy też obowiązek nienaruszania znaków granicznych.

Obecnie obowiązujące przepisy w zakresie prawa sąsiedzkiego są zawarte w różnych aktach prawnych, z których najważniejszym jest Kodeks cywilny. Przepisy księgi drugiej, tytułu pierwszego, działu drugiego (art. 143–154 k.c.) są szczególnie istotne dla rozważań związanych z tymże tematem. Określają one zasady korzystania z nieruchomości, regulują stosunki graniczne nieruchomości, obowiązki właścicieli nieruchomości sąsiednich. Dodatkowo kwestie zasady

⁸ Art. 95 pkt. 4 u.p.b.

⁹ Zob. [online:] <https://inzynerbudownictwa.pl/obszar-oddziaływania-objektu-a-ustalenie-stron-postepowania-o- pozwolenie-na-budowe/> [dostęp: 29.11.2022].

¹⁰ Zob. wyrok WSA w Poznaniu z dnia 10 lutego 2022 r., II SA/Po 427/21.

rozgraniczenia nieruchomości sąsiednich oraz stosunki wodne unormowane są w ustawach szczególnych. Zgodnie z art. 143 k.c. „w granicach określonych przez społeczno-gospodarcze przeznaczenie gruntu własność gruntu rozciąga się na przestrzeń nad i pod jego powierzchnią. Przepis ten nie uchybia przepisom regulującym prawa do wód”. Niemniej istnieją pewne ograniczenia dla właściciela gruntu dotyczące swobodnego użytkowania określonego terenu. Wymienić tu należy zakaz immisji w art. 145 k.c., czy szczególnie ważny art. 147 k.c. wskazujący, że „właścicielowi nie wolno dokonywać robót ziemnych w taki sposób, żeby to groziło nieruchomościom sąsiednim utratą oparcia”. Z kolei właściciel, który nie posiada dostępu do drogi publicznej, zgodnie z art. 145 k.c. może żądać od właścicieli nieruchomości sąsiednich ustanowienia odpłatnie takiego dostępu. Ustanowienie takowej drogi musi uwzględnić potrzeby nieruchomości, która nie ma dostępu do drogi publicznej, dodatkowo droga ta musi być jak najmniej uciążliwa dla właściciela gruntu obciążonego. Przekroczenie granicy przy wznoszeniu budynku reguluje artykuł 151 k.c. Jeżeli przy wznoszeniu budynku lub innego urządzenia została nieumyślnie przekroczona granica gruntu sąsiedniego, to właściciel tego gruntu nie może zażądać przywrócenia do stanu poprzedniego, chyba że bezzwłocznie sprzeciwił się temu przekroczeniu albo grozi mu z powodu zaistniałej sytuacji niewspółmiernie wielka szkoda. W takim przypadku właściciel tego gruntu może żądać ustanowienia służebności gruntowej za stosownym wynagrodzeniem albo wykupienia zajętej części gruntu i tej części, która wskutek budowy straciła dla niego znaczenie gospodarcze. Co ciekawe, ustawodawca wyłączył tutaj możliwość zastosowania roszczenia przywrócenia do stanu poprzedniego, bowiem możliwość zastosowania takiego roszczenia mogłaby być niewspółmiernie dotkliwa dla właściciela. Przepisy art. 152–154 k.c. dotyczą wspólnego rozgraniczenia nieruchomości sąsiednich: właściciele nieruchomości sąsiadujących zobowiązani są do wspólnego rozgraniczenia nieruchomości, lecz kosztami dzielą się po połowie. W przypadku sporu dotyczącego granic, gdzie stanu prawnego nie da się stwierdzić, ustala się granice zgodnie z ostatnim stanem spokojnego posiadania. Jeżeli nadal istnieje spór dotyczący kwestii granic, należy wszcząć postępowanie rozgraniczeniowe. Wszelkie mury, krzewy, ploty i inne rzeczy, które rozgraniczają nieruchomości, służą do wspólnego użytku sąsiadów, co skutkuje wspólnym ponoszeniem kosztów ich założenia, zamontowania, utrzymania itd.

Przepisy Kodeksu cywilnego stanowią tym samym podwaliny prawa sąsiedzkiego, którego dalszą regulacją zajmują się przepisy szczególne oraz dla których istotne znaczenia ma linia orzecznicza sądów administracyjnych.

4. NOWE ZASADY USTALENIA ODDZIAŁYWANIA OBIEKTU BUDOWLANEGO

Zgodnie z uzasadnieniem projektu zmiany ustawy – Prawo budowlane zmiana ma na celu uproszczenie i przyspieszenie procesu inwestycyjno-budowlanego oraz zapewnienie większej stabilności podejmowanych w nim rozstrzygnięć – tak też

wypowiedziała się minister rozwoju Jadwiga Emilewicz¹¹. Jak stwierdził z kolei wice-minister rozwoju Robert Nowicki: „Nadmierna liczba dokumentów, których wymaga się na samym starcie inwestycji, wydłuża proces budowy. Obecnie organ, który wydaje pozwolenie na budowę, nie weryfikuje projektu budowlanego pod kątem technicznym, a jedynie sprawdza kompletność dokumentów. Projekt techniczny, który stanowi około 35 procent całej dokumentacji, to szczególne warunki techniczne i bardzo szczegółowe opisy dla danego obiektu budowlanego. Często zmienia się on w procesie inwestycyjnym. Teraz projekt techniczny będzie mógł być wykonany po uzyskaniu pozwolenia na budowę, ale przed rozpoczęciem prac budowlanych”¹². Wiceminister dodał również, że: „Obowiązkiem kierownika budowy będzie posiadanie aktualnego projektu technicznego na placu budowy, a projektant będzie składał oświadczenie o jego poprawności i sporządził przed rozpoczęciem robót budowlanych. Dzięki temu zostaną dochowane warunki bezpieczeństwa, a jednocześnie proces skróci się po stronie inwestora”. Nowelizacja ustawy miała zatem na celu uproszczenie i przyspieszenie procesu inwestycyjnego w budownictwie oraz likwidację obowiązku uzyskiwania pozwolenia na budowę w przypadku m.in. bankomatów, paczkomatów oraz wielu innych obiektów, co do których ustalono, że konieczność ubiegania się o takowe jest bezsensowne ze względu na charakter inwestycji. Stosowanie przepisów ustawy – Prawo budowlane jest problematyczne i wymaga zapoznania się z wyrokami sądów. Autorzy projektu zmiany ustawy wskazują ponadto na zbyt szerokie interpretacje pojęcia obszaru oddziaływania obiektu ze względu na użycie w przepisie wyrażenia „w zagospodarowaniu”, które zostało w nowelizacji skreślone. Zgodnie z uzasadnieniem „ograniczenia w zagospodarowaniu” to nie tylko ograniczenia zabudowy, ale też hałasu, wibracji, zakłóceń elektrycznych, zanieczyszczenia powietrza, wody lub gleby, czy nawet pozbawienia lub ograniczenia możliwości korzystania z wody, kanalizacji, energii elektrycznej i ciepłej. „Innymi słowy, obszar oddziaływania budowanego obiektu budowlanego będzie to obszar, w stosunku do którego ten obiekt wprowadzi ograniczenia możliwości budowy innych obiektów budowlanych ze względu na wymogi przepisów odnoszące się do zabudowy (a nie ze względu na to, że obiekt wprowadzi jakiegokolwiek subiektywne uciążliwości)”¹³.

5. STANOWISKO SĄDÓW ADMINISTRACYJNYCH W ZAKRESIE INTERPRETACJI USTAWY – PRAWO BUDOWLANE PO WPROWADZONYCH ZMIANACH

Istotne jest zdanie zamieszczone w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 12 maja 2022 r., II OSK 1443/19, w którym wskazano: „Zauważyć należy, że

¹¹ Zob. [online:] <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/novelizacja-prawa-budowlanego-wchodzi-w-zycie-19-wrzesnia-2020-r> [dostęp: 29.11.2022].

¹² *Ibidem*.

¹³ Zob. [online:] <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/A9DF17817FEB4FFEC12584E900354474/%24File/121.pdf> [dostęp: 29.11.2022].

z dniem 19 września 2020 r., tj. wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o zmianie ustawy – Prawo budowlane oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020 r. poz. 471), art. 3 pkt 20 ustawy – Prawo budowlane otrzymał nowe brzmienie. Ustawodawca jeszcze bardziej zawęził definicję strony postępowania w sprawie pozwolenia na budowę. Obecnie przez obszar oddziaływania obiektu należy rozumieć tylko taki teren wyznaczony w otoczeniu obiektu budowlanego na podstawie przepisów odrębnych, które to przepisy wprowadzają związane z tym obiektem ograniczenia w zabudowie tego terenu. To uściślenie dotyczy terenu wyznaczonego w otoczeniu obiektu budowlanego na podstawie przepisów odrębnych wprowadzających związane z tym obiektem ograniczenia sprowadzające się jedynie do zabudowy, a nie szeroko rozumianego zagospodarowania terenu. Podmioty posiadające prawnorzeczowy tytuł do nieruchomości (z reguły sąsiadującej bezpośrednio), która stanowi teren wyznaczony w zasięgu obiektu budowlanego, będą mogły powoływać się wyłącznie na wąsko rozumiane ograniczenie zabudowy zawarte w przepisach odrębnych stanowiących zasadniczo przepisy materialnego prawa administracyjnego”. Zgodnie z tezą „w artykule 28 ust. 2 ustawy – Prawo budowlane przyjęto, że legitymacja procesowa ma charakter obiektywny, nakazujący ustalenie jeszcze przed wszczęciem postępowania o udzielenie pozwolenia na budowę tego obiektu przepisów, które wprowadzają związane z danym obiektem ograniczenia w zagospodarowaniu terenu i na tej podstawie ustalenie kręgu występujących w nim stron”. Przepisu nie można zatem traktować rozszerzająco. Zezwalając na takie działanie, sąd pierwszej instancji zastosował pogląd zgodny ze stanem sprzed nowelizacji ustawy – Prawo budowlane, który to dawał podstawy do przyjęcia przez organy administracji architektoniczno-budowlanej, że co do zasady każdy właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca nieruchomości sąsiadującej z nieruchomością, na której ma być realizowana inwestycja, jest stroną postępowania w sprawie pozwolenia na jej budowę, bo inwestycja taka może w bliżej nieokreślony sposób oddziaływać na działkę sąsiednią. Wynika z tego, że poprzedni stan faktyczny podlegał szerszej interpretacji niż zdanie obecne, po nowelizacji.

Po pierwsze, istotnym problemem jest wykładnia przepisu art. 28 ust. 2 u.p.b., stanowiącego, że stronami w postępowaniu w sprawie pozwolenia na budowę są: inwestor oraz właściciele, użytkownicy wieczysti lub zarządcy nieruchomości znajdujących się w obszarze oddziaływania obiektu. Mogłoby się zatem wydawać, że przepis stawia sprawę dosyć szeroko – stroną jest każdy, kogo grunt sąsiaduje z obszarem objętym inwestycją, właściciele gruntu nim objętego, użytkownicy wieczysti i sam inwestor. Pomimo to Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gorzowie Wielkopolskim wyrokiem z dnia 9 czerwca 2022 r., II SA/Go 121/22, wyjaśnił, że: „Nie wystarczy subiektywne przekonanie właściciela nieruchomości sąsiadującej z nieruchomością, na której ma być realizowana inwestycja, że ma on interes prawny uzasadniający jego udział jako strony w postępowaniu administracyjnym. Potencjalna możliwość oddziaływania projektowanej inwestycji, aby mogła uzasadniać występowanie interesu prawnego uprawniającego do udziału w postępowaniu, musi w każdym przypadku wiązać się z potrzebą zbadania w postępowaniu administracyjnym zakresu tego oddziaływania w powiązaniu z konkretnymi przepisami regulującymi dopuszczalne granice oddziaływania danej inwestycji”. Co ważne,

inwestor wykazał w postępowaniu, że obszar oddziaływania, zgodnie z ekspertyzą techniczną, nie oddziaływał na działkę wnoszącego skargę na decyzję o pozwoleniu na budowę. Jak wskazał sąd, obszar oddziaływania inwestycji na nieruchomości sąsiednie musi być oceniany w kontekście przepisów, konkretnie rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Jak stwierdził sąd: „Analiza zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wykazała, że na podstawie przywołanego rozporządzenia brak jest ograniczeń w sposobie zagospodarowania nieruchomości wnioskodawców. Inwestycja nie będzie zaciemniać ani przesłaniać ich nieruchomości. Nie pozbawi ich dostępu do światła naturalnego. Nie będzie źródłem hałasu, który ograniczyłby możliwość wykorzystania ich nieruchomości w sposób zgodny z jej przeznaczeniem. Nie pozbawi również nieruchomości wnioskodawców dostępu do drogi publicznej. Nie ograniczy również dotychczasowego dostępu do niej. Nie ograniczy także dostępu do szeroko rozumianych mediów”. Wynika z tego, że o ile inwestycja nie sprzeciwia się literze prawa, a jej wykonanie nie naruszy przepisów, nie daje to legitymacji procesowej osobom trzecim, gdyż – jak wskazano w tezie – subiektywne przekonanie o interesie prawnym uzasadniającym jego udział jako strony w postępowaniu nie jest wystarczające¹⁴. Ponadto, już wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 24 stycznia 2018 r., II SA/Gd 527/17, stwierdzono, że „choć zgodzić się trzeba, że inwestor, który pierwszy zabuduje swoją działkę nie ma z tego tytułu dodatkowych, większych uprawnień, to nie do pogodzenia z prawem za budowy jest sytuacja, w której jego prawo jest ograniczane z uwagi na konieczność uwzględnienia interesu właściciela działki sąsiedniej, niezabudowanej, której plany inwestycyjne nie są jeszcze skonkretyzowane. Związanie inwestora wymogiem z art. 5 ust. 1 pkt 9 ustawy – Prawo budowlane nie może powodować, że w efekcie ma on ograniczone prawo zabudowy swojej działki. Samo stwierdzenie, że sąsiednia działka budowlana będzie zaciemniana, nie może być w okolicznościach konkretnej sprawy automatycznie rozpatrywane jako naruszenie uzasadnionych interesów osób trzecich, tym bardziej gdy z ustalonego stanu faktycznego wynika, że planowana inwestycja jest zgodna z postanowieniami ogólnymi i szczegółowymi planu miejscowego, a kwestią sporną pozostaje to, czy zostały naruszone interesy właścicieli sąsiedniej niezabudowanej nieruchomości. Szeroka ochrona interesu prawnego przy zagospodarowaniu terenów należących do innych osób nie może sięgać tak daleko, by uniemożliwić inwestorowi realizację zamierzenia budowlanego, gdy jest ono zgodne z przepisami”¹⁵. Oznacza to, że ustawodawca już przed nowelizacją, również w ocenie sądów administracyjnych, nie miał na celu osłabienia pozycji inwestora, a wręcz chciał ją umocnić.

Jeszcze dalej idące wnioski wyciągnąć można z wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 28 kwietnia 2022 r., II OSK 1294/19, zgodnie z tezą którego:

¹⁴ Zob. [online:] <https://sip-1legalis-1pl-1eitz14ay04e4.han.lazarski.pl/document-full.seam?documentId=mrswglrtgy3tmnjthaztg&refSource=search-facets> [dostęp: 29.11.2022].

¹⁵ Zob. [online:] <https://sip-1legalis-1pl-1eitz14ay04e4.han.lazarski.pl/document-full.seam?documentId=mrswglrtgy3dmnjvha2tm&refSource=metdec> [dostęp: 29.11.2022].

„Obszaru oddziaływania obiektu nie można utożsamiać wyłącznie z zachowaniem przez inwestora wymogów określonych przepisami techniczno-budowlanymi, ponieważ obiekt budowlany może wprowadzać określone ograniczenie w zagospodarowaniu lub zabudowie terenu, co nie oznacza, że jego realizacja jest niezgodna z tymi przepisami i co za tym idzie – nie będzie można uzyskać na jego realizację pozwolenia na budowę. Określając obszar oddziaływania przedmiotowego obiektu, organ powinien wziąć pod uwagę nie tylko dane wynikające z projektu budowlanego, w tym projektu zagospodarowania działki lub terenu sporządzonego dla całego zamierzenia budowlanego realizowanego etapowo, ale także ustalenia zawarte w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia”¹⁶.

Prezentowana powyżej linia orzecznicza jest zbieżna z aktualnym brzmieniem przepisu art. 28 ust. 2 u.p.b, a zatem prowadzi, zgodnie z założeniem ustawodawcy, do swego rodzaju umocnienia pozycji inwestora oraz powstrzymania właścicieli gruntów sąsiednich od bezpodstawnego „zahamowania” wprowadzenia inwestycji w życie.

6. UWAGI KOŃCOWE

W kontekście art. 4 u.p.b. kluczowe znaczenie w omawianej tu problematyce ma zgodność zamierzenia budowlanego z przepisami prawa. Wpływ inwestycji na nieruchomości sąsiednie może ograniczać prawo zabudowy z art. 4 u.p.b. Ustawodawca dokonując zmiany przepisu, stanął naprzeciw pewnego rodzaju wykorzystywaniu wykładni rozszerzającej tego przepisu, usuwając wątpliwości co do charakteru możliwego ograniczenia tego prawa. Tym samym, mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że w świetle nowelizacji ustawy – Prawo Budowlane ustawodawca zrealizował cel, jaki zakładał, tj. ułatwienie inwestorom wprowadzania w życie inwestycji, z rozszerzeniem katalogu ograniczeń w zabudowaniu i jednoczesnym uwzględnieniem linii orzeczniczej sądów administracyjnych jednoznacznie stwierdzających, że ograniczenia te wynikać muszą z prawa, a nie z bezzasadnego przekonania właściciela gruntu sąsiedniego lub z potencjalnych ograniczeń, które nie wystąpiły.

BIBLIOGRAFIA

Ustawa – Prawo budowlane (Dz.U. z 1994 r. Nr 89 poz. 414, tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 2351).

Ustawa – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. Nr 16 poz. 93, tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1360).

¹⁶ Zob. [online:] <https://sip-1legalis-1pl-1eitz14ay04e4.han.lazarski.pl/document-full.seam?documentId=mrswglrtgy3tmnbyguzta&refSource=search-facets> [dostęp: 29.11.2022].

Rozporządzenie Ministra Rozwoju z dnia 11 września 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1609, tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1679).

Wyrok NSA z dnia 12 maja 2022 r., II OSK 1443/19.

Wyrok NSA z dnia 28 kwietnia 2022 r., II OSK 1294/19.

Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 9 czerwca 2022 r., II SA/Go 121/22.

Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 10 lutego 2022 r., II SA/Po 427/21.

Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 24 stycznia 2018 r., II SA/Gd 527/17.

<https://inzynierbudownictwa.pl/obszar-oddziaływania-objektu-a-ustalenie-stron-postepowania-o-pozwolenie-na-budowe/> [dostęp: 29.11.2022].

<https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/A9DF17817FEB4FFEC12584E900354474/%24File/121.pdf> [dostęp: 29.11.2022].

<https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/novelizacja-prawa-budowlanego-wchodzi-w-zycie-19-wrzesnia-2020-r> [dostęp: 29.11.2022].

<https://murator-dom.pl/prawo/formalnosci-budowlane/czym-jest-obszar-oddziaływania-objektu-i-dlaczego-jest-istotny-w-procesie-budowlanym-aa-S9My-CpgT-SVPu.html> [dostęp: 29.11.2022].

INSTYTUCJA ODDZIAŁYWANIA INWESTYCJI NA NIERUCHOMOŚCI SĄSIEDNIE W ŚWIETLE NAJNOWSZEGO ORZECZNICTWA ADMINISTRACYJNEGO

Streszczenie

W opracowaniu dokonano analizy instytucji oddziaływania inwestycji na nieruchomości sąsiednie w świetle najnowszego orzecznictwa administracyjnego, ze szczególnym uwzględnieniem historycznego ujęcia problemu. Podkreślono również istotność rozwoju przepisów poszczególnych ustaw, omówiono także stanowiska polskich sądów administracyjnych w odniesieniu do analizowanej problematyki.

Słowa kluczowe: oddziaływanie inwestycji na nieruchomości sąsiednie, orzecznictwo administracyjne, sądy administracyjne, prawo budowlane

THE INSTITUTION OF THE IMPACT OF INVESTMENTS ON NEIGHBORING PROPERTIES IN THE LIGHT OF RECENT ADMINISTRATIVE CASE LAW

Abstract

The article analyzes the institution of the impact of investments on neighboring properties in the light of recent administrative case law, with particular attention to the historical treatment of the problem and the development of the provisions of individual laws, then moving on to the position of Polish administrative courts.

Keywords: impact of investments on neighboring properties, administrative jurisprudence, administrative courts, construction law

**PRAWO DO DYSPONOWANIA
NIERUCHOMOŚCIĄ NA CELE BUDOWLANE
A WSPÓŁWŁASNOŚĆ NIERUCHOMOŚCI –
GŁOSA DO WYROKU NACZELNEGO
SĄDU ADMINISTRACYJNEGO
Z DNIA 17 MARCA 2022 R., II OSK 832/21**

ANNA MASZKIEWICZ*, HUBERT SZTABOWSKI**

1. UWAGI WPROWADZAJĄCE

Głosowany wyrok dotyczy istotnej z punktu widzenia prawa cywilnego zależności pomiędzy współwłasnością a realizacją prawa do zabudowy wyartykułowanej w przepisie art. 4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2021 r. poz. 2351), nazywanej dalej: PrBud. Z punktu widzenia regulacji ustawy PrBud instytucją umożliwiającą uzyskanie prawa do zabudowy jest m.in. dysponowanie nieruchomością na cele budowlane. W praktyce, gdy własność przysługuje kilku osobom oraz nie wyraziły one zgody, pojawia się pytanie o dopuszczalność wydania przez organ administracji publicznej pozwolenia na budowę na podstawie oświadczenia tylko jednego ze współwłaścicieli.

2. STAN FAKTYCZNY SPRAWY

M.D. i T.D. złożyli wniosek do starosty o zatwierdzenie projektu budowlanego i udzielenie pozwolenia na budowę budynku mieszkalnego jednorodzinnego wraz z infrastrukturą techniczną i urządzeniami budowlanymi. Urządzenia te obejmowały: przyłącze wody do wodociągu „grupowego”, zbiornik bezodpływowy na nieczystości ciekłe wraz z instalacją kanalizacji sanitarnej, instalację elektryczną

* studentka prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego; e-mail: maszkieviczanna9@gmail.com

** student prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego; e-mail: hubert768@interia.pl, ORCID: 0009-0006-7920-9617

zalicznikową, system kanalizacji deszczowej z terenu inwestycji i terenu zjazdu – dojazdu oraz utwardzenie nawierzchni komunikacyjnej dojazdu – dojścia, placu gospodarczo-manewrowego, miejsca postojowego oraz utwardzenie miejsca do gromadzenia odpadów stałych, budowę zjazdu z drogi gminnej publicznej na czterech działkach A położonych w miejscowości B. gmina B. T. Organ – starosta decyzją z dnia 10 sierpnia 2018 r. zatwierdził projekt budowlany i udzielił pozwolenia na działania przedstawione we wniosku M.D. i T.D. Organ uznał, że projekt budowlany spełnia ustawowe wymagania, które są określone w art. 34 ust. 1, 2 i 3 PrBud.

W dniu 10 września 2015 r. wójt gminy B. T. ustalił warunki zabudowy dla przedmiotowej inwestycji (warunki te zostały zmienione decyzją z dnia 2 listopada 2017 r., a następnie zmienione decyzją z dnia 25 maja 2018 r.). Projekt budowlany jest zgodny z przywołaną decyzją. Przedmiotowa inwestycja nie oddziałuje na obszar Natura 2000. Inwestycja nie należy do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Projekt zagospodarowania terenu został sporządzony zgodnie z przepisami, w tym techniczno-budowlanymi. Odległości od granic działek sąsiednich zaprojektowano zgodnie z § 12 i § 272 ust. 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Projekt budowlany zawiera również dokumentację geologiczno-inżynierską opracowaną przez uprawnionego geologa, której zakres jest zgodny z wymaganiami dla trzeciej kategorii geotechnicznej. Dokumentacja ta została zatwierdzona decyzją z dnia 5 stycznia 2017 r. wydaną przez starostę T. Inwestorzy złożyli oświadczenie o posiadaniu prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane i uzyskali wymagane przepisami szczególnymi uzgodnienia pozwolenia oraz opinie innych organów.

A.O. i M.O. nie zgodzili się z decyzją organu i wnieśli odwołanie od decyzji. W odwołaniu zarzucono brak drogi dojazdowej do inwestycji, tj. nieprawidłowe zaprojektowanie dojazdu do inwestycji, położenie działki inwestycyjnej w obrębie aktywnego osuwiska, brak w projekcie budowlanym informacji dotyczących zabezpieczenia skarpy od strony dwóch działek, nieprawidłowe wyliczenie wskaźnika zabudowy, niezgodną z przepisami lokalizację projektowanego budynku polegającą na zbliżeniu ściany z oknami na odległość niezgodną z przepisami, nieprawidłową lokalizację projektowanego budynku ze względu na przepisy przeciwpożarowe oraz zacienienie budynku zlokalizowanego na odrębnej działce.

Następnie organ odwoławczy powtórzył ustalenia i oceny organu pierwszej instancji i szczegółowo przedstawił, dlaczego ustalenia organu pierwszej instancji były prawidłowe, co w rezultacie poskutkowało tym, że organ odwoławczy nie stwierdził nieprawidłowości.

Dnia 12 kwietnia 2019 r. wojewoda utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję, powołując się na art. 138 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2096 ze zm.).

W związku z tym, że decyzja wojewody była niekorzystna dla A.O. i M.O., to A.O. i M.O. wnieśli do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie skargę na decyzję wojewody. Zainteresowani zarzucili, że nie ustalono wszystkich okoliczności faktycznych, na których powinno być oparte rozstrzygnięcie. Powołano się także na to, że nie przesłuchano świadków, co skutkowało tym, że nie wyczerpano

materiału dowodowego. Skarżący wnieśli o uchylenie w całości zaskarżonej decyzji oraz decyzji organu pierwszej instancji z powodu wskazanego naruszenia, które miało istotny wpływ na wynik postępowania. Obszernie przedstawili swoje stanowisko.

W odpowiedzi na skargę wojewoda wniósł o oddalenie skargi i podtrzymał swoje stanowisko w sprawie.

W piśmie z dnia 23 stycznia 2020 r. uczestnicy H.B. i A.B., będący współwłaścicielami dwóch działek, oświadczyli, że nie wyrażają zgody na realizację planowanej inwestycji. Podnieśli, że zostali poinformowani przez inwestora o zamiarze budowy małego domku letniskowego, a nie budowy domu jednorodzinnego przewidzianego w projekcie. Zostali wprowadzeni w błąd co do wielkości budynku i infrastruktury technicznej.

Również w piśmie z dnia 20 stycznia 2020 r. uczestnik B.S. jako współwłaściciel dwóch innych działek stanowczo oświadczył, że nie wyrażał zgody na budowę bądź wykorzystanie terenu jego nieruchomości do jakiegokolwiek infrastruktury przynależnej do działki inwestora.

3. STANOWISKO WOJEWÓDZKIEGO SĄDU ADMINISTRACYJNEGO W KRAKOWIE

Wojewódzki Sąd Administracyjny w wydanym wyroku¹ stwierdził, że konieczne jest uchylenie decyzji, ale nie podzielił wszystkich zarzutów skargi.

Organ ustalił, że inwestor jest współwłaścicielem jednej z działek, a także że innej działce ustanawiano na rzecz działki służebność drogową. Organ odwoławczy powziął wątpliwość, czy taki tytuł jest tytułem wystarczającym i nawet zlecił organowi pierwszej instancji przeprowadzenie w tym zakresie postępowania uzupełniającego. Po zapewnieniu przez inwestora, że jeszcze przed złożeniem wniosku właściciele innych dwóch działek wyrażali ustną zgodę na realizację inwestycji obejmującej wymienione działki, organ odstąpił od dalszych wyjaśnień i decyzje organu pierwszej instancji utrzymał w mocy. Uznał przy tym, że skoro wszyscy właściciele wskazanych działek brali udział w postępowaniu, to mieli możliwość wyrażenia swego stanowiska, a tego nie uczynili. Tych argumentów SA nie podziela.

Zgodnie z art. 3, pkt 11 PrBud. prawo do dysponowania nieruchomością na cele budowlane to tytuł prawny wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego, przewidującego uprawnienia do wykonywania robót budowlanych.

Artykuł 206 k.c. stanowi o tym, że każdy ze współwłaścicieli jest uprawniony do współposiadania rzeczy wspólnej oraz do korzystania z niej w takim zakresie, jaki daje się pogodzić ze współposiadaniem i korzystaniem z rzeczy przez pozostałych współwłaścicieli. Położenie działki wskazuje na to, że stanowi ona część istniejącej drogi, a w takim przypadku powyższa reguła mogłaby mieć zastosowanie. W umowie sprzedaży pierwszej działki i udziału w działce drugiej z dnia 29 września

¹ Wyrok WSA w Krakowie z dnia 3 marca 2020 r., II SA/Kr 652/19.

2014 r. podano jednak, że działka pierwsza oznaczona jest w ewidencji gruntów jako użytek B-Ps IV klasy, a nie jako działka drogowa.

Braki w zakresie prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane stanowią powód uchylenia zaskarżonej, jak i poprzedzającej decyzji organu pierwszej instancji. Organ zważył również, że powinno zostać uwzględnione to, iż stosunek zobowiązaniowy co do zasady powstaje w wyniku złożenia zgodnych oświadczeń woli.

Co więcej, zgodnie z art. 11 a ustawy – Prawo ochrony środowiska² starosta prowadzi obserwację terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi oraz terenów, na których występują te ruchy, a także rejestr zawierający informacje o tych terenach. Dokumentacja z rejestru opisanego w sprawie osuwiska została dołączona do dokumentacji geologiczno-inżynierskiej. Jak podał organ, niewielki fragment tego osuwiska, odległy o ok. 400 m, uległ uaktywnieniu w 2014 r. Fakt zatem istnienia osuwiska i jego dane były znane i projektantowi, i organowi.

Warunki w podłożu projektowanych robót zostały określone jako skomplikowane, a projektowany obiekt zaliczono do III kategorii geotechnicznej. Taka kwalifikacja warunków gruntowych i obiektu została dokonana na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej³ w sprawie ustalania geotechnicznych warunków posadawiania obiektów budowlanych. Zgodnie z § 4 ust. 1 tego aktu kategorię geotechniczną ustala się w opinii geotechnicznej w zależności od stopnia skomplikowania warunków gruntowych oraz konstrukcji obiektu budowlanego, charakteryzujących możliwości przenoszenia odkształceń i drgań, stopnia złożoności oddziaływań, stopnia zagrożenia życia i mienia awarią konstrukcji, jak również od wartości zabytkowej lub technicznej obiektu budowlanego i możliwości znaczącego oddziaływania tego obiektu na środowisko. Do III kategorii geotechnicznej zalicza się m.in. obiekty budowlane posadawiane w skomplikowanych warunkach gruntowych (ust. 3 pkt 3a). Zgodnie z ust. 2 pkt 3 skomplikowane warunki gruntowe występują w przypadku warstw gruntów objętych występowaniem niekorzystnych zjawisk geologicznych, zwłaszcza zjawisk i form krasowych, osuwiskowych, sufozyjnych, kurzawkowych, glacitektonicznych, gruntów ekspansywnych i zapadowych, na obszarach szkód górniczych, przy możliwych nieciągłych deformacjach górotworu, w obszarach dolin i delt rzek oraz na obszarach morskich.

Dokumentacja geologiczno-inżynierska znana była projektantowi, który zgodnie z art. 20 PrBud. ponosi odpowiedzialność za zgodność projektu z wymaganiami ustawy, ustaleniami określonymi w decyzjach administracyjnych dotyczących zamierzenia budowlanego, obowiązującymi przepisami oraz zasadami wiedzy technicznej.

² Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2019 r. poz. 1396 ze zm.).

³ Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 25 kwietnia 2012 r. w sprawie ustalania geotechnicznych warunków posadawiania obiektów budowlanych (Dz.U. z 2012 r. poz. 463 ze zm.).

W świetle powyższego zarzuty skarżących dotyczące niewyjaśnienia sprawy w zakresie warunków posadowienia obiektu w związku z istniejącym osuwiskiem uznane zostały za nieuzasadnione. Podobnie zostały ocenione zarzuty związane z bezpieczeństwem pożarowym. Tę kwestię organ szczegółowo wyjaśnił, opisując dane techniczne obiektu oraz istotne odległości i powołując się na stosowne przepisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury⁴ w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, a także przywołując dokonaną przez projektanta kwalifikację obiektu jako nierozprzestrzeniającego ognia.

Skarżący podnieśli, że ich zastrzeżenia budzi ekspertyza zbiornika na nieczystości, który znajduje się na odrębnej działce i po którym (po przebudowie) ma być urządzony zjazd. Nie wskazali jednak, co konkretnie jest źródłem ich obaw. Dołączona do projektu ekspertyza została opracowana przez projektanta, uwzględniono w niej dane techniczne i parametry konstrukcyjne, a także warunki posadowienia obiektu. W tej sytuacji także i ten zarzut został oceniony jako niezasadny.

4. STANOWISKO NACZELNEGO SĄDU ADMINISTRACYJNEGO

Naczelny Sąd Administracyjny w wydanym wyroku⁵ uznał, że nie stwierdzono przyczyn nieważności, a w rezultacie skargę kasacyjną należało rozpoznać w granicach przytoczonych w niej podstaw.

Naczelny Sąd Administracyjny zgodził się z Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w Krakowie w kwestii zasadności uchylecia kontrolowanych decyzji w przedmiocie zatwierdzenia projektu budowlanego i udzielenia pozwolenia na budowę budynku mieszkalnego jednorodzinnego z infrastrukturą techniczną i urządzeniami budowlanymi oraz budowę zjazdu z drogi gminnej publicznej – na działkach położonych w miejscowości B.

Naczelny Sąd Administracyjny zgodził się również z wnioskowaniem Sądu Wojewódzkiego w zakresie tego, że organ odwoławczy błędnie ocenił materiał dowodowy, a przede wszystkim złożone przez inwestorów oświadczenie o prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane, które jest wymagane zgodnie z art. 32 ust. 4 pkt 2 PrBud.

W wyroku wskazano, że organy administracji nie muszą badać prawdziwości oświadczenia o posiadanym prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane. Co więcej, zakwestionowanie przez chociażby jednego współwłaściciela nieruchomości złożonego przez inwestora oświadczenia o posiadanym prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane w sytuacji, gdy jego zgoda na wykonanie robót jest wymagana, wiąże się z wykluczeniem możliwości wydania decyzji, która pozwoliłaby na budowę⁶.

⁴ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1065 ze zm.).

⁵ Wyrok NSA z dnia 17 marca 2022 r., II OSK 832/21.

⁶ Tak też orzekł NSA w wyroku z dnia 9 listopada 2005 r., II OSK 179/05.

Dodatkowo wskazano, że organ odwoławczy zlecił w trybie 136 k.p.a. organowi pierwszej instancji uzupełnienie materiału dowodowego o dowody wskazujące, że inwestor posiada prawo do dysponowania na cele budowlane częściami dwóch odrębnych działek, które pozostawały we współwłasności. Ważne jest to, że z dokumentów zgromadzonych z akt nie wynikało, że inwestor posiadał niezbędne zgody współwłaścicieli tych dwóch działek. Natomiast uznano za skuteczne uzupełnione oświadczenie inwestorów, w którym powołano się na uzyskanie zgody współwłaścicieli w formie ustnej.

Naczelny Sąd Administracyjny wskazał, że stanowisko organu odwoławczego było nieuprawnione. Stwierdził, że wnioskowanie organu odwoławczego było wadliwe, gdyż jeden ze współwłaścicieli już w postępowaniu pierwszoinstancyjnym zgłosił generalny sprzeciw wobec inwestycji, a brak zgody w tym zakresie podniesiony został w odwołaniu. W takiej sytuacji organ odwoławczy nie mógł zakładać, że odwołujący się od decyzji udzielającej pozwolenia na budowę jednocześnie w sposób milczący zgodzili się na dysponowanie wspólną nieruchomością na cele zabudowy.

W okolicznościach niniejszej sprawy oświadczenie inwestorów o posiadanym prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane powinno być uwzględnione na mocy regulacji prawa cywilnego dotyczącej korzystania z rzeczy wspólnej przez współwłaścicieli oraz zarządu rzeczą wspólną. Tak stwierdził Naczelny Sąd Administracyjny.

W rozpoznawanej sprawie współwłaściciele nie potwierdzili zgody na wykorzystanie nieruchomości w celach budowlanych przez inwestorów, z czego dwóch współwłaścicieli złożyło odwołanie, sprzeciwiając się wspólnej inwestycji, w rezultacie organ odwoławczy nie miał podstaw do tego, że został spełniony wymóg z art. 32 ust. 4 pkt 2 PrBud.

Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że gdy budowa obiektu została zaplanowana na nieruchomości, która jest współwłasnością inwestorów i innych osób, to brak potwierdzonej zgody pozostałych współwłaścicieli na realizację robót budowlanych jest równoznaczny z brakiem po stronie inwestorów prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane. Nietrafnie wskazano również, że naruszono art. 5 k.c., ponieważ osoby, które wniosły odwołanie, nie korzystały ze swoich uprawnień w sposób sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem przysługującego im prawa własności do nieruchomości lub sprzecznie z zasadami współżycia społecznego. Organ architektoniczno-budowlany nie sprawdził również wymogów prawnych, które warunkowały udzielenie pozwolenia na budowę, w szczególności posiadania przez inwestorów prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane, stosownie do art. 32 ust. 4 pkt 2 PrBud.

Konsekwencją było oddalenie skargi kasacyjnej, zgodnie z art. 184 p.p.s.a.⁷ Zarzuty naruszenia przepisów art. 206 i art. 5 k.c., art. 3 pkt 11 i art. 32 ust. 4 pkt 2 PrBud. oraz art. 145 § 1 pkt 1 lit. c w zw. z art. 135 p.p.s.a okazały się bezzasadne.

⁷ Ustawa z dnia 1 stycznia 2004 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 259).

5. KONSEKWENCJA NACZELNEGO SĄDU ADMINISTRACYJNEGO

Ocena wpływu przedmiotowego wyroku wymaga wyjaśnienia pojęć kluczowych: współwłasność oraz prawo do dysponowania nieruchomością na cele budowlane.

W tym zakresie należy odwołać się do pojęć ogólnych z Kodeksu cywilnego oraz ustawy – Prawo budowlane.

5.1. WSPÓŁWŁASNOŚĆ

Zgodnie z art. 195 k.c. współwłasność występuje wtedy, gdy własność jednej rzeczy przysługuje niepodzielnie kilku podmiotom⁸. Z definicji tej można wyróżnić trzy charakterystyczne cechy współwłasności: jedność przedmiotu, wielość podmiotów oraz niepodzielność wspólnego prawa. Na potrzeby niniejszej pracy należałoby zdefiniować ostatnią z wymienionych właściwości współwłasności, jaką jest niepodzielność wspólnego prawa. Oznacza ona bowiem, że każdy ze współwłaścicieli ma takie same uprawnienia, należące do triady uprawnień właściciela (rozporządzenia, korzystanie i posiadanie rzeczy), względem rzeczy wspólnej. Jest to prawo ograniczone, gdyż żadnemu ze współwłaścicieli nie przysługuje wyłączne prawo do rzeczy wspólnej, dlatego musi przy korzystaniu ze swojego prawa uwzględnić takie same uprawnienia pozostałych współwłaścicieli⁹. Z kolei definicja legalna prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane zawarta została w art. 3 PrBud. Zgodnie z tą ustawą jest to tytuł prawny wynikający m.in. z prawa własności, przewidujący uprawnienia do wykonywania robót budowlanych¹⁰. Dysponowaniem tym prawem oraz jego wykazanie jest przesłanką skorzystania z prawa zabudowy nieruchomości, co potwierdza wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego orzekający o tym, że zgodnie z art. 4 PrBud. każdy ma prawo do zabudowy nieruchomości gruntowej, jeżeli wykaże prawo do dysponowania nieruchomością na cele budowlane, pod warunkiem zgodności zamierzonej budowy z przepisami prawa¹¹.

5.2. PRAWO DO DYSPONOWANIA NIERUCHOMOŚCIĄ NA CELE BUDOWLANE

Zgodnie z art. 32 ust. 4 pkt. 2 PrBud. pozwolenie na budowę może zostać wydane wyłącznie temu, kto złożył oświadczenie, pod rygorem odpowiedzialności karnej, o posiadany prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane¹². Oświadczenie to sprowadza się do wypełnienia przez podmiot ubiegający się o pozwolenie na budowę formularza urzędowego, którego wzór określa

⁸ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360).

⁹ M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 3, <https://sip-1legalis-1pl-1eitz14nz08b0.han.lazarski.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3danbrgmztsoboobqxalrwgqytgmrrgu2a&refSource=guide#tabs-metrical-info> [dostęp: 23.11.2022].

¹⁰ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, tekst jedn. z dnia 2 grudnia 2021 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351).

¹¹ Wyrok NSA z 17.03.2022 r., II OSK 833/21, <https://sip-1legalis-1pl-1eitz14nz08b0.han.lazarski.pl/document-full.seam?documentId=mrswglrtgy3tmmzrga3de&refSource=search-facets> [dostęp: 23.11.2022].

¹² Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, tekst jedn. z dnia 2 grudnia 2021 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 2351).

rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie wzorów: wniosku o pozwolenie na budowę, oświadczenia o posiadanym prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane i decyzji o pozwoleniu na budowę. Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego wskazuje na brak obowiązku zbadania przez organ administracji prawdziwości takiego oświadczenia, chyba że na podstawie zebranego materiału organ poweźmie uzasadnioną wątpliwość co do prawdziwości oświadczenia¹³. Ponadto, stosownie do art. 4 PrBud., każdy ma prawo do zabudowy nieruchomości gruntowej spełniającej wymogi prawa, jeżeli posiada odpowiedni tytuł prawny pozwalający na stwierdzenie prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane. Jednym z takich tytułów jest własność, jednak w przypadku współwłasności, stosownie do artykułu 199 k.c., należy uzyskać na to działanie zgodę pozostałych współwłaścicieli, gdyż nie ulega wątpliwości, że zabudowa nieruchomości gruntowej jest czynnością przekraczającą zakres zwykłego zarządu. W przypadku braku takiej zgody współwłaściciele, których udziały wynoszą przynajmniej połowę, mogą wystąpić na drogę sądową w celu rozstrzygnięcia sporu¹⁴. W doktrynie występuje spór dotyczący właściwego momentu wyrażenia zgody na czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu. Jedni z przedstawicieli nauki uważają, że zgoda może zostać wyrażona przed, w trakcie albo nawet po wykonaniu czynności, inni, co wydaje się słuszne, są zdania, że zgodę pozostałych współwłaścicieli można uzyskać jedynie przed albo w trakcie dokonywania czynności, argumentując to językową wykładnią prawa komentowanego przepisu. Istnieją także wątpliwości co do formy, w jakiej powinna zostać udzielona zgoda. Zdaniem S. Rudnickiego wymagana jest forma taka sama jak forma czynności prawnej, z kolei P. Księżak jest zdania, że odpowiednia będzie dowolna forma¹⁵.

Tytuł prawny, jakim jest współwłasność, daje możliwość ubiegania się o pozwolenie na budowę jedynie za zgodą wszystkich współwłaścicieli. Brak zgody chociażby jednego z nich skutecznie uniemożliwia wydanie przez odpowiedni organ administracji publicznej pozwolenia na budowę, a więc samodzielnego dysponowania nieruchomością na cele budowlane.

5.3. WPŁYW WSPÓŁWLASNOŚCI NA PRAWO DO DYSPONOWANIA NIERUCHOMOŚCIĄ NA CELE BUDOWLANE

Analiza głosowanego wyroku oraz przepisów prawnych zawartych w ustawie – Prawo budowlane i w ustawie – Kodeks cywilny, dotyczących prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane, uzyskania pozwolenia na budowę oraz współwłasności, pozwala na stwierdzenie, że sam tytuł prawny, jakim jest współwłasność, nie jest wystarczający, by wykazać prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane, a w związku z tym ubieganie się o pozwolenie na budowę, dysponując jedynie tym tytułem prawnym, nie powinno być skuteczne. W sytuacji

¹³ Np. wyroki NSA: z dnia 23 kwietnia 2013 r., II OSK 980/12; z dnia 26 listopada 2015 r., II OSK 760/14; z dnia 17 marca 2022 r., II OSK 846/21.

¹⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360).

¹⁵ M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny...*

gdy niektórzy z współwłaścicieli chcą uzyskać takie pozwolenie, powinni najpierw uzyskać zgodę pozostałych współwłaścicieli, a w przypadku jej braku powinni, jeżeli mają ponad połowę udziałów we współwłasności, w pierwszej kolejności wystąpić do sądu cywilnego w celu rozstrzygnięcia sporu. Dopiero po uzyskaniu zgody wszystkich współwłaścicieli albo pozytywnego rozstrzygnięcia sporu przez sąd mogą oni skutecznie wykazać prawo do dysponowania nieruchomością. Należy jednak podkreślić, że zgodnie z głosowanym orzeczeniem uzyskanie zgody w formie ustnej nie jest wystarczające ze względu na brak możliwości przedstawienia dowodów w tym zakresie. Ponadto organ, który dysponuje oświadczeniem o prawie do dysponowania nieruchomością na podstawie tytułu współwłasności, ma obowiązek, stosownie do art. 7 Kodeksu postępowania administracyjnego, sprawdzić wiarygodność takiego oświadczenia w razie pojawienia się jakichkolwiek wątpliwości co do jego prawdziwości. Tym samym ma obowiązek sprawdzenia, czy została wyrażona zgoda przez wszystkich współwłaścicieli¹⁶. Naszym zdaniem wymogi, które musi spełnić współwłaściciel, aby skutecznie móc wykazać prawo do dysponowania nieruchomością, z jednej strony wydłuża proces inwestycyjny, zwłaszcza w przypadku konieczności rozstrzygnięcia sporu przed sądem, a także utrudnia podjęcie prawidłowej decyzji przez organy administracji publicznej, a z drugiej strony skutecznie chroni prawo własności pozostałych współwłaścicieli.

6. UWAGI KOŃCOWE

Głosowany wyrok niewątpliwie wpłynął na procedurę wydawania pozwoleń na budowę przez organy administracji publicznej. Naszym zdaniem utrudnił możliwość zabudowy nieruchomości, która stanowi własność kilku podmiotów, ponadto wydłużył ten proces, gdyż nałożono na organ obowiązek sprawdzenia wiarygodności oświadczenia o prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane na podstawie tytułu prawnego, jakim jest współwłasność, która jest niezbędna do wydania pozwolenia na budowę w razie wystąpienia jakichkolwiek wątpliwości co do braku zgody pozostałych współwłaścicieli.

Dotychczasowe orzecznictwo sądowno-administracyjne słusznie wskazuje na to, że do czynności przekraczających zwykły zarząd rzeczą potrzebną jest zgoda pozostałych współwłaścicieli. W wyroku NSA II OSK 1701/20 stwierdzono, że „zgodnie z art. 199 k.c. do rozporządzania rzeczą wspólną oraz do innych czynności, które przekraczają zakres zwykłego zarządu, potrzebna jest zgoda wszystkich współwłaścicieli”. Co więcej, sąd słusznie wskazał, że przepisy k.c. nie definiują czynności zwykłego zarządu, kiedy ma miejsce przekroczenie zakresu zwykłego zarządu, a ustawodawca nie bez powodu pozostawił rozstrzygnięcie tej kwestii orzecznictwu sądów i doktrynie. Wszystko zależy od konkretnej sytuacji i stanu faktycznego sprawy. Wyrok WSA II SA/Gd 254/19 również podkreśla to, że realizowanie inwestycji i wykonywanie robót budowlanych na nieruchomości stanowiącej współwła-

¹⁶ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. z dnia 14 września 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2000).

sność należy do kategorii czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu. Jest to pewnego rodzaju zasada panująca w orzecznictwie. Od tej zasady istnieją jednak odstępstwa. Wyrok WSA II SA/Sz 977/12 pokazuje przełamanie tej zasady. Organ pierwszej instancji odmówił zainteresowanym zatwierdzenia projektu budowlanego i udzielenia pozwolenia na przebudowę wewnętrznej instalacji gazowej z podłączeniem do istniejącego gazomierza na klatce schodowej dla mieszkania. Pełnomocnik zainteresowanych wniósł odwołanie i zarzucił organowi pierwszej instancji błędną interpretację przepisów, polegającą na uznaniu, że przebudowa wewnętrznej instalacji gazowej z podłączeniem do istniejącego gazomierza na klatce schodowej stanowi czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu. Na koniec sąd stwierdził, że organ odwoławczy postąpił prawidłowo, tj. uznał, że planowany przez zainteresowanych zakres robót budowlanych zaliczyć należy do czynności nieprzekraczających zakresu zwykłego zarządu rzeczą wspólną. W wyroku wskazano, że czynność, która nie narusza i nie zagraża interesom współwłaścicieli niedziałających, może być uznana za czynność zwykłego zarządu, niewymagającą uzyskania zgody wszystkich współwłaścicieli na jej realizację. Ustawodawca celowo pozostawił rozstrzygnięcie tej kwestii orzecznictwu sądów, gdyż zależy ona od danej sytuacji i stanu faktycznego sprawy. W tym konkretnym przypadku nie była potrzebna zgoda współwłaścicieli.

Należy pamiętać o tym, że orzecznictwo sądów administracyjnych jest co do zasady zgodne w zakresie tego, że potrzebna jest zgoda współwłaścicieli nieruchomości do większości inwestycji, lecz od tej zasady istnieją wyjątki. Każdy przypadek powinien być badany indywidualnie i oceniany z perspektywy konkretnego stanu faktycznego. Naszym zdaniem zgoda wszystkich współwłaścicieli nieruchomości jest niezbędna do tego, aby zapewnić prawidłową i zgodną realizację inwestycji.

BIBLIOGRAFIA

Lasiński-Sulecki K. (red.), *Akcyza w prawie Unii Europejskiej. Komentarz*, Warszawa 2014.

PRAWO DO DYSPONOWANIA NIERUCHOMOŚCIĄ NA CELE BUDOWLANE A WSPÓŁWŁASNOŚĆ NIERUCHOMOŚCI – GŁOSA DO WYROKU NACZELNEGO SĄDU ADMINISTRACYJNEGO Z DNIA 17 MARCA 2022 R., II OSK 832/21

Streszczenie

Głosa skupia się na wyjaśnieniu, czym jest prawo do dysponowania nieruchomością na cele budowlane oraz jak w świetle tego prawa przedstawia się prawo własności, a właściwie współwłasności nieruchomości. Opisuje także konsekwencje prawne wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego dotyczącego współwłasności nieruchomości w stosunku do prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane.

Słowa kluczowe: prawo do dysponowania nieruchomością na cele budowlane, współwłasność nieruchomości, Naczelny Sąd Administracyjny

THE RIGHT TO DISPOSE A PROPERTY FOR CONSTRUCTION PURPOSES VS.
CO-OWNERSHIP OF PROPERTY - GLOSS ON THE JUDGMENT OF THE
SUPREME ADMINISTRATIVE COURT OF 17.03.2022, II OSK 832/21

Abstract

The article focuses on the concept of the right to dispose a property for construction purposes, and how this right affects property ownership, particularly co-ownership. It also describes the legal consequences of a ruling by the Supreme Administrative Court concerning co-ownership of real estate in relation to the right to use the property for construction purposes.

Keywords: right to dispose of real estate for construction purposes, co-ownership of real estate, Supreme Administrative Court

NOTY O AUTORACH

Arkadiusz Matusiak	doktor nauk prawnych, adwokat
Aneta Tańska- Łapczyńska	prokurator, uczestniczka seminarium doktorskiego
Dagmara Syska	studentka na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego
Wiktoria Załuska	studentka na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego
Anna Maszkiewicz	studentka prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego
Hubert Sztabowski	student prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego

NOTES ON THE AUTHORS

Arkadiusz Matusiak	LLD, barrister
Aneta Tańska-Łapczyńska	prosecutor, doctoral student
Dagmara Syska	student of the Faculty of Law and Administration at Lazarski University
Wiktoria Załuska	student of the Faculty of Law and Administration at Lazarski University
Anna Maszkiewicz	student of the Faculty of Law and Administration at Lazarski University
Hubert Sztabowski	student of the Faculty of Law and Administration at Lazarski University

STALI RECENZENCI / REGULAR REVIEWERS

1. Dr Michał Hudzik, Kolegium Prawa Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie, asystent – specjalista do spraw orzecznictwa w Izbie Karnej Sądu Najwyższego
2. Dr Łukasz Majewski, Wydział Prawa SWPS Uniwersytetu Humanistyczno-społecznego w Warszawie, radca prawny
3. Dr Małgorzata Sekuła-Leleno, Wydział Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie, członek Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego
4. Dr Marta Tużnik, Wydział Nauk Prawnych, Administracji i Bezpieczeństwa Menedżerskiej Akademii Nauk Stosowanych w Warszawie
5. Dr Krystyna Witkowska, prokurator w stanie spoczynku Prokuratury Okręgowej Warszawa-Praga w Warszawie
6. Dr Adam Wróbel, Instytut Prawa, Administracji i Zarządzania, Wydział Filologiczno-Historyczny Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie
7. Dr Małgorzata Zimna, kierownik ds. administracyjno-prawnych w CM Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

INFORMACJA DLA AUTORÓW

1. W czasopiśmie mogą być publikowane prace dotyczące szeroko rozumianej problematyki prawnej, a także recenzje oraz sprawozdania z życia naukowego szkół wyższych. Warunkiem opublikowania jest pozytywna opinia recenzentów.
2. Materiał do Redakcji należy przekazać w jednym egzemplarzu znormalizowanego maszynopisu (30 wierszy na stronie, po 60 znaków w wierszu, ok. 1800 znaków na stronie) wraz z tekstem zapisanym na nośniku elektronicznym lub przesłanym na adres: veritas.iuris@lazarski.pl
3. Przypisy należy umieszczać na dole strony, podając najpierw inicjały imienia, nazwisko autora, tytuł pracy (kursywą), miejsce i rok wydania, numer strony. W przypadku prac zbiorowych należy podać inicjał imienia i nazwisko redaktora naukowego z dopiskiem (red.).
4. Do artykułu należy dołączyć streszczenie, podając cel artykułu, zastosowaną metodykę, wyniki pracy oraz wnioski. Streszczenie nie powinno przekraczać 20 wierszy maszynopisu. Jeżeli w streszczeniu występują specjalistyczne terminy albo zwroty naukowe lub techniczne, należy podać ich odpowiedniki w języku angielskim.
5. Artykuł nie powinien przekraczać 22 stron znormalizowanego maszynopisu, natomiast recenzja, komunikat naukowy i informacja – 12 stron.
6. Redakcja zastrzega sobie prawo dokonywania w nadesłanej pracy skrótów, zmiany tytułów, podtytułów oraz poprawek stylistycznych.
7. Szczegółowe wskazówki dla autorów opublikowane są na stronie internetowej Oficyny Wydawniczej Uczelni Łazarskiego, pod adresem <http://www.lazarski.pl/pl/badania-i-rozwoj/oficina-wydawnicza/dla-autorow/>. Autorów artykułów obowiązuje składanie bibliografii.
8. Opracowanie należy podpisać pełnym imieniem i nazwiskiem, podać swój adres z numerem telefonu, faksu, e-mail, stopień lub tytuł naukowy, nazwę instytucji naukowej, w której autor jest zatrudniony.

INFORMATION FOR AUTHORS

1. The journal publishes scientific articles devoted to issues within a broad field of law as well as reviews and reports on scholarly life in higher education institutions. Articles are subject to evaluation by two reviewers and their positive opinion is a condition for their publication.
2. Manuscripts should be submitted in one copy of a standard typescript (30 lines of 60 characters each, i.e. ca. 1,800 characters per page) together with a digital version saved on a data storage device and emailed to: veritas.iuris@lazarski.pl.
3. Footnotes should be placed at the bottom of a page providing the initials of the author's given name(s), surname, the title (printed in italics), the name of a journal or a publisher, the place of publication (in case of books), the year of publication, and a page number. In case of books with multiple authors, the first name and surname of their editor with additional information: (ed.) shall be provided.
4. An article should be accompanied by its abstract informing about its aim, methodology, work findings and conclusions. The abstract should not exceed 20 lines of standard typescript. If the abstract contains specialist, scientific or technical terms, their English equivalents should be provided.
5. An article should not exceed 22 pages of a standard typescript and a review, scientific news or information: 12 pages.
6. The editor reserves the right to introduce changes in the manuscript submitted for publication, e.g. to shorten it, change the title and subheadings as well as correct the style.
7. Detailed guidelines for authors are available on Lazarski University Press website: <http://www.lazarski.pl/pl/badania-i-rozwoj/oficyna-wydawnicza/dla-autorow/>. Authors are obliged to provide bibliography.
8. A manuscript shall contain the author's full given name and surname, their residence address with the telephone/fax number, their email address, scientific degree or title and the name of the scientific institution the author works for.

ZASADY RECENZOWANIA OPRACOWAŃ
PRZEZNACZONYCH DO PUBLIKACJI W *VERITAS IURIS*

1. Wstępnej kwalifikacji artykułów do recenzji dokonują redaktorzy tematyczni.
2. Decyzję o skierowaniu opracowania do recenzji podejmuje redaktor naczelny, sprawdzaniu warunków formalnych opracowania, tj. wskazania przez autora jednostki reprezentowanej (afiliacji) i danych koniecznych do korespondencji (adres do doręczeń, adres e-mailowy oraz numer telefonu), załączenia oświadczeń wszystkich współautorów o ich wkładzie do opracowania, załączenia streszczenia w języku polskim oraz słów kluczowych.
3. W recenzji uwzględnia się rodzaj opracowania (oryginalne, doświadczalne, przeglądowe, kazuistyczne, metodyczne), poziom naukowy, czy praca odpowiada tematowi określönemu w tytule, czy spełnia wymogi pracy naukowej, czy zawiera istotne elementy nowości, prawidłowość terminologiczną, rzetelność wyników i wniosków, układ pracy, objętość, przydatność poznawczą, język oraz wnioski co do przyjęcia bez zmian lub po poprawach albo odrzucenia. Recenzja sporządzana jest w formie karty recenzenta.
4. Recenzje opracowują recenzenci stali oraz powoływani ad hoc. Są to osoby posiadające znaczny dorobek naukowy w danej dyscyplinie naukowej. Lista recenzentów stałych jest publikowana na stronie internetowej, a w każdym numerze publikowany jest wykaz recenzentów, którzy recenzowali zamieszczone w nim artykuły i glosy.
5. Recenzje opracowuje dwóch niezależnych recenzentów.
6. Recenzenci nie są afiliowani przy tej samej placówce, z której pochodzą autorzy.
7. Recenzenci i autorzy nie znają swoich tożsamości.
8. Recenzenci do publikacji recenzowanego tekstu nie ujawniają informacji o jego recenzowaniu.
9. Recenzja jest sporządzana na piśmie według wzoru (karta recenzenta) i zawiera stwierdzenie o dopuszczeniu lub niedopuszczeniu artykułu do publikacji.
10. Recenzent przekazuje redakcji recenzję w postaci elektronicznej oraz w formie papierowej z odręcznym podpisem. Jest ona przechowywana w redakcji przez 2 lata.
11. Uwagi recenzenta są przekazywane autorowi recenzowanego tekstu, który ma obowiązek ustosunkować się do nich. Recenzent dokonuje powtórnej weryfikacji poprawionego tekstu.
12. W razie negatywnej oceny przez recenzenta poprawionego tekstu, decyzję publikacji tekstu podejmuje redaktor naczelny po konsultacji z redaktorem

VERITAS IURIS PUBLICATIONS REVIEW PROCEDURE

1. The thematic editors shall take preliminary decisions on accepting articles for review.
2. The Editor-in-Chief shall take the final decision to refer an article to a reviewer, having checked that an article meets all formal requirements, i.e. the author has provided all necessary information: affiliation, correspondence address, email address, telephone number, co-authors' confirmation of cooperation and their input to the article, an abstract in the Polish language and key words.
3. A review should take into consideration the type of work (original, experimental, reviewing, casuistic, methodological), its scientific level, whether the work matches the subject matter suggested in its title, whether it meets the requirements of a scientific publication, whether it contains essential elements of novelty, the appropriate terminology use, reliability of findings and conclusions, layout, size, cognitive value and language, and provide recommendation to accept the article after necessary changes or decline it. The review shall be developed on a special review form.
4. Reviews shall be provided by standing reviewers and reviewers selected at random. Those shall be scientists with considerable scientific achievements in the given discipline. The list of standing reviewers is published on the journal website. Each issue of the journal publishes a list of reviewers of articles and glosses published in the issue.
5. Two independent reviewers shall review each publication.
6. Reviewers shall not be affiliated to the same scientific institution as authors.
7. Reviewers and authors shall not know their identity.
8. Reviewers appointed to review an article must not reveal the fact.
9. A review shall be developed in writing, following a special template (the review form) and provide recommendation to accept a manuscript for publication or decline it.
10. Reviewers shall submit their reviews in two formats: electronic and a hard copy with a handwritten signature. Such review is archived for two years.
11. An author is provided with a reviewer's comments and he/she is obliged to respond to them. The reviewer shall verify the text after changes introduced to it.
12. In the event of a negative assessment of an article by a reviewer, the Editor-in-Chief, after consulting a thematic editor, shall take a final decision whether to accept the article for publication or decline it.

